

NEGOCIACIONS DIPLOMÀTIQUES D'ALFONS III DE CATALUNYA-ARAGÓ AB EL REY DE FRANÇA PER LA CROADA CONTRA GRANADA (1328-1332), per JOAQUIM MIRET Y SANS.

JAUME II havia sentit un viu desig d'empendre seriosament la conquesta de Granada y portar a terme la total expulsió dels musulmans de la península ibèrica. La situació política en que 's trobava Castella, sens la qual no podia ferse semblant guerra, no afavorí la realisació de l'empresa. Les turbacions de la minoria d'Alfons XIe, desde 1312 y l'abatiment moral produït per la desfeta y mort dels infants Joan y Pere, prop de Granada, en 1319, impossibilitaven donar per part dels Castellans ferm adjutori als bons propòsits del rey d'Aragó.

Emperò, al conèixer aquella desfeta, volgué encara Jaume II pendre la iniciativa de la revenja y organisar l'acció militar per contenir promptament la osadía serraina. Demanà ab insistència al Papa la concessió de dècimes y altres medis extraordinaris y no la pogué atènyer. Fóu llavors que, descoratjat y malalt, celebrà un tractat de pau per cinch anys ab el Rey de Granada, Abdalà Ismael, en 1321, y 's decidí a fer preparatius per una expedició a l'illa de Sardenya, a l'objecte de pendre possessió de la terra que vintitres anys abans li havia enfeudat la Santa Sèu. Son fill, l'infant Alfons portà a terme l'ocupació de l'illa, en 1324, y dos anys després fóu renovat per cinch anys més l'esmentat tractat de pau ab els moros de Granada, poguent el rey En Jaume morir sossegadament a Barcelona, el dos de novembre de 1327.

No obstant de que, com diu en Gimenez Soler ⁽¹⁾, era una equivocació del nostre rey volguer esser director de la política contra Granada y cercarhi avantatges, perquè desde 'l tractat d'Almizra (1244), que marcà la partició de les terres de conquesta y que no podia esser derogat, la Corona d'Aragó no res devia pretendre de l'Andalusia, el fill y successor de Jaume II, continuà encara les temptatives reconquistadores.

Alfons IIIe, al moment d'entrar a governar, començà a pensar en els projectes que 'l seu pare no havia pogut realisar y creient bonament que la presa

(1) *La Corona de Aragón y Granada*, en el *Boletín de la R. Academia de Buenas Letras de Barcelona*, número 26, abril 1907.

de Granada y la expulsión total dels musulmans devia esser una empresa general de tots els pobles espanyols, probà de donarhi impuls.

El Rey de Granada, sabedor de la mort de Jaume II, havia tot seguit demanat al seu successor la ratificació de la pau existent. Arribaren a firmar una pròrroga del tractat per altres cinch anys; emperò no tingué gaire durada, ja que 'l nou rey d'Aragó degué accedir a les sollicitacions d'adjutori que li feu 'l de Castella, qui estava en guerra ab els granadins.

Alfons XIe de Castella, atacant fortament a Mahomet, rey de Granada, havia obligat an aquest a demanar socors al soldà de Marrochs. Aparegué llavors el perill seriós d'una nova invasió africana y això obligà al castellà a tractar facilitats y mijans de guerra ab el nostre monarca. Fóu pactat que l'exèrcit català-aragonès que anés contra Granada, podria passar per el territori de Murcia, que pertanyia a Castella, y que les viles, lluny de tancarli les portes, el reberien bé y li facilitarien queviures; y s'acordà també prohibir a tota població d'abdós regnes tractar separadament y per son propi compte, pau ni treva ab els serrains. De manera, que 'ls dos Alfonsos, pactaren fer la guerra contra Granada, emperò sens determenar compensacions territorials, ni plan de campanya, ni contingent militar. Cada hu era lliure de fer la guerra com volgués y en el temps que estimés oportú ⁽¹⁾.

El nou perill d'invasió dels africans, l'anada del soldà de Marrochs a Ceuta per preparar el pas cap a Espanya y les recents victories dels granadins sobre 'ls castellans, no solament despertaren temors y excitaren el sentiment religiós del nostre comte-rey, sinó també mogueren l'esperit d'altres prínceps de la cristianitat. El rey de França, el rey de Polonia y alguns senyors principals demanaren a Alfons IIIe participació en la croada que 's projectava.

«Cosa estranya, diu en Gimenez Soler; quan els espanyols havien sollicitat »adjutori d'Europa per espulsar els alarbs, ningú havia vingut ni donat esperances de venir; ara que la Reconquesta anava de vençuda y un esforç sol y »mancomunat de tots els espanyols podia acabarla, ara s'oferia 'l rey de Polonia »y altres senyors, el rey de França entre ells, com si la lluita sostinguda per els »habitants de la península fos cosa nova o inaudita o els perills majors que abans. »No puch atribuir aquesta atenció a les coses d'Espanya, més qu'a la ressonan- »cia que degué tenir al extranger la mort dels Infants y les esperances de dos »reis joves: el d'Aragó, qui s'havia distingit en Sardenya y el de Castella, qui »demostrava energies y esperit conquistadors.»

A mitjans del any 1328, Joan de Luxembourg, rey de Bohemia ⁽²⁾, trameté un missatger al nostre sobirà, oferint la seva cooperació per la guerra contra 'ls alarbs. Alfons IIIe li respongué que de moment no res podia empendres, per

(1) Giménez Soler, obra citada, *Boletín de la R. Academia de B. Letras*, n.º 27.

(2) Era nascut en 1296, fill del Emperador Enrich VIIe y casat ab una germana del rey de França, Felip de Valois. Fou coronat a Praga, en 1311 y morí en 1346.

existir una dissensió fonda entre 'l rey de Castella y son parent Don Joan Manuel ⁽¹⁾ y que una volta 's restablís l'armonia y s'efectués el casament de la germana del monarca castellà ab ell, ab el citat rey d'Aragó, tot seguit li comunicaria son projecte d'expedició militar, sempre abans de San Miquel (29 setembre).

Passat aquest jorn el rey de Bohemia, frisós per no rebre noves d'Espanya, envià un segon missatger, en Guillem *Pinchon*, qui manifestà a Alfons IIIe, que aquell estava preparat per venir a la guerra de Granada. Sembla que en *Pinchon* era clergue y secretari del rey de Bohemia y que no vingué sol, sino ab un altre missatger nomenat Enrich de Bomale.

Alfons IIIe, qui 's trobava a Tarazona desde 'l 22 de janer, tingué una conferencia ab Alfons XIe y celebraren el conveni a la primeria de febrer. El dia 11 ja tornava a esser a Saragoça y el 13 escrivia als Concellers de Barcelona que fessin avisar als catalans qui eren en territori de Granada y Almería, que en sortissin depressa y 's possessin en punt segur, perque anava a començarse la guerra. Nostre monarca sentí remoures la sanch de Jaume Ier y dels antichs Comtes de Barcelona que portava y que se li havia ja manifestat dignament sis anys enrera en la conquesta de Sardenya. Prengué la empresa de Granada ab tant, y al començament ab major, ardiment y devoció, com el rey de Castella, y bé podem dir, després de llegir y estudiar tota la seva documentació, que durant dos o tres anys ne feu l'objecte preferent del seu pensament y de les seves ilusions.

Consignat en el conveni que 'ls pobles de Murcia li farien homenatge, sens perdre temps constituí ab data del 7 de febrer, a Don Jofre Gilabert de Cruilles, llochtinent de procurador en el regne de Valencia, per anar a pendre dit homenatge dels oficials y jurats del rey de Castella en l'esmentat territori de frontera, y en la lletra deia: «Esguardantes que entre las cosas que el muy alto »et muy noble don Alfonso rey de Castiella ha prometido a nos en razon de la »guerra que a servicio de Dios e acrecentamiento de la fe Catholica e abaxa- »miento e estrunimiento de los descresientes daquela devemos fazer contra el »Rey de Granada e su tierra e sus gentes, es prometido por esto por el dicto rey »a Nos con jura, pleyto et homenaje, que non consintra que Perlados, Maestros »de Ordenes, Richoshomnes nin Caveros, ni ciudades, castiellos, villas ó lugares »del Regno de Murcia ne de los otros regnos et tierras suyas ni los habitantes »en aquellas hayan o puedan haber en general ni en especial paç ni treuga con »el dicto Rey de Granada...» Y sabedor el rey d'Aragó de que Pedro Lopez de Ayala, *adelantado* del regne de Murcia per el rey de Castella, havia tractat ab els serrains, s'apressurà a escriureli que, «avemos entendido por cierto que »vos avedes dada treuga de quatro meses a los moros de Granada, de la qual

(1) La lletra del rey d'Aragó al de Bohemia està datada a Valls, 3 dels idus de novembre 1328.

»cosa nos maravalamos mucho porque es cuenta las posturas entre el muy
 »noble Rey de Castiella, muy caro ermano nuestro et Nos, agora en las vistas
 »que oviemos ensemble, en la ciudat de Taraçona feytas con jura et pleyto...
 »on vos requerimos que vista la present revocades et fagades revocar la dicta
 »treuga...»

Es innegable qu'Alfons IIIe començava la seva intervenció en l'empresa contra Granada ab completa bona fè y ab verdader esperit religiós y polítich, desitjós de fer de l'espulsió definitiva dels musulmans una obra general, no privativa d'un sol dels regnes cristians d'Espanya.

Reduit el nostre estudi de tan complexa empresa a les negociacions seguides per Alfons IIIe per obtenir la cooperació dels estrangers, anem a veure la resposta que aquest donà a la segona missatgeria del rey de Bohemia.

Seguramet que llavors ja tenia nostre sobirà noves de que pensaven venir també 'l rey de França, el comte d'Hainaut, el de Juliers y altres magnats, ja que resolgué trametre un mateix embaixador a tots ells. Fôu aquest en Ramon de Melany, qui conexia molt bé la cort de França y la llengua, per haver estat embaixador de Jaume II, en 1327, tramès al rey Carles IV y que al retorn portà encàrrech especial d'aquest darrer de proposar el matrimoni de Carles d'Uros (Évreux?) parent y cunyat del citat rey francès, ab donya Violant, la filla més petita del nostre rey en Jaume. Als pochs dies de regnar Don Alfons, en el mes de novembre del mateix any (1327), en Ramon de Melany, anà per segona vegada á la cort de França per tractar diversos afers y manifestar que no essent possible acceptar pactes de casament de l'esmentada Na Violant ab el cunyat de Carles IV, per estar ja acordat son matrimoni ab el fill del Príncep de Tarento, proposés el casament del dit cunyat ab Constança, filla del rey Frederich de Sicilia, cosina del rey d'Aragó (1).

(1) La lletra d'Alfons IIIe al rey de França, deia que era son viu desig mantindre y consolidar els lligaments y amistat d'abdues cases regnants y que per resoldre diferents afers li trametia el *dilectum militem nostrum* Ramon de Melany, pregantli que donés crèdit a tot quant aquest li comunicaria. Y acabava ab aquests termes: «Et quia sigilla Regia nondum fieri feceramus presentes assueto sigillo quo antea utebamur jussimus sigillari (feia no més que vint dies de la mort del seu pare y no havia pogut encare ferse 'l nou segell). Datada en el Monestir de Santes Creus, on era Alfons IIIe per soterrar son pare, a 10 de les calendes de desembre (22 novembre 1327). Les instruccions donades al embaixador son les següents:

Informacio tradita dicto Raymundo de Melanno sequitur.

Memoria sia an Ramon de Melan que quan sera ab lo Rey de França e apres la acostumada salutacio li haura presentada la letra del senyor Rey Namfos de creença, que li deia proposar ab belles rahons et ab belles peraules en qual manera lo dit en Ramon era vengut al molt alt senyor Rey en Jacme de bona memoria, Rey Daragó pare del dit senyor Rey Namfós, per tractar matrimoni entre lo noble en Karles de Vros, parent et cunyat del dit Rey de França et la noble dona Violant, filla del dit senyor Rey en Jacme de bona memoria e sor del dit senyor Rey Namfos. E que jassia que al dit senyor Rey en Jacme plagues molt lo dit matrimoni per refermar et reintegrar lo deute de sanch et la amor qui eren et son entre la casa de França et la casa Darago, pero lo dit fet no poch venir a acabament axi com plahia al dit senyor Rey en Jacme et al dit senyor Rey Namfos, per ço quar ja era molt enantat ans quel dit en Ramon de Melan vengues en lo matrimoni dela dita nobla na Violant et del Dispot de Romania fill del princep de Taranto en lo qual ja lo senyor Papa havia dispensat per que lo senyor Rey Namfos pus en lo fet de la dita nobla na Violant nos poch complir la volentat que son pare et ell hi havien ha pensat de semblant matrimoni faedor entre lo dit noble en Karles et la nobla Dona Costança Regina de Xippre, filla del molt alt en Frederich Rey de Sicilia, germá del dit senyor Rey en Jacme et oncle del dit senyor Rey Namfós la qual lo dit senyor Rey Namfós te et ama axi com sa sor

Era, donchs, la tercera embaixada que s'encarregava a Ramon de Melany, en la cort de França, la que el Rey Alfons li donà el 26 de febrer de 1329, per tractar de la croada contra 'ls musulmans d'Espanya.

Aquesta vegada devia veures ab els reis de França y de Bohemia, ab el Comte Guillem d'Hainaut, ab Carles, comte d'Alençon, ab Robert, comte de Beaumont, ab Lluís, duch de Bourbon y ab els concellers y secretaris del nou rey de França, Felip de Valois, principalment ab Miles de Noyes, Jean de Viana, ardiaca de París y Andreu de Florencia ⁽¹⁾.

Les credencials foren totes signades a Saragoça el 4 de les calendes de març (26 febrer 1329) y redactades en termes iguals, demanant que cada hú dels dits personatges y prínceps donés fè a les coses que 'ls manifestaria en Ramon de Melany ⁽²⁾.

A Joan, rey de Bohemia, qui no 's trobava a Polonia com indica en Gimenez Soler, sino a la cort francesa, li deia ademés nostre monarca que l'havien satisfet del tot les ofertes que en representació seva li havien estat fetes per el seu missatger Guillem Pinchon, y que era ja moment de posarles en execució; atorgantli protecció, guiatge y seguretat per tots els seus dominis y els del rey de Mallorca, quan passaria ab les seves gents per dirigirse envers Granada: «Cum presentia carta nostra concedimus quod vos dictus Rex cum tota familia vestra necnon vniversi et singuli equites et pedites tam crucesignati quam alii cuiuscumque condicionis existant qui vobiscum vel ad vos vel cum vestra familia aut in exercitu et consorcio vestro sive per se venerint vel accesserint per adquisicione, impugnacione, offensione et guerreficacione Regis et Regni Granate et gencium atque locorum Regis ipsius positus et possint venire ad omnes et singulis civitatibus, terris et locorum nostris dominii a loco videlicet de Oriola qui est ulterior versus dictum Regnum Granate usque ad locum de Salses et eius terminum quem illustris Rex Maiorice consanguineus nostri carissimus

per que deu plaer al dit senyor rey de Ffrança de consentir en aquest matrimoni ab la dita Reyna qui es daquell matex Casal Darago.

Encara sia memoria al dit en Ramon de Melan que parle ab lo dit Rey de Ffrança de part del senyor rey Darago de la manera quels homens de Sanguessa del regne de Navarra han tenguda et tenen ab los homens del Real del regne Darago, faen dampnatges tots dies al dit loch....

En après sia membrant al dit en R. de Melan de perlar al dit Rey de Ffrança sobre lo fet del Comtat de Pallars, lo qual es alou del senyor Rey Darago e lo qual te per ell en feu lo Comte de Pallars et en Roger de Comenge fa guerra en lo dit Comtat ab les gens del Regime de Ffrança, e con lo senyor Rey Daragó sia aprellat de tenir a dret lo dit Comte a tots clams que dell haia lo dit R. de Comenge, que li plazia fer manament expres als senescals de Tolosa et de Carcassona que no donen leer que ab les gens del regne de Ffrança se faça guerra en lo Comtat de Pallars.

Aprés sia membrant lo dit en R. de Melan que recoman de part del senyor rey Darago al rey de Ffrança et a monsenyer en Luiç et a monsenyer en Karles de Vros lo fet del religios ffrare Bernat de Requesen, del orde dels preycadors, estudiant en Paris e que la recomendacio se faça per aquella manera quel dit senyor Rey Darago ha dit e informat lo dit en Ramon de Melan.

E per tal con lo segell Rey al no era fet, lo dit senyor mana aquests Capitols segellar ab lo segell antich acustumat. (Registre 562, foli 2.)

(1) Carles IV, rey de França havia mort el 1.è de febrer de 1328, sense fills. Fou succeït per son cosí germà Felip VI, ungit a Reims el 29 de maig del mateix any.

(2) Registres 541 y 562, folis 9 y 72, Arxiu de la Corona d'Aragó. Signaren com a testimonis les credencials, l'infant Joan, patriarca d'Alexandria y l'infant Pere, comte de Ribagorça y Empuries, germans del rey Alfons, els seus fills Pere, primogènit y Jaume, comte d'Urgell, y Pere, arquebisbe de Saragoça y canceller reyal.

«tenet sub directo dominio nostro... cum equis, equitaturis, armis, vasella, pecunia et aliis quibuscumque bonis et rebus vestris et illorum stare, morari indeque regredi et redire salve tute pariter et secure.»

En Ramon de Melany, devia passar per Montpeller, y el rey l'havia recomanat a Guillem Ribera, mercader de dita vila. S'en portava trasllats del conveni celebrat a Tاراçona entre 'ls dos sobirans espanyols, dels capitols de les ofertes fetes per el rey de Bohemia y de la resposta que hi havia donat el nostre. Alfons IIIe trameté al mateix temps al rey de Castella copia de les instruccions donades a Ramon de Melany per les negociacions (1).

Quan arribà a París en Ramon de Melany, en la segona quinzena de març, el rey Felip de Valois estava aposentat al Louvre. Se presentà an aquest y al rey Joan de Bohemia, y abdós li indicaren la conveniencia de concertar una entrevista o conferencia ab el rey d'Aragó, per resoldre tots los detalls de l'expedició contra Granada. Ademés el segón manifestà que volia abans de posarse en camí, obtenir del rey de Castella els mateixos privilegis y seguretats que li havia concedit el rey d'Aragó y que portaria molta gent.

Entretant que l'embaixador treballava ab gran afany per aplegar adherents per la croada, el rey de Castella mostrava poch entusiasme y els seus oficials no paraven de posar obstacles a la acció del rey d'Aragó. Aquesta acció, intervenció ó cooperació dels catalans y aragonesos en la conquesta de Granada inspirava recel y contrarietat a Castella, que creia era empresa que de dret li pertanyia exclusivament. Alfons IIIe se planyia de semblant obstrucció y per lletra de 19 d'abril manifestava a Alfons XIe que li trametia 'l Bisbe de Burgos per enterarlo de totes les dificultats. Ab altra lletra, dèu dies després adreçada a Pedro Lopez de Ayala, adelantado del rey castellà en la terra de Murcia, li expressà la sorpresa y indignació que li havia causat la seva estranya conducta, negantse a veures ab en Jofre Gilabert de Cruilles per acordar quants cavallers s'estimaven necessaris per guardar la frontera y per tractar de la restitució de mercaderies robades per vassalls de Castella a gent valenciana.

Y es que les rivalitats y antipaties entre 'ls subjectes d'abdues corones existien llavors ben senyalades y fondes. Quan els d'Oriola, vila que 's tenia per naturalment catalana, sapigueren les intrigues y la resistencia passiva dels de Murcia a fer la guerra ab companyia dels soldats del rey d'Aragó, volgueren respondre ab idèntica desconsideració y agror y 's negaren a fer al citat adelantado l'homenatge convingut en el tractat de Tاراçona. Els d'Oriola donaven per excusa no haver rebut manament directe del rey d'Aragó per fer semblant acte, mes la veritat de la negativa era el desig de venjarse de la obstrucció feta per els castellans.

El rey d'Aragó procedia de bona fè y creia afavorir la sort y seguretat

(1) En Giménez Soler ha publicat la part important de dites instruccions.

de l'Espanya cristiana. No obstant de topar ab tanta resistència passiva, no parava de dictar ordres per organització militar d'aquella frontera, per la que devia començar la guerra contra 'ls serrains ⁽¹⁾ y de fer preparatius y convocatons. Encara, ab data del mateix mes d'abril, tornava a escriure al rey de Bohemia, manifestantli la confiança de fer ben prompte la guerra ab companyia seva.

Emperò, aquest rey y el de França s'en anaven llavors de París envers Amiens, on devia el segon celebrar vistes ab el monarca d'Inglaterra. Del 6 al 11 de juny (1329) estigueren aplegats en Amiens Felip de Valois, rey de França, Felip d'Evreux, rey de Navarra, Joan de Luxemburg, rey de Bohemia y Eduart IIIe, rey d'Inglaterra; figuraven en la comitiva francesa el Duch de Borgonya, el comte d'Alençon y Robert d'Artois.

Creiem que en Ramon de Melany no 's mogué de París, on tornàren ben prompte 'ls reys de França y Bohemia ⁽²⁾, y que pogué conferenciar ab ells durant una mesada. El 13 de juliol escrigué desde París al rey Alfons, recomptantli 'ls tractaments ab dits sobirans; però, a les darreries del mateix mes, Felip de Valois sortí de la capital y consta que passà per el monastir de Loroux, en l'Anjou ⁽³⁾, y dies després per el lloch de Saint Remy en Varenne sur Loire ⁽⁴⁾. Segurament que l'embaixador català anà llavors darrera de la cort, ja que 'l dia 26 del mateix juliol, era fora de París y desde 'l lloch de Bauche escrigué una nova lletra al rey d'Aragó, que té molt interès històrich. Porta la data incompleta y equivocada; es del dijous 26 d'abril, sense senyalar any y com en 1329 no fou dijous aquest dia 26, sino que això ocorregué l'any següent, hi ha error manifest perquè es indubtable que la lletra es del juliol de 1329. Ho demostra tot son contingut, relacionat ab dues lletres del rey Alfons IIIe ab data completa de 15 y 28 d'agost del propi 1329, que son respostes a la den Melany, y també per parlar de la recent missatgeria den Teobalt de Barbasà al nostre sobirà, qui havia estat tramès per els senyors de Craon y Lebret en el mes de maig anterior, segons recomptarem més avant.

En aquesta lletra de l'embaixador hi trobem explicades les intrigues y dilacions per part dels dos sobirans, que volien entretenir les negociacions sens arribar encara a solució definitiva.

Comença recomptant la qüestió entre 'l Duch de Brabant y 'l Senyor de Foucamont, vassall del rey de Bohemia, y com havia aconcellat el propi Melany

(1) Desde Valencia escrivia ab data de 4 de maig: «Als feels seus los prohoms de Billena, de Pax, de Alcapdet et de Jumella &: Com nos haiam ordonat metre escoltes et talayes en aquexes partides tro al Canyadal, per ço a vos dehim et manam que entre tots los lochs demunt dits donets et metats dos homens en les escoltes et talayes desus dites; e axo non triguets en neguna manera com perill sia en la triga.»

(2) Tenim documents del rey Felip, datats a París el 21 juny y el 14 juliol 1329.

(3) La carta de franquises y salvaguarda que atorgà a dit convent porta aquesta data: Actum in abbacia dicti monasterii de Oratorio in Andegavia anno domini M^oCCC^o vicesimo nono, mense julii.

(4) El document reial diu: Actum apud Sanctum Remigium in Varena super Ligerim, mense augusti, anno Domini MCCC^oXX^o nono.

al rey Felip que obligués al rey de Bohemia a sometrelhi al seu exàmen y resolució dita querimonia.

Sabedor Joan de Luxembourg del concell donat per en Melany al rey Felip, manifestà a l'embaixador català que profitaria d'aquella circumstancia per fingirse agreujat d'ell, devant del monarca francès, per haver sigut la causa de l'intromissió d'aquest darrer en una qüestió feudal que solament interessava als dos litigants y al senyor d'un d'aquests, o sia al mateix rey Joan; y que ab semblant simulació obtindria que 'l rey Felip no sospités res de les negociacions noves que en Melany y ell començaven sobre la seva cooperació a la croada.

Afegia en Melany en la lletra a Alfons IIIe, curioses noves d'aquells fets. Així que 'l rey de França tingué l'assentiment del de Bohemia per resoldre les diferencies entre 'l Duch de Brabant y 'l senyor de Foucamont, trameté al dit Duch dos missatgers, qui foren el cavaller Balduí de Roches y 'l clergue Garganant, menaçantlo ab la seva enemistat si 's resistia a acceptar la seva mediació.

El rey de Bohemia havia sortit de París, a la primeria del mes de juliol, envers el comtat de Luxembourg y al moment de la partida digué a l'embaixador català que suspengués el seu retorn a lacort d'Alfons IIIe, perque aixís que fos resolt el conflicte entre 'l seu parent y vassall ab el Duch de Brabant, estaria tranquil y lliure per ocupar-se de la croada y donarli ja seguretats de la seva cooperació.

Segons referia encara en Melany, el rey Felip li havia demanat que li posés per escrit tot quant li havia manifestat verbalment per encàrrech del rey d'Aragó y que trobantse 'l dia de Sant Jaume en la missa del Palau reial, li digueren el Gran Condestable, qui era llavors en Raoul de Brienne, comte d'Eu y l'Amalrich, senyor de Craon, que 'l rey no li faria cap resposta sobre les negociacions de la croada fins passat alguns jorns. Aquests senyors y en Bernat-Ezi, senyor de Leuret, qui també 's trobava a la cort, preguntaren a Ramon de Melany quines concessions havia obtingut del Papa el rey Alfons IIIe en punt a indulgencies per els concorrents a la guerra de Granada. Com que també li havien preguntat si era certa la noticia que corria aquells dies d'haver els reis de Castella y Aragó pactat treuga ab el de Granada, en Melany manifestava a Alfons la conveniencia de que tot seguit escrivís al rey de Bohemia y a tots els dits senyors, desmentint aquella nova.

Sembla que en Melany y la Comtesa d'Hainaut, germana del rey Felip, prepararen un altra intriga, per evitar que 'l Comte, son marit, portés a realisació son desig d'anar a lluitar contra 'ls musulmans de l'Asia menor. Acordaren que 'l rey d'Aragó adreçés una lletra al Comte Guillem pregantlo d'anarsen a la guerra de Granada. La Comtesa volia encaminarlo a una aventura menys llunyana, perillosa y costosa que no la d'Orient ⁽¹⁾.

(1) Vegis l'appendix de documents, n.º I.

Alfons IIIe rebé a Valencia les lletres den Melany. El 15 d'agost respongué a la del 13 de juliol y 'l 28 del mateix agost a la del 26, que acabem d'explicar, manifestant esser molt content de la activitat y acert demostrats per en Melany y que espera procurarà evitar que 'l rey Felip insisteixi en demanar vistes o junta ab ell (ab Alfons) per tractar de la croada, perque aquest viatge per trobarse ab el sobirà francès li portaria gran destorb. Quant a les demandes fetes per el rey de Bohemia, Alfons IIIe oferia interessarse per que el rey de Castella li concedís seguretats iguals a les obtingudes d'ell, s'oposava a admetre molta gent estrangera a la croada y desitjava que 'l rey de Bohemia hi concorregués ab poca comitiva, però que aportés ab preferència ballesters de cavall, perquè eren els més apropiats per lluitar ab sarrains. Aquesta comitiva, que no deuria passar de dos cents homens a cavall ab elms y quatre cents ballesters també a cavall tindrien part en els captius y bens mobles que 's guanyarien en la guerra. Desmentia ademés, Alfons IIIe, la noticia que corria d'haverse pactat una treva entre ell y el rey de Castella, ab el de Granada; accedia a escriure al Comte d'Hainaut, a prechs de la Comtessa, per induirlo a venir a la croada; manifestava no res haver obtingut encara del Papa en punt a indulgencies per la guerra y que seria convenient que 'l rey de Bohemia interposés la seva influencia per que Joan XXII accedís a la demanda feta. Li deia també a Ramon de Melany, en la lletra de 28 d'agost, que acabava de rebre la visita den Teobalt de Barbassà, missatger dels senyors de Craon y Lebret, conforme li advertia l'embaixador català en la seva lletra de 26 de juliol. Y finalment, se negava el nostre monarca a la petició del rey de Bohemia de celebrar confederació ferma y escrita ab ell, però que li conservaria sempre bona consideració ⁽¹⁾.

Com menys necessaris creia als estrangers el rey d'Aragó més eren els qui se li oferien per la guerra de Granada. A mitjans de maig rebé lletra de Gastó, comte de Foix, presentada per els missatgers Bernat de Bearn y Arnau Guillem de Barbezà, manifestant son desig de concorre ab deu cavallers a la croada. Li respongué el 26 de juny, que agraià en gran manera ses ofertes ⁽²⁾. A la primeria de juliol rebia a un cavaller nomenat Adolfo, missatger de Guillem, comte de Juliers, oferint també son adjutori y li responia per lletra de 20 del mateix mes, dientli que estés preparat per venir, donchs s'acostava l'hora de la expedició contra 'ls alarbs ⁽³⁾. El dia següent escriví Alfons IIIe també a Guillem, comte d'Hainaut, sogre del citat Comte de Juliers, qui treballava també per cooperar a la croada; y li tornà a escriure, sempre desde Valencia, el 30 d'agost,

(1) Apèndix, documents n.º II y III.

(2) Lletra datada a Valencia, 6 calendes de juliol 1329. (Registre 521, foli 94.)

(3) Lletra datada a Valencia, 13 calendes d'agost 1329 (Registre 541.) Guillem, comte de Juliers, era fill de Guerau VI, comte de Juliers (Bèlgica) y d'Isabel de Brabant, y estava casat ab Joana d'Hainaut, filla de Guillem el Bò, comte d'Hainaut y Holanda y de Joana de Valois, germana del rey de França. Per part de la muller era, donchs, el comte Guillem de Juliers, nebot del rey Felip de Valois.

manifestantse enterat y content de lo que 'l Comte havia tractat ab en Melany. Ab la mateixa data escrigué encara a Joana de Valois, muller del citat Comte d'Hainaut, mostrantli verdadera satisfacció per la decisió del seu marit de venir a la croada.

Una altre adhesió important rebé el rey d'Aragó de senyors estrangers, la dels rics y potents Amalrich, senyor de Craon (*Credonio*) y Bernat-Ezi, senyor de Leuret ⁽¹⁾. El primer havia escrit el 29 de maig, desde La Réole o Regle (Gironde) una lletra a Alfons IIIe, anunciantli que en representació seva y del senyor de Leuret li trametien el donzell Teobalt de Barbasà, per presentarli y tractar certes proposicions referents al adjutori que volien donarli contra 'ls granadins. En Barbasà arribà a Valencia y demanà que 'l rey senyalés lloch y jorn als dits senyors per unir-se a l'expedició, que 'ls dongués seguretat y además jurisdicció civil y criminal sobre 'ls homens que portarien de França y que 'ls prometés que si durant la guerra necessitessin diners, hi hauria qui 'ls fés préstechs. El sobirà respongué que atorgava la seguretat; que també concedia la jurisdicció sobre 'ls homens que portarien si en el litigi o qüestió no hi tingués part cap vassall reial; y que en punt a manlléutes, si presentaven garanties o avals de mercaders de Tolosa, Narbona o Montpeller, coneguts a Barcelona, certament que trobarien préstechs.

Aquestes respostes verbals, les comunicà Alfons IIIe per lletra del 19 d'Agost als dits senyors de Craon y Albret, manifestantlosi además que en Barbasà li havia preguntat si era cosa segura 'l trobar queviures durant l'estancia en els territoris peninsulars y que donava paraula de que procuraria que 'ls tinguessin al mateix preu que 'ls cavallers de la terra. Emperò, en Barbasà havia demanat encare al rey d'Aragó, que fés que 'l rey de Castella permetés traure cavalls del seu regne per ells, en cas de tenirne necessitat al venir a la croada. Alfons IIIe, els digué que trameteria un missatger a Castella a demanar la concessió; y finalment, els senyalava la ciutat de Valencia y el dia primer d'abril de 1330 per reunir-se. D'aquest acord s'en féu acta, signada el mateix 13 d'agost per el Rey y en Teobalt de Barbasà, figuranthi com a testimonis Bernat de Serrià, Ot de Montcada, Miquel Perez Zapata y Pedro Calderon ⁽²⁾.

En Teobalt de Barbasà, senyor de Marcellí, s'en tornà a França y temps després, desitjós de sapiguer si 'l rey d'Aragó persistia en començar l'expedició al primer d'abril, li escrigué en nom de molts senyors. Alfons li respongué per lletra de 28 novembre, de Valencia, que persistia en son voler y que continuava els preparatius.

(1) Amauri o Amalrich, senyor de Craon y Sablé, senescal hereditari d'Anjou, fill de Maurici, senyor de Craon, morí en 1332. Bernat Ezi, senyor de Labrit, Leuret o Albret, en la Guiena; germà de Bernat de Leuret, senyor de Vayrés. Abdós vivien encara en 1345.

(2) Registre 562, foli 86, Arxiu de la Corona d'Aragó, y Cartes reials sens data, d'Alfons III, n.º 3343. Altra copia en Registre 541, foli 13.

El 19 agost, nostre sobirà havia també comunicat per lletres separades a Carles, comte d'Alençon, germà del rey de França y a Joan, duch de Bretanya, que estava preparant la croada d'acort ab el rey de Castella y que agrairia molt llur adjutori (1).

No eren, donchs, guerrers y soldadesca lo que anava escàs, sino moneda per sostenir la guerra. Com els pobles estaven endarrerits y empobrits, era molt precís obtenir concessions de l'Esglesia, de delmes, benifets y indulgencies. A aquest efecte tant el nostre sobirà com el de Castella trameteren embaixadors al Papa. Per Alfons XIe hi anà Alonso Lope Tenorio y per Alfons IIIe, en Blasco Maza y en Garcia Perez de Carrion, tinentsegell de la reina. Els nostres, després de comunicar al Papa 'l conveni de Tarazona, devien exposarli la fretura de diners «per moltes affers et carrechs de messions qui al senyor Rey son esdevenguts dalcun temps a ença, axi per la conquesta de Sardenya com per la solempnitat de la sua coronacio, com encara per satisfaccio de la anima del senyor rey en Jacme pare seu et per raho del seu matrimoni que ara ha fet et per altres moltes rahons». Devien demanar per dèu anys consecutius la dècima part de les rendes y fruits de totes les iglesies, monastirs, dignitats y benifets ecclesiàstichs, «comptadora segons veritat de la valor de les rendes et no segons la taxacio antiga»; emperò, si 'l Papa 's resistia a atorgar per deu anys la dècima, podien regatejarla, ab condició de no esser menor de tres anys. Mes, el rey d'Aragó donà encare altres tres interessants instruccions als embaxadors tramesos a Avinyó. Era la una, que si 'l Papa 'ls demanava que senyalessin data certa per començar la croada, que diguessen que no era possible fixarla. L'altra, que si demanava que 'l rey s'obligués a no pactar cap treuga ab els granadins sens consentiment dels bisbes, que tampoch hi accedissin. Y finalment, que en cas de voler obligar al rey a construir y dotar catedrals en certs llocs del territori que conquistaria del regne de Granada y a prohibir l'estancia de musulmans en dit territori, «sia atorgat de les esgleyes Cathedrals; mas de no romanir sarrahins no seria profitosa cosa, et sieli assignat eximpli del senyor rey en Jacme antich que per manera de confederacio et de pacte mes que per armes, conquerí lo Regne de Valencia. Mas finalment, la hon als fer no si pogués sia atorgat» (2).

El Papa atorgà a la primeria del any 1330 igualment als reis d'Aragó y de Portugal, qui també havia entrat en la croada (3) que al de Castella, a tots

(1) Registre 562, foli 87. Joan III, Duch de Bretanya y vescomte de Limoges, tenia 44 anys d'edat y acabava de casarse per tercera vegada, ab Joana de Saboya.

(2) Registre 562, fol. 93. La data de les instruccions y de la credencial es de Valencia, 6 de les calendes de setembre de 1329.

(3) Per una lletra del rey d'Aragó al de Castella (Valencia, 3 novembre 1329) sabem que aquells jorns se li havia presentat en Lope Ferrandez, embaixador de Portugal qui anava al Papa, y en nom del monarca portuguès (Alfons IV) ratificà «las posturas e covinencias que fueron renovades et firmades en Agreda en estas vistas que fueron entre vos et nos, les quales renovastes et firmastes vos por el dicto rey de Portugal, et juró en nompne del dicto rey aquellas et nos end fizo pleyto et homenaje... e nos dixo de parte del dicto rey que lo en-

tres anys de les dècimes, segons tasació antiga y ab obligació de fer cada monarca al menys una expedició militar dins les terres dels granadins cada any y concorreguenthi personalment. Com diu bé en Gimenez Soler, la concessió pontificia no fôu equitativa; donchs no podien esser igualment considerats els reis d'Aragó y Portugal, els qui no hi anaven a adquirir ni un pam de terra y tot el seu guany romandria reduït als captius y a alguns bens mobles, que no 'l rey de Castella, per qui seria tot el territori conquistat. Per aquesta raó, poch temps després (març de 1330), Alfons IIIe trameté una nova embaixada a Avinyó, per obtenir modificació de les concessions pontificies, sens la qual li era impossible pendre part important en la croada.

A la cort d'Avinyó hi havia la creencia o al menys la sospita de que 'ls reis espanyols may no 's movien per esperit religiós, sino solament per cobdicia y afany de guanys materials y per això eren rebudes ab fredor les peticions llurs.

Convençut desde bon principi nostre sobirà de que seria molt difícil obtenir del Papa una suficient concessió y desitjós per altra part de fer sens retard la guerra als granadins, ja havia pensat dirigir-se directament a la clerecia dels seus Estats en demanda d'adjutori voluntari. Al efecte sollicità del seu germà Don Joan, arquebisbe y patriarca d'Alexandria, per medi d'un missatger anomenat Calvet, que li convoqués a tots els prelats, abats y capitols catedrals per una assemblea que 's reuniria a Lleida. La lletra credencial y les instruccions donades al dit Calvet son de 7 de setembre ⁽¹⁾. Aquest recurs tampoch donà bon resultat.

Haviem deixat al rey de França y en Ramon de Melany, en el llogaret de Beauche, el 26 de juliol ⁽²⁾; y havíem trobat al primer, en agost, a Saint-Remy en Varenne. Consta per un altre document, que Felip de Valois era el 6 de setembre a La Fontaine Saint-Martin del Maine ⁽³⁾. Pochs dies després era a Orleans y d'allí s'encaminà a Chartres. En Melany havia tornat a Paris, on rebé el 8 de setembre la lletra del seu rey, que ja havem esmentat, datada a Valencia 'l 15 d'agost; y en virtut de les indicacions que li feia escrigué al rey de Bohemia qui era en el Luxembourg y del qui s'havia separat en el lloch de Bouget (*Bouchet?*), prop d'Anjou. El rey Joan havia deixat la cort francesa per anar a resoldre les seves diferencies ab el Duch de Brabant. En Melany li manifestava que venia de rebre la resposta d'Alfons IIIe a les demandes que presentava el dit rey de Bohemia y que era convenient una conferencia, per lo que 'l pregava li senyalés dia y lloch, abans d'internarse en *la pregonia* Alemanya, que

viava al Papa sobre los fechos empresos entre nos contra los moros de Granada... Nos dixo de vuestra part que vos semellava que era bueno que los mandaderos de todos tres nos los dictos reyes, demandassen en uno lo que avemos menester del Papa.» Aquesta unificació d'acció dels embaixadors s'efectuà realment en Avinyó.

(1) Registre 522, foli 158. Vegis l'apèndix de documents, n.º IV.

(2) Creiem que 'l nom *Bauche*, que posà en Melany en la data de la lletra de 26 juliol, es el petit lloch de Beauche, en el departament d'Eure y Loire, prop de Chartres. No es probable que degui reduir-se ni al poble de Bauche, de la Savoya, a 28 kilometres de Chambery, ni al de Beauce, departament d'Ille y Vilaine, prop de Fougères, ni menys encara al de Beausse, departament de Maine y Loire.

(3) *Ordonnances des rois de France*, per Lauriere-Secousse (Paris, 1729).

no gosava ell entrar en dita terra, donchs *es ben sabut que no va segurament per Alemanyà quis vol*. Aquesta lletra del embaixador català era del 9 de setembre. El 22 rebia la resposta del rey Joan de Bohemia datada en la vila d'Aulon del comtat de Luxembourg, manifestantse aquest molt satisfet del rey Alfons IIIe y que ja havia abandonat el propòsit que tingué de entrar en Alemanyà. Li senyalava, además, la darrera setmana del mateix mes (setembre) per trobarse a Paris, *en nostre Ostal*. Però, el rey Joan estigué no més que un jorn a Paris y per poder parlar llargament ab ell, se vegé forçat en Melany a partir també, sortint de la ciutat una hora abans y a esperar-lo en el camí, en el lloch anomenat *el borch de la Regina (Bourg la Reyne)*. Allí s'ajuntaren y anarense cap a Chartres, a la cort del rey Felip. Es molt curiós veure recomptada per en Melany la conversa durant el camí y com procurà que 'l rey Joan dificultés les vistes que 'l rey Felip demanava al rey d'Aragó, fentli veure que dites vistes no podien celebrarse sense qu'ell hi concorregués, *ell qui era començament de totes les faenes* y hon devien tractarse *les coses per ell mogudes* (la cooperació dels senyors estrangers a la guerra de Granada); y recordantli les grans despeses que ocasionen les vistes, en moments com aquells en que ell estava fentne tantes per les lluites y qüestions ab els Duchs de Brabant y Lorena y ab el Comte de Bar. El rey de Bohemia acceptà 'l consell den Melany y romaní molt content de la concessió de part dels captius y mobles que 's guanyessin en la guerra de Granada, que li havia otorgada el rey d'Aragó, accedint tot seguit a l'indicació d'anarhi ab ballesters de cavall.

Arrivaren el rey de Bohemia y l'embaixador català a Chartres els darrers dies de setembre o el primer d'octubre. Allí 'l rey Felip celebrava festes per el casament del duch Joan de Bretanya ab Joana, filla del Comte de Saboya, y en Melany ens ha recomptat la seva assistencia a un *gatge de batalla* entre dos jovers cavallers, un d'ells a peu y l'altre encavalcat, situantse nostre embaixador en el mateix cadafalch reial y essent consultat per Felip de Valois sobre quin dels dos justadors era mereixedor del premi.

A Chartres y el 4 d'octubre, rebé en Melany la lletra de que havem ja parlat, escrita per el rey d'Aragó, el 28 d'agost a Valencia. Poch pogué parlar ab el rey Felip dels afers de la croada y als tres o quatre jorns, entre 5 y 10 d'octubre el monarca francès partí de Chartres envers Orleans, per tenir la quinzena de Saint-Remy. Llavors el rey de Bohemia y en Melany s'encaminaren cap a Poissy y Paris.

El 13 d'octubre (1329), un divendres, en Melany escrigué llarga lletra al rey Alfons recomptantli tots aquets fets ⁽¹⁾. Ja estava datada a Paris y li manifestava com havia ab bones manyes obtingut suspensió de la marca o concessió de represalies contra 'ls catalans y demés vassalls de la Corona d'Aragó, feta

(1) Havem publicat aquesta lletra en *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, volum II, plana 192.

per el rey Felip a Bernat de Mayllach, al qui havien pres dos naus en la illa de Sardenya temps enrera. Tots el que sabem els greus danys que les represalies causaven al comerç en aquella època, podem comprendre la importància pública y extraordinària que tenia la notícia de suspensió o rellevació d'una marca decretada.

Comunicava igualment al seu sobirà en Melany, que tant el rey de Bohemia com els altres personatges qui volien concórrer a la croada, havien ja rebut y acceptat el desmentiment de la suposada treva dels dos monarques espanyols ab el de Granada ⁽¹⁾; y que creia que ja cascun dels dits senyors se procuraria particularment les indulgencies pontificies, per que era millor que ell (el rey Alfons) se dedicqués ab preferencia a obtenir del Papa les altres ajudes més importants. Y en darrer terme li manifestava que tant el rey Felip com els altres li havien senyalat el dia de la festa de Tots Sants per donarli definitiva resposta sobre la seva concórrencia o cooperació a la tan lloada empresa de Granada; y que, una volta rebuda la resposta empendria tot seguit el retorn a Catalunya.

En Melany en aquells dies creia fermament en la vinguda y ajuda del rey de Bohemia y del senyor de Craón y encara temia ab candidesa que tindriem massa extrangers concórrents a la croada. Poch podia presumir que després de tants oferiments y de tan parlar no 'n vindria cap.

No menys candidesa y bona fè manifestava 'l seu rey y senyor, Alfons IIIe. Les contrarietats no 'l desanimaven gens y continuava els preparatius segons la pobresa de mijans que llavors sofria la Corona.

A la primeria de novembre (1329) tractava encara d'armar galeres y deia per lletra a l'Escrivà de ració: «Com nos haiam ordenat de armar deu galees entre les quals ne haia IIII. leugeres a ops del benaventurat viatge de Granada, »per ço volem que encontinent regonegats totes les galees nostres qui son en »Barchinona e fetles adobar e prestats hi vos ou manlevats dalcun amich vostre... que encontinent sera pagat quan sapiam la quantitat... E no res menys »regonegats tota la exarcia et tems, segetam et armes quals que sien en lo »Darazenal nostre de Barchinona et veiats et fets triar aquell de que se pora »hom servir» ⁽²⁾.

Sembla que entretant en Ramon de Melany havia tornat de Paris, ab noves proposicions y observacions dels reis de França y de Bohemia y dels grans senyors qui havien ofert son adjutori per la croada espanyola. Així se comprèn d'una lletra del nostre sobirà al de Bohemia, escrita a Valencia el 29 de desembre, on diu haverse enterat dels seus proposits al retorn den Melany ⁽³⁾. Si realment fou a Valencia en Melany, degué ferhi curta estada,

(1) Les lletres dirigides per el rey d'Aragó al de Bohemia y al Comte d'Hainaut, desmentint la notícia d'haver fermat treva ab els serrains, estaven datades a Valencia, 3 de les calendes de setembre de 1329. (Registre 541, foli 11.)

(2) Llettra datada a Valencia, 11 novembre 1329.

(3) Registre 562, foli 79.

perque es ben cert que a les darreries de febrer de 1330 era altra volta a la cort francesa.

Llavors hi anà també un embaixador de Castella y Portugal, en Lope Ferrandez Pacheco, conceller y merino major del monarca portuguès. El dia primer de març, el rey d'Aragó escrigué desde el monastir de Santes Creus al rey Felip de Valois, recomanantli aquell missatger, que 'l devia informar plenerament de tot ⁽¹⁾. Emperò, ja no era possible a Alfons IIIe complir la promesa feta mig any abans, de començar la croada el dia primer d'abril. Ni tenia diners, ni estol organitzat, ni menys encara acordat un plan de campanya ab el rey de Castella. Es veritat que tampoch hagueren pogut presentarse en l'esmentada data els reis de França y Bohemia, ni a la major part dels senyors estrangers qui tenien oferta la cooperació. Fou, donchs, allongada la convocació del exèrcit fins a l'any vinent, per a la primavera de 1331.

Per això, al rebre 'l rey d'Aragó a Guillem de Montargis, missatger den Bertran de la Illa ⁽²⁾, qui oferia també concórrer a la guerra de Granada, a les darreries de febrer, li fou precís manifestar clarament que tot estava sospès per raó de les dificultats sobrevingudes en Castella. Y així ho escrigué el rey al dit senyor de la Illa, el 2 de març ⁽³⁾.

A part dels obstacles sobrevinguts aquí, havien arribat lletres del rey de França demanant l'allongament de la croada; y repetí verbalment aquesta petició y exposà les causes en Joan Eximenis d'Urrea, al tornar de la cort francesa, en el mes d'abril de 1330. Per aquella terra ja feia uns dos mesos que corria la veu de que Felip de Valois demanava 'l dit allongament, y a primers de març escrigué 'l Comte d'Hainaut a Alfons IIIe preguntantli si era cosa certa. La resposta, escrita a Barcelona, el 29 març, començava així: «Vestram recepimus »litteram continentem vobis fuisse datum intelligi quod nos ad preces illustris »Regis Francie carissimum consanguinei nostri intendebamus suspendere hoc »anno a prosecutione guerre quam contra incredulos catholice fidei facere personaliter...» Y acabava prometent que sens cap més suspensió, la croada tindria lloch en el mes d'abril de 1331.

El mateix dia (29 març 1330), Alfons escrigué també al seu embaixador a Paris, en Ramon de Melany, donantli noticia de la lletra rebuda del Comte d'Hainaut y de la resposta que li feia, confermantli l'allongament: «intendimus »esse in frontaria Granate in medio mensis marcii vel ad longius et infallibiter »prima die aprilis anni proxime futuri, cessante difficultatem et dilacionem quamcumque intendentes tamen interim galeas armare et miliciam ad frontariam »destinare» ⁽⁴⁾.

(1) Registre 532, foli 61.

(2) Bertràn Jordà, senyor de la Illa (departament del Gers), fill de Jordà V, y casat ab Isabel de Lévis, senyora de Saissac, morí en 1348. Fou un rich baró de la Gascunya y un notable militar.

(3) Lletre datada al Monastir de Santes Creus, 6 nones març 1330; registre 532, foli 63.

(4) Registre 562, foli 80.

Un senyor estranger que no havia fet encara cap oferiment fou l'únic que o impacient o ignorant la suspensió de la croada vingué a Barcelona, disposat a anarsen a Castella a fer la guerra contra 'ls moros d'Andalusia. Era aquest en Galter, senyor d'Enghien, qui 's presentà al nostre sobirà a la primeria d'abril. Alfons IIIe, el feu acompanyar a la cort de Castella per el seu porter Felip Monge, ab una lletra pera Alfons XIe que deia: «Salut, como a rey que »amamos de coraçon et de quien fiamos mucho et por a quien querriamos tanta »vida et salut como por a nos mismo, Rey hermano fazemos vos saber que el »noble don Galter senyor de Anghien, viniendo de las partes de Alamanya, par- »tiendo agora de nos se va enta la frontera de los moros por servicio de Dios et »vuestro, por que rey vos rogamos que el dicto Galter ayades acomendado et lo »recibades benignament por honra nuestra et le fagades fer aquella honra que »sea conveniente a vos et a ell» (1).

Alfons XIe y els castellans se preparaven per fer tot sols operacions militars contra 'ls granadins durant la pròxima primavera y estiu, que era en realitat lo que desitjaven, donchs, no veien ab bons ulls la cooperació catalano-aragonesa, ni la francesa. El nostre sobirà no sapigué encara endevinar aquella gelosia barrejada ab egoisme y mentre anunciava la suspensió de la croada als francesos, tenia la magnanimitat o potser millor dit l'innocència de cooperar en la manera que podia a les dites operacions dels castellans. Per lletra del mateix mes (abril 1330), manifestava ab satisfacció a Alfons XIe com li donaria adjutori: «Bien creyemos quel Almirante et Lope Ferrandez faularon con vos »de parte nuestra de las razones que han embargado nuestra entrada a tierra de »moros oganyo; empero, nos queriendo servir a Dios e fazer ayuda a vos, faze- »mos armar galeras para guardar la mar. E otrosi, enviamos a la frontera los »de las ordenes de nuestra tierra et el vizconde de Cabrera con companya de »nuestra casa et vase de camino pora Orihola.»

Efectivament, el rey de Castella feu durant els quatre mesos de l'estiu de 1330 una fructífera campanya, prenent als serrains algunes viles y castells y aplegant no poch profit; y el rey d'Aragó envià desinteressadament per ajudarlo cinch galeres, comanades per l'almirall català Bernat Cespujades, a l'estret de Gibraltar, mentre feia situarse a Oriola al Castellà d'Emposta, capdill dels Hospitalers y al vescomte de Cabrera, on foren mal rebuts per els vassalls de Alfons XIe, negantlosi l'estada á Lorca (2).

La gran ansia del rey d'Aragó era cercar diners, nervi de la guerra, y no sabent on trobarne, volgué intentar novament la millora de les concessions que li havia fet el Papa. El 21 de març, donà instruccions a Bernat Jordà, embaixador que anava a Avinyó, per reclamar que les dècimes atorgades ho

(1) Registre 541, foli 48. Data de la lletra: Barcelona, 19 abril 1330.

(2) Vegis en Gimenez Soler, *La Corona de Aragón y Granada*, en *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, volum IV, plana 166.

fossin de totes les rendes eclesiàstiques y no segons la taxació antiga, sino segons l'actual ⁽¹⁾. La gestió den Jordà fou poch afortunada; emperò, obtingué moltes indulgències per els croats qui concorreguessin a la guerra y que 'l rey Alfons y 'ls barons prenguessin solemniament la creu 'l dia de Corpus Christi. A les darreries d'abril ja tenia nostre sobirà notícia d'aquestes concessions de molta fantasia, però de poca utilitat per el sosteniment de la host y les galeres.

Per donar compliment a les condicions imposades per Joan XXII, convocà 'l rey d'Aragó a molts cavallers y prelats per la festa citada del Corpus, en la ciutat de Lleida, y allí reberen ab solemnitat la creu, de mans del patriarca d'Alexandria, germà del monarca. També hi concorregueren els dos altres germans, Pere, comte de Ribagorça y Ramon Berenguer, comte de les Montanyes de Prades ⁽²⁾.

Alfons IIIe seguia simultàniament un altre negociació ab la Cort pontificia, per procurar la pau o al menys una treuga entre son cosí Frederich, rey de Sicilia y Robert, rey de Napsols, y sembla que 'l Papa estava descontent del nostre sobirà per no haver treballat ab promptitut y verdader interès per aital concòrdia. Alfons IIIe havia tramès a Avinyó per tractar de dita pau a un frare predicador anomenat G. Costa, a la primeria de l'any. En Costa tornà ab aprobació del Papa, però 'l rey no 's curà ja de l'afer, esperant que al seu germà, l'infant Pere, comte de Ribagorça, li vingués bé d'anarsen a Avinyó a enllestir la negociació de Sicilia. Al cap d'avall, convençut de que l'infant no aniria a la Cort pontificia, resolgué Don Alfons a la primeria del mes de maig, trametre com embaixador especial per aquest afer al Papa y al rey de França, al seu canceller Ferrer de Canet. El rey d'Aragó pensava que per assegurar la pau entre Frederich y Robert era necessari també obtindre 'l consentiment del rey de França. Les lletres de creença adreçades a Felip de Valois, a la seva muller, la reina Joana, al Comte d'Alençon, al Duch Lluís de Borbó, a Mile de Nohiers, canceller reial, a Andreu de Florencia, altre canceller y a Martí d'Ossars, tresorer del monarca, estaven datades a Barcelona, el tres de les nones de maig 1330 ⁽³⁾. Es de pensar donchs, que l'idea que 'l Papa tenia de la poca voluntat d'Alfons IIIe per procurar la pau de Sicilia segons les condicions que ell indicava, presumpció y ressentiment que alimentava encara Joan XXII al rebre 'l

(1) Registre 541, foli 44. Data de la credencial: 12 de les calendes d'abril de 1330, a Barcelona.

(2) El Rey estigué a Lleida desde el 23 de maig fins el 19 de juny (1330).

(3) Registre 562, foli 127. En les instruccions donades a Ferrer de Canet se deia: «E com lo rey Daragó occupat per grans negocis no li pogués de mantinent fer resposta, lo dit Sant Pare li tramés altra vegada los Capitols per lo dit en F. de Canet; e la raó per quel rey ha tant leguiat de fer li resposta es per quel rey pensava com axi ere acordat, quel Infant en Pere anas lavors al dit rey de França et per ell o per lo dit en F. de Canet, qui devia anar ab ell en Ffrança, li faes saber la dita resposta, passant per lo dit Sant Pare linfant o el dit en F. de Canet. E com lo dit Infant per occupació dalcuns affers, haia haut a leguiar et per conseguint lo dit F. de Canet, per ço la dita resposta ses tan leguiada.»

En Canet devia demanar també a Felip de Valois que no exigís de moment del rey d'Aragó pagament de la indemnissació acordada per unes represalies d'una nau den Bernat de Maillach, que havia estat presa en Sardenya, ja que 'ls preparatius de la croada contra Granada l'havien empobrit.

nou embaixador d'Aragó, frare Bernat Jordà, fou una de les causes del poch èxit de la negociació y de que s'escatimessin les concessions per la croada.

Entretant, els reis de Castella y Portugal havien acordat empendre per son propi compte també negociacions ab el rey de França, prescindint de l'embaixador català Ramon de Melany. En abril o maig, aquells dos monarques s'ajuntaren en Fonteguanaldo, y resolgueren trametre a Paris l'almirall portuguès Manuel Pissague. El rey de Portugal ho comunicà al d'Aragó y 'l pregà de recomanar l'almirall al rey Felip de Valois. Alfons IIIe, sempre noble y ben intencionat hi accedí tot seguit. El 14 de juny, respongué ab els següents termes al sobirà de Lusitania: «Rey, sabet que viemos vuestra carta en que nos fizies-
 »tes saber que agora en estas vistas que fuistes vos et el rey de Castiella en
 »Fonte guanaldo, acuerdastes vos el dicto Rey que en vuestras tierras posades
 »defesa... en como acuerdastes vos el rey de Castiella que era bien de mandar
 »al rey de Francia Manuel Pissague vuestro almirante porque es hombre que
 »fué ala en tiempo del rey vuestro padre (*Don Dionís*), con vuestro recaudo
 »porqué un su ermano vive con el rey de Francia y es de su consello et de su
 »faubla, al qual el rey de Castiella diese su carta de credencia por el rey de Fran-
 »cia que creese de vuestra parte el vuestro almirante. Ont Rey, entendidas
 »todas las sobredictas cosas... toviemos por bien que si el dicto almirante vues-
 »tro viene acá a nos quel daremos nuestra carta de credencia el enformaremos
 »sobre los affers, que tal carta non dariamos a hombre que no conosciese-
 »mos...» (1) No tenim suficients proves per dir si era aquella embaixada un intent dels castellans de pendre la direcció de les negociacions ab els extrangers al rey d'Aragó y procurar atraure l'adjutori d'aquests directament. Sabem, emperò, que en Ramon de Melany continuà essent el verdader director y 'l més considerat a la cort de França.

Nostre sobirà ja havia prèns ab gran pompa la creu, però la fretura de moneda no l'havia poguda fer cessar. Demanava a tot hom y no res aplegava. El 20 de juny trameté a Sardenya el seu familiar y escrivà en Climent de Sala-

(1) Registre 523, foli 40. Data de la lletra, Lleida, dijous 14 de juny 1330. L'estimació y deferencia del rey d'Aragó envers son cunyat el de Castella se veu bé en la següent lletra:

Al muy noble et muy honrado don Alfonso por la gracia de Dios Rey de Castiella... Don Alfonso por aquella misma gracia Rey Daragón... salut como a rey que amamos de coraçon et de quien mucho fiamos et por a quien querriamos tanta vida... Por que sabemos que de nuestro buen estamiento et de la muy noble Reyna Daragon ermana vuestra et muy cara muger nuestra tomaredes gran plazer, por esto vos fazemos saber por la present letra nuestra que nos et la dicha Reyna por la gracia de Dios somos sanos et alegres cobdiciando de vos a saber esto mismo; porque vos rogamos que vos a goyo et a plazer nuestro nos fagades el vuestro buen estamiento cada que podredes a saber, ca esto sea cosa que plazera muyto a nos. Et ahun vos fazemos a saber que por que sabemos que vos deleytades muyto en feyto darmas vos enviamos lo que faze por al trempo. E a saber dos siellas franzesas et una muy buena loriga et faldas et mangas et barbuda et dos pares de camberas et de cuxotes et dos pares de guantes de landas et quatro manguetas de lança et un batente con barbuda et con chimera Et II. maças e tres brotxes con esmaltes a senyal vuestro, una espada guarnida de plata et tres gubetes, dos de panyo blanco et uno de panyo de seda et unos sobresenyales de cavallò et una carga de especias confitas. Las quales todas cosas vos enviamos por Bort de Molina, hombre de buen solar et de nuestra cambra. Por que vos rogamos quel dicho Bort ayades en vuestra convenda, ca sabet que ha grant talant de servir vos et es hombre que lo sabra muy bien fazer. Dada en Barçelona XIII dias andados del mes de mayo en el anyo de nuestro senyor M.CCC.XXX.

vert, per recullir diners d'aquella terra, manant a l'administrador general de la illa que presentés el missatger, ab el trasllat de la concessió pontificia d'indulgències, als arquebisbes de Caller, Arborea y Torres y que entre tots fessin un bell donatiu per la croada. El resultat fou insignificant, perque la Sardenya empobrida per les guerres y revoltes no s'havia encara refet.

Comunicà així mateix el rey d'Aragó que acabava de pendre la creu als sobirans de França y Bohemia, a Carles d'Alençon, als Comtes d'Hainaut y de Beaumont, al Duch de Bourbon, als senyors de Craon y Lebret, al Comte d'Armanyac, a Miles de Nohiers y a Andreu de Florencia, per lletres datades a Osca les unes el 10 y les altres el 15 de juliol (1). Del text d'aquestes sembla deduirsen que en Melany havia vingut altre volta a la Cort d'Alfons IIIe. Y ho confermen la credencial y les instruccions que li donà novament el rey, datades també a Osca 'l 10 del propi juliol de 1330, per presentarse al rey Felip de Valois, així com la lletra dirigida per Alfons poch's jorns després a la comtesa Joana d'Hainaut, dientli que hi anava en Melany y que la informaria de tot. Y no obstant dels documents, ens pareix difícil de creure que en Melany fes dos viatges desde Paris a la Corona d'Aragó en tan poch temps, viatges plens de dificultats y de massa durada en aquella època. Si malgrat les dificultats resulten els viatges veritat, tenim que haguera sortit de la capital francesa en el mes de novembre de 1329 y que 's trobava a Valencia a mitjans de desembre; a les derreries de febrer de 1330 era de retorn a Paris, però en el mes de juny següent tornava a la península y el 10 de juliol el rey el trametia novament a la cort de Felip de Valois. La credencial es de la tenor següent:

«Excellenti et magnifico principi Philipo Dei gratia Ffrancie Regi illustri
»consanguineo nostro karissimo, Alfonsus per eandem Rex Aragonum & sa-
»lutem et votive felicitatis augmentum; reveniente dilecto consiliario nostro
»Raymundo de Meleanno de legacione pro qua ad Excellenciam vestram ip-
»sum duxeramus destinandum que ex parte vestra nobis retulit libenter audi-
»vimus ac pleno suscepimus intellectu. Nuncque dictum Raymundum super
»eisdem negociis ad vos ducimus remittendum de intencione nostra plenarie
»informatum, rogantes Serenitatem vestram quatenus eius relatibus fidem cre-
»dulam prebeatis. Date Osce sexto idus julii anno Domini M^oCCC^oXXX^o» (2).

Segons les instruccions donades a l'embaixador devia dir a Felip de Valois que 'l rey Alfons accedia al seu préch d'alongar el començament de la crohada, per creure que seria més avantatjós per tots y confiant que així li daria més ferm

(1) Registre 562, foli 160. Joan, comte d'Armanyac (de 1319 á 1373), un dels principals senyors de Gascunya, ja havia escrit en octubre de 1329, al rey d'Aragó, oferintse per la guerra de Granada, contestantli aquest darrer per lletra de 28 de novembre, que agraija son concurs.

(2) Registre 562, foli 152. En altra credencial per en Carles, comte d'Alençon, d'igual data, se menciona també 'l viatge doble d'en Melany: «Super negociis pro quibus dilectum consiliarium nostrum Raymundum de Meleanno pridem ad Serenissimi principis Philippi Ffrancie Regis karissimi consanguinei nostri presenciam duximus destinandum eundem Raymundum ad ipsum Regem nunc de intencionis nostre proposito remittimus informatum, Serenitatem vestram rogantes quatenus ipsius nuncii nostri relatibus velit fidem credulam adhibere.»

adjutori; senyalantli al efecte el mes de març de 1331 per entrar en terres de Murcia y esser a la primeria d'abril en el regne de Granada. Además, en Melany devia aconcellar al monarca francès que no vingués per terra, on toparia ab grans dificultats d'allotjaments, sino que anés a embarcarse a Aigues Mortes, en la costa de Provença, en quin port podria fer bon aparellament y ab les naus li seria fácil enportarsen abundoses viandes y armes. El rey d'Aragó li podria facilitar fins a vint galeres; y, si el de França a la fi decidia no vindre, llavors que fes ajuda y que li cedís per la croada totes les deixes que 'ls subdits seus per testament o en altre forma haguessen legat per obres pies o a favor de la guerra santa, demanant autorisació pontificia per convertir totes aquelles quantitats al dit objecte (1).

No fou millor el resultat de les noves negociacions den Melany per l'adjutori dels reis de França y Bohemia, els qui començaven ja a mostrar poch interés per la guerra de Granada, per veure un camp de major activitat política y de més profitoses adquisicions territorials en la Provença y l'Italia del nord. S'iniciava llavors el conveni entre Felip de Valois y Joan de Luxembourg, que 's portà a terme un any y mig després, per realisar el primer el desig constant de la Casa de França d'adquirir el regne d'Arles y Vienne, que era possessió del Imperi y completar així la unitat territorial de la nació francesa, mentre que 'l rey de Bohemia volia constituir per ell en regne la part septentrional d'Italia, profitantse de l'anarquia general que allí existia; y sobre tot, mitjançant l'abandonament del regne d'Arles al rey de França, trobar Joan de Luxembourg el dret o la oportunitat de ferse Emperador. Aquesta era l'idea capital de tota la política dels reis de França y de Bohemia (2). L'anada a Granada era per ells no més que un entreteniment o un recurs secundari reservat per satisfer en alguna manera la seva ambició y esperit aventurer en el cas de no poder satisferlos en altre lloch, especialment a Italia y Provença.

El rey de Castella no considerava tampoch de capital necessitat la cooperació dels estrangers, ni encara la de la Corona d'Aragó a la guerra de Granada. L'adjutori d'Alfons IIIe no l'haguera volgut sino en cas de verdader perill, y mentre aquest no 's presentés entretenirlo ab mitjes promeses y posarli entrebanch per que no avançés. Una lletra del nostre monarca al de Castella (Calatayud 9 de setembre 1330) ens dona una mostra curiosa de les moltes dificultats

(1) Registre 562, foli 157. Vègis l'apèndix, n.º V.

El 10 de juliol, Alfons IIIe donà també legació y instruccions al seu germà l'infant en Pere, comte de Ribagorça y Empuries, per anar al Papa y al rey de França y es de creure que aquesta vegada feu el viatge, al menys fins a Avinyó, donchs en el registre 562 al transcriure aquests documents hi posaren el següent epígraf: *Quando dominus infans Petrus ixit ad dominum Papam et ad Regem Francie*. La data de les credencials es del 6 dels idus de juliol de 1330. L'infant devia demanar a Joan XXII no solament les dècimes de tres anys per la guerra de Granada, sino además les responsions que la Castella d'Emposta y 'l Gran Priorat de Catalunya de l'orde del Hospital feien al gran Mestre de Rodes, durant tres anys també. No 's comprèn com abans d'un mes de la sortida de l'infant, el rey Alfons ja trametré un altre missatger al Papa, per demanar lo mateix. El rey escrigué el 7 d'agost una lletra a Joan XXII manifestantli que li enviava en Guillem Riquer, ardiaca de Santa Engracia, per tractar dels auxilis per la croada. ¿Es que tampoch havia volgut anarhi l'infant?

(2) *Le Royaume d'Arles et de Vienne*, per Paul Fournier (Paris, 1891).

y obstacles que li promovien: «Rey hermano, havemos entendido por los jurados et homnes buenos de la ciudat et Regno de Valencia que vos o vuestros oficiales havedes fecha inhibicion et vedamiento que alguno non saque ganado »grosso o menudo del regno de Castilla, la qual cosa es danyo del regno nuestro »de Valencia et poria seer mengua et embargamiento del viatge de Granada »lo qual en certa Deus queriendo, entendemos a fer con nuestras gentes; de la »qual cosa, Rey hermano, nos semos muyto maravillados, que por los predecessores vuestros qui no havian tan gran deudo con los nuestros como vos con »nos havedes, tales inhibiciones et vedamientos nunca fueron acostumbrados, »ne que se catassen assin strenytamiente como agora fan; porqué vos rogamos »Rey hermano, que por ondra nuestra las dichas inhibiciones fagades cessar.» Es un document assats significatiu y que 'ns relleva de continuar altres proves.

Respecte del Rey Felip de Valois, al qui haviem deixat a Orleans, celebrant a mitjans d'octubre de 1329, la quinzena de Saint-Remy, anà després a Saint-Germain en Laye, ont era en novembre. El 4 y 16 deembre consta per documents la seva estada a Paris. També son datats a Paris altres documents seus del 8 y 12 de març y 6 y 16 d'abril de 1330. Alguns, emperò, com un privilegi al convent de la Fontaine Notre Dame en Valois, eren datats a Vincennes: *Donné au Bois de Vincennes l'an de grace mil trois cenx vingt et neuf au mois de decembre*. Un altre carta de protecció a la abadía de Nioeil, deya: *Actum apud Vincenas anno Domini M^oCCC^oXXX^o, mense madio*. En el mes de setembre encara signava a Paris els documents y després a Chateau-Thierry y Marigny Saint Marc. En octubre de 1330, passà per Villiers Coteretz, Longchamp, Saint Cloud y La Loge en Laye, de Saint-Germain, llogarets dels voltants de Paris; y en novembre y deembre era també a Paris (1).

En Melany havia continuat les negociacions en la cort francesa y tenim indicis de que 's deturà també algun temps a Avinyó per conferenciar ab el Papa, perque quan el rey Alfons trameté, a mitjans de setembre, en Francesch de Rocabruna a Joan XXII, per demanar que fos nomenat cardenal en Guerau de Rocaberti, paborde de la cathedral de Tarragona, per no haverhi llavors ni un sol cardenal natural de la Corona d'Aragó, no descuidà d'escriure a Melany que dongués consell y ajuda al nou missatger (2). En aquells moments devien començar també les negociacions per obtenir dispensa pontificia per el matrimoni projectat de l'infant Pere, germà del rey d'Aragó, ab la Reina de Xipre.

No sabem, emperò, si la lletra que Alfons IIIe endreçà 'l 24 d'octubre, desde Valencia, a Ramon de Melany, manantli que enllestís els afers y tornés a aquesta terra, la rebé l'embaixador en Avinyó o en Paris. Deia aquesta missiva: «Cum »nos adventum vestrum cum prospera negocii expeditione affectemus, ideo

(1) *Ordonnances des Rois de France*, por Lauriere Secousse (Paris, 1729).

(2) Les lletres al Papa, a Ramon de Melany, a vintitres cardenals y a Pere de Via, nebot de Joan XXII, eren datades a Cubells, el 18 de les calendes d'octubre de 1330.

»vobis dicimus et mandamus quatenus negocio predicto pro quo missus fuistis »expedito celeriter et cum illa quam potueritis diligencia ad nos ut cicius poteritis veniatis» (1). Sembla que 'l rey Alfons estigués un moment desanimat o cansat de les perllongades negociacions ab els reis de França y Bohemia y ab el Papa y volgués sortirsen de qualsevulla manera, per dedicarse ell tot sol a la croada.

Fou en tot cas una curta interrupció del seu lleial esforç, perquè al cap d'un mes tornava a treballar de ferm per la preparació de la guerra y l'obtenció de l'adjutori dels estrangers. Nombroses foren les lletres de convocació als barons catalans y aragonesos y a les viles per disposarse a formar l'exèrcit contra Granada y per altra banda sortiren diferents missatgers cap a Llenguadoc y Gascunya a tractar ab els Comtes d'Armanyach y Foix y ab els senyors Amalrich de Craon, Bernat de Lebret y Bertran de la Illa.

El 24 de novembre va escriure Alfons IIIe, al comte Joan d'Armanyach, avisantli que li trametia en Gil Daraçu y n'Eximen de Ayvar per comunicarli tot lo referent a la croada y obtenir seguretat de la seva cooperació. Y les instruccions an aquests missatgers deien:

«Primerament dada la carta de creencia (*datada a Valencia, 8 de les »calendes de desembre de 1330*) al dicto Cuende diran en como el dicto senyor »rey, sabiendo la buena voluntat que el dicto Cuende ha al servicio de Dios et »a la honra de la casa Daragon, et como entendia seer con el et en su com- »panyia en el viage o entrada quel dicto senyor rey entendia fer contra el rey »de Granada et sus gentes a servicio de Dios et exalçamiento de la fe catholica »en el anyo primero passado, segunt quel dicto Cuende embio dezir al dicto »senyor Rey por su carta, de la qual cosa el dicto senyor Rey ovo muy grant »plazer que el viniesse et fuese con el et en su companyia en el dicto viage, »segunt lende envio su carta de respuesta (*de 28 novembre 1329*). E agora el »dicto senyor Rey entienda fazer el dicto viage en el tiempo della primavera »que viene (*març de 1331*), por esto acordo de fazer saber al dicto Cuende su »entendimiento...» (2).

El mateix dia escrigué també nostre sobirà al Comte Gastó de Foix, manifestantli que havia rebut als seus missatgers Ramon de Llordà y Ramon Arnalt d'Espés y s'havia enterat ab molta satisfacció de la seva oferta de concórrer personalment y ab sèquit escullit a la guerra de Granada. Y encarregà als dits Eximen d'Ayvar y Gil d'Eraçu, presentarse després del Comte d'Armanyach al Comte de Foix y li fessin entendre que no era convenient que vingués tot seguit, sino que devia esperar, «que tan ayna no convenia que viniesse »mas que attendiesse al tiempo quel dicto senyor rey faria el dicto viage el

(1) Registre 562, foli 158.

(2) Registre 541, foli 97.

«qual ell le faria saber en su tiempo et sazón». No es d'estranyar la fogositat o impaciència del comte Gastó, per que era un jovincel de vintidós anys.

Datada igualment a Valencia 'l 8 de les calendes de desembre 1330, era la credencial de 'n Eximen d'Ayvar y Gil d'Erazu per presentarse als senyors de Craon y Lebret; y dos dies després expedils el rey altra credencial per anar al noble en Bertran de la Illa. En les corresponents instruccions els deia: «Si por aventura trobaran los dictos mandaderos quel dicto Noble don Bertran de la Illa sea en Cort de Roma o en otras partes fuera su tierra, liuren et lexen en el lugar do tiene casa el dicto Noble, la carta de creencia que lievan por a ell et quel sea enviada do que sea, por quel señor Rey no entiende que en tal caso vayan al dicto Noble.» (1)

Els dos missatgers degueren partir el mateix dia 26 de novembre; però, tement el rey que no trobarien a Bertran de la Illa y desitjant per altra part la cooperació d'aquest personatge aquità, feu sortir tot seguit un altre missatger especial, ab carta de creença datada 'l 4 de les calendes de desembre per anar per tot arreu fins a trobar al senyor de la Illa. Aquest missatger especial era en Gonzalbo Zapata, ardiaca de Tarazona. Bona mostra tot això de l'activitat y diners que esmerçava Alfons IIIe per obtenir seguretats de l'ajuda francesa.

Entretant en Melany treballava prop dels reis de França y Bohemia y per lletra de 17 de novembre, escrita a Poissy, a 27 kilòmetres de Paris, donava compte de les negociacions al rey d'Aragó. Deia que 'l 3 d'octubre (1330) havia anat a veures ab Felip de Valois en el lloch de *Vermens*, a una jornada de la capital envers Normandia; però per anarhi havia baixat fins prop de Burdeus y tornat a pujar després cap al Anjou per arribar a l'esmentat poble sens perill de les represalies concedides per el Tribunal francès a mercaders de França contra 'ls catalans. A tan grans molesties se veien condempnats els viatgers en aquell temps per no caure en mans dels qui tenien marques o represalies. Es molt curiosa la descripció de com fou en Melany rebut per el rey Felip, en una cambra reservada y a soles y com aquest no volgué rebre encara les lletres d'Alfons IIIe, fins a un altre jorn de més calma. El rey Felip manà a Ramon de Melany no dir a ningú ni una paraula de les negociacions, sots pena de mort. Recompta l'embaixador que al sortir de la cambra reial, li preguntaren en una sala contigua els cortesans que allí 's trobaven sobre la seva conferencia al monarca y que per sortirse del pas se li ocorregué respondrels hi que havia anat a demanar la mediació del rey francès perque 'l Gran Mestre de l'orde del Hospital de Jerusalem derogués la destitució que havia dictat del Gran Prior de Catalunya, fray Ramon d'Empuries. Passaren divuit jorns fins que 'l rey Felip volgué parlar novament ab l'embaixador català, qui havia anat seguint la cort. Eren al lloch de *Queu de Roy* y fou rebut per el monarca en la seva

(1) Vèginse les instruccions donades als missatgers E. de Ayvar y G. d' Erazu. apèndix, document n.º VI.

cambra dels vestits, acompanyat del Condestable y del Comte d'Etampes. El rey Felip estava ajaçat sobre una alfombra, al peu del escalfapanxes. Aquestes notícies íntimes de Felip de Valois no 's troben més que en les lletres del embaixador català y en aquest concepte es evident la seva importància històrica.

El rey Felip volgué saber si en Melany havia portat lletres del rey Alfons per el rey de Bohemia y 'l Comte d'Hainaut. L'embaixador se vegé obligat a mostrarles y llavors el monarca escrigué al de Bohemia y al citat Comte que tan prompte rebessin les lletres portades per en Melany, sen vinguessin a Paris. En aquells jorns Joan de Luxembourg se trobava en Bohemia y 'l Comte en Holanda. Emperò, el rey Felip no havia encara donat resposta a les proposicions del rey d'Aragó y transcorregueren altres catorze dies, fins que trobantse en el lloch de Grondeville, cridà Felip de Valois a una nova conferència al embaixador d'Alfons, tot per dirli que tampoch podia donar resposta definitiva sobre la data de la seva anada a Catalunya y Granada, ni sobre 'l camí que pendria, ni menys sobre 'l nombre precis de cavallers y soldats que portaria ⁽¹⁾.

No obstant d'això, creia en Melany que no trigaria gaire en obtenir el rey Felip compromís dels reis de Bohemia, Navarra, Inglaterra y Escocia, dels Comtes d'Alençon, Flandes, Hainaut y Beaumont y d'altres personatges secundaris, fins a un total de dos mil o dos mil cinch cents homes a cavall per concórrer a la croada d'Espanya. Ilusionat nostre embaixador ab semblants rumors y noves que corrien per la cort, escrivia a Alfons IIIe «*que si les coses se fan axi com comencen que aço no es obra de homes, ans pot hom dir que es obra de Deu*», manifestant que la voluntat del rey Felip per anar a Granada era tan ferma, que ja havia disposat que quan ell (en Melany) retornés a Catalunya s'emportés un dels tesorers reials francesos y en Rou de Rochefort, mestre dels escuders y germà de Joan de Rochefort que havia estat del servici de dona Blanca d'Anjou, reina d'Aragó, perque comencessin a preparar els allotjaments y provisions, ja que el citat Rou conexia bé les costums y llengües d'Espanya. Al comunicar això a Alfons IIIe li previngué en Melany que procurés dissimular la seva gran necessitat o pobresa ⁽²⁾, donchs si dits tresorer y cavaller

(1) El rey Felip escrigué una lletra al rey d'Aragó, datada a Grondeville el diumenge 4 de novembre de 1330, dientli que encara retenia a Melany algun temps.

(2) Com a prova del estat pobre del rey d'Aragó aleshores, vegis aquest document endreçat a sa germana, la viuda del Infant Don Pere de Castella, qui habitava el convent de Sixena:

A la Infanta dona María.

Muy cara hermana: fazemos vos saber que recibimos vuestra carta que nos enviastes con Pero Sanchez vuestro mayordomo mayor et Pedro de Fornes de casa vuestra e entendimos lo que se contenia en aquella et lo que los ditos P. Sanchez et P. Fornes nos dixieron de vuestra part. E quanto a los XXX. mille solidos que teniades de nos que vos demandaron por parte vuestra, vos fazimos saber que nos por muytos et grandes aferes que havemos de deliurar por razon del viatge de Granada que entendemos Dios queriendo fazer entrada a servicio suyo et exalçamiento de la fe christiana non podiemos hi buenamente entender. E assi mismo de las joyas vuestras que son empenyadas non vos las podiemos enbiar por que no son en nuestro poder ni hi pudimos entender por la dicha razon ni de aquella quantia que finca por pagar de los XXX. mille solidos barchinonenses que vos fueron assignados sobre los dineros de los drechos de nuestros sellos non vos podiemos enviar recaudo alguno

francesos la descobrien, podria esser causa de que no vinguessin els estrangers a la croada: «*façats vostre poder, diu en Melany, que per defaliment de messió ne de companya cels qui de tan longueres terres irán no puguen alegar ne conexer en vos necessitat, maiorment com sots a la porta e en la frontera dels affers; e placia, Senyor, a la vostra senyoria que quan vos parlarets ab vostre poble, quels donets un poch de la vostra mel, per ço que ells vos donen del llur sucre*».

En Melany no pogué, donchs, retornar encara a Catalunya y se vegé forçat a anar seguint al rey Felip conferenciant ab ell novament en Poissy-l'Abadie, prop de Paris, sense obtenir una resposta clara y completa. No perdia, emperò, l'esperança y quan el monarca francès intervenia en les questions entre 'l Comte de Saboya y 'l Delfí de Viena, en Melany creia que ho feia no més perque tots vinguessin a la guerra d'Espanya.

En Melany, per encàrrech especial del rey d'Aragó, havia demanat al de França que dongués llicencia a un frare català, anomenat Bernat Oliver, qui era a l'Universitat de Paris, de passarse Mestre en Teologia. El rey Felip feu vindre tot seguit a Poissy un canceller de la Catedral de Paris y li manà que permetés al dit frare pendre 'l titol indicat. El canceller manifestali quel reglament del Estudi, *qui es molt gran cosa*, ho impedia, donchs no era temps *de fer mestres en teologia*, però que essent volentat del sobirà, un dels primers mestres que graduaria seria en Bernat Oliver ⁽¹⁾. Aquesta concessió irregular, feta per deferencia a Alfons IIIe, produí certes protestes y segons escrivia l'embaixador, *molts de nobles batxillers hi havia a Paris qui deyen quel rey Felip els havia agreujats; más hanso a passar pus ell ho vol* ⁽²⁾.

El rey Alfons va respondre 'l 25 de desembre a la lletra que en Melany li havia dirigit desde Poissy el 17 de novembre, acompanyada d'una del rey Felip. Insisteix nostre sobirà en que 'ls estrangers no vinguin per via de terra, perque es any de gran carestia per la molta secada, *qual null temps no fo vista semblant*; y diu que tot lo més tard deu ferse l'entrada en el territori del rey de Granada a mitjans d'abril, per evitar que 'ls serrains tinguessen ja cullits els blats, *e a nos farien gran fretura los blats* ⁽³⁾. Don Alfons temia que quan aquesta lletra seva arribaria a Paris, ja 'n seria fora en Melany y per ço li manava que si trobava 'l correu a quatre o cinch jornades de Paris y continuava ab la impressió de que 'l rey Felip volia venir per terra a la croada, que girés y altra volta sen anés a veure al dit sobirà.

por que los espondaleros del senyor Rey don Jayme nuestro padre qui devian cobrar et a qui fueron assignados los dictos XXX. mille solidos nonde han avido ne podido haver ninguna cosa... Dada en Valencia a XXVIII. dias andados del mes de Noviembre en el anyo de Nuestro Senyor MCCC^oXXX.

(1) Es de creure que era 'l mateix frare Bernat Oliver, al qui encarregà el Papa, en 1312, recullir un llibre de medicina que havia escrit l'Arnau de Vilanova (*Documents per l'història de la cultura catalana mig-èval*, de A. Rubió y Lluch, I. plana 56). En 1350, hi havia a Elna un canonge de nom Bernat Olivé, qui demanà al rey d'Aragó la fundació de l'Estudi general de Perpinyà.

(2) Apèndix de documents, n.º VII.

(3) Apèndix, document n.º VIII.

El mateix correu que partí de Valencia cap a Paris, s'emportà ademés de la lletra del rey d'Aragó per en Melany, altres dues per els reis de França y Bohemia. La destinada a Felip de Valois deia: «Serenitatis vestre receptis
»litteris et intellectis, Magnificencie vestre rescribimus placere nobis quia
»dilectum militem et consiliarium nostrum Raymundum de Meleanno pro
»expedicionem negociorum quibus missus est retinere et expectare amplius
»voluistis ipsumque inde suscipimus excusatum; Rogantes celsitudinem vestram
»quatenus eundem Raymundum ad nos expeditum ut cicius fieri poterit re-
»mittere placeat et velit. Datum Valencie VI° calendas januarii (27 *desembre*)
»anno Domini MCCC^oXXX^o.»

L'endrecada a Joan de Luxembourg, rey de Bohemia, era del 29 de desembre y de la tenor següent: «Serenitatis vestre recepimus literam in nostris manibus
»noviter presentatam in effectu taliter continentem quod super hiis pro quibus
»nobilem et dilectum consiliarium et militem nostrum R. de Melanno ad ves-
»tram presenciam duximus destinandum, eundem R. ad nostram redeuntem
»presenciam *remititis* informatum de vestre proposito voluntatis, et quatenus
»discurrente fama intellexeritis Nos super intrata contra sarracenos facienda
»nostrum propositum comutasse peccistis ut voluntatem et intencionem nos-
»tram super eo vestre Magnificencie describere deberemus; quibus plenarie
»intellectis, Excellencie vestre presentibus intimamus nos dictum nostrum
»propositum non mutasse, immo in eodem persistentes intendimus ea prosequi
»*sicut* ante; et quatenus dictus R. nondum ad nostram rediit presenciam
»nequivimus super eis plenius respondere set cum ipso revenerit nos informati
»de hiis que egerit et de voluntate et responsionibus vestris celsitudini vestre
»de intencione nostra et progressu quem facere intendimus contra dictos sarracenos et de die eciam curabimus plenarie reddere cerciores.»

Es lo cert que a la primeria de desembre de 1330, Alfons IIIe pensava encara poguer començar l'expedició militar en el març de 1331, per trobarse al començament d'abril dintre ja del regne de Granada, malgrat de que tenia noticia de l'intenció del rey de Castella de pactar treva ab Mohamed IV de Granada. Per aclarir aquesta situació d'ambigüetat nostre sobirà trameté el seu conceller Andreu Martinez de Peralta a Castella, qui devia dir a Alfons XIe: «quel faze
»saber que se es aparellado et se apareia cada dia de entrar en tierra de moros
»con la voluntat de Dios este março que viene, de guisa que sea en tierra de moros la primera semana de abril por que troba de conseio que muchas meorias
»ha en fazer huest et poner cerca temprano.» En les instruccions a aquest embaixador s'hi disposava: «Sea enformado A. Martinez que quando será con el
»rey de Castilla si trobara por cierto que se tracta paz o tregua con los moros
»que dicha su mandaderia segunt la informacion, otro dia diga *como por sí*, al
»rey que ha entendido que se tracta paz o tregua con los moros, de la qual cosa
»se maravella mucho et que non lo puede creer, como quiere que se diga, por

«razon de las posturas que son entre ell et el Rey de Aragon, que ell uno ni el
 «otro non puede fazer ni tractar paz o tregua sin voluntat o consentimiento del
 «otro; e assi quel diga que por cosa del mundo tal tractamiento no escuche ni
 «entienda, que seria muy grant carga suya et grant dizienda solament de oyr
 «tal tractamiento, mayormente pues, non deva nin pueda venir a acabamiento,
 «porque cierto es que el Rey de Aragon non consinria tal cosa en ninguna ma-
 «nera por la fama que es por todo el mundo daquest fecho. E el Papa que ha
 «dado sus indulgencias et fechas gracias por esta razon, e el Rey de Aragon ha
 «tomada la cruz et feytas ya muy grandes messiones et faze cadaldia. E si el
 «Rey de Castiella dezia que esto fazia por razon que el Rey de Aragon non fizo
 «guerra por su cuerpo este anyo passado et que el non puede bien cumplir a las
 «messiones, diga el mandadero que la postura, salva su reverencia, non dize
 «que el Rey por su cuerpo deviesse fazer guerra, mas que fiziese guerra et assi
 «lo fizo... E si dezia el Rey de Castiella que esto ha fecho por necessitat et por
 «algunas razones et que tambien ha fecho paz por el Rey de Aragon, puede res-
 «ponder el mandadero que, salva su honra, ningunas razones non pueden seer
 «bastantes a fazer tal cosa menos de sabuderia et consentimiento del Rey de
 «Aragon; e que sea cierto quel Rey de Aragon en quanto el mandadero cuyda
 «non terná aquesta tregua o paz ni será en ella. E desto non sea enganyado el
 «Rey de Castiella e esto estranya el mandadero quanto podra ni sabra» (1).

El rey d'Aragó ho sabia certament que 'ls de Castella y Granada pensaven en fer pau, donchs Mohamed IV li havia tramès un mercader català, en Guillem Badia, com a missatger per parlarli dels avantatges que per tots hi hauria en la treva.

Alfons XIe, respongué a Alfons IIIe, per lletra datada en Sevilla (2 de janer 1331), que per les grans despeses fetes en la darrera expedició militar se vegé forçat a llicenciar la host y que després el rey de Granada també li havia demanat pau o treva; però que el seu voler era continuar la guerra així que 'ls medis li permetessin, cosa que no podria esser encara en abril com desitjava 'l rey d'Aragó. En Gimenez Soler en el seu treball *La Corona de Aragón y Granada* ha publicat aquesta lletra del rey de Castella.

Com veurem més avant, Alfons XIe fou poch franch y lleial per son cunyat. En la data de la lletra estava ja poch menys que resolt a pactar la treva ab Granada.

Malgrat d'aquests rumors de pau y de defecció del principal interessat en la croada, el rey d'Aragó no parà de treballar per reunir auxilis. El 12 de desembre 1330, encara escrivia al rey de Mallorca, demanantli que fes bon aculliment al Bisbe de Barcelona, que li enviava per tractar de la croada. Lletres semblants endreçà a Ademar de Mosset, conceller, Nicolau de Sant Just,

(1) Registre 562, foli 187. Data de les instruccions: 1.er de desembre 1330, a Valencia.

tresorer, Guillem Durfort, canceller y Jaume Escuder, tinent el segell del monarca mallorquí.

Les instruccions donades al prelat de Barcelona deien: «Primerament li »diga com ell (*el mallorquí*) sab bé com lo dit senyor Rey Darago, per exalçament de la fè catholica et abaxament dels sarrains Despanya enemichs de la »dita fé catholica, ha feta dalcun temps a ença et fa guerra contra lo Rey de »Granada et les terres et gents sues, segons que ja li tramés a dir per lo Bisbe »de Leyda et apres per en G. de Pau missatges seus. Ara li fa saber per cert... »enten a proseguir la dicta guerra et entrar personalment en la terra del dit »Rey de Granada ab grans gens de cavall et de peu ara en la primavera... E com »a aquestes affers haia mester moltes grans despeses, a les quals lo dit Rey »Darago bonament no pot complir, per ço prega lo dit Rey de Mallorca que »el esguardant com aquest fet es a tan gran serviy de Deu et a gran honor de la »Casa Darago, de la qual lo dit Rey de Mallorca es; esguardant encara lo deute »que ha ab lo dit senyor Rey Darago et com en semblant cas lo rey en Jacme »de Mallorca et apres lo Rey Don Sanxo, avoncle seu, en la conquesta de Sar»denya faeren assenyada ajuda a la dicta Casa Darago, que li placia et vulla »aiudar en aquests affers al dit senyor Rey, ço es de C. homens a cavall et de »XII. galees armades á VI. meses...» (1).

Aquells dies el nostre sobirà s'havia convençut de que era de tot punt impossible reunir l'estol y la host a la darrera setmana de març de 1331, perque no tenia res completament preparat, ni encara havia pogut aplegar diners. Emperò, les ilusions que may no l'abandonaven, li feyen creure que la empresa que no era possible el 31 de març, podia molt bé esserho el 15 d'abril y així pensà ab candidesa tenir resoltes totes les dificultats prorogant la convocació y sortida de la host per quinze jorns.

Comunicà aquesta prorogació als seus missatgers Eximen d'Ayvar y Gil d'Eraçu, perque la manifestessin als senyors de Craon y Lebret, segons lletra del 12 de desembre, en la que 'ls deia: «Bien sabedes en como segunt la informa»cion que vos diemos, haviamos ordenado de fazer la entrada en tierra de mo»ros assi que entendiamos seer en la villa de Oriola la postremera semana del »mes de março que viene, et esto vos comendamos que dixieseis... Agora vos »fazemos saber que Nos, havido acuerdo sobre esto por algunas razones et por »bien de los fechos, havemos alargado el dicto tiempo tro a mediar el mes de »abril que viene» (2).

No obstant de comunicar la prorogació de la reunió de la host a Oriola als extrangers, continuava 'l rey d'Aragó convocant als seus súbdits per la darrera setmana de març. Per lletres de convocació expedides de Valencia 'l 5 de de-

(1) Registre 541, foli 127.

(2) Registre 541, foli 132. Una lletra igual, també datada a Valencia, 12 desembre 1330, fou endreçada a Gonzalvo Zapata, per avisar al senyor de la Illa.

sembre, citava per dits lloch y setmana a Don Jaume, senyor d'Exérica, a Blasco Maça de Vergua, aquest ab trenta cavalls armats, a Blasco d'Alagón, Lope de Luna, senyor de Segorb, Pedro Cornel, Ato de Fozes, Guillem d'Entenza, Gombau de Castellnou, Sancho d'Antillon d'Erill, els vescomtes de Cardona y Cabrera, Pere Galcerán de Pinós, Pere de Queralt, Uguet de Cervelló, Gaufret de Rocaberti, Bertran de Castellet, Uguet de Cardona, Pons de Santa Pau, Guerau de Cervià, Pere de Aguiló, Pons de Gualba, R. de Copons, Ramon de Palafolls, Dalmau de Crexell, Gombau de Sant Martí, Jaume de Talarn, el Bort de Pallars, Arnau d'Erill, Arnau d'Orcau, Guillem de Bellera, Jaume de Montoliu y molts altres. Feia un mes que ja havia convocat els soldats que devien presentar les viles y llochs de Tarazona, Borja, Barbastro, Tauste, Sos, Ricla, Epila, Berbejal, les valls d'Arahués, Aynsa y Tena y demés llochs dels regnes. Per lletra de 7 novembre demanava als Jurats de Daroca vint cavalls armats per esser a Oriola en les derrereries de març. El dia 2 del mateix mes havia senyalat a Borja un cert nombre també de cavalls ab pà per a quatre mesos. El 25 de novembre reclamava de Bernardí, vescomte de Cabrera, vint cavalls armats per la guerra de Granada; altres vint de Gaufret de Rocaberti; a Bonanat de Pera, vuit cavalls armats y dos alforrats; a Berenguer de Castellvell, un d'armat; a Pere de Montpaó tres armats y un alforrat; a Roger de Sant Vicents, sis d'armats. Fins al pobre embaixador qui era a França, al atribulat Ramon de Melany se li demanaren sis cavalls armats per aportar a la host d'Oriola. El 29 de desembre de 1330 encara 'l rey Alfons convocava per la darrera setmana de març a Oriola. Entre altres, porta aquesta data la lletra al Concell de Manzanera, dientli que 'ls vuitanta o cent homens que la vila havia ofert per la guerra de Granada, devien esser en dit lloch abans de la fi de març. Als qui ja tan allunyats dels fets, estudiem freda y impassiblement tot el desenrotllo del projecte de la croada que tingué Alfons IIIe, ens produeix encara avuy una impressió mig dolorosa y mig còmica, veure remoure ab semblant ardiment a tants senyors y tantes viles y dictar tan nombroses disposicions, missatgeries y convocacions per no arribar a donar un sol pas definitiu.

En Melany continuava entretant a Paris, retingut per el rey Felip, qui cada volta retrassava més el donar resposta a les indicacions d'Alfons IIIe. L'estat de les negociacions el recomptà l'embaixador català en tres lletres al rey, a les darrereries del any. La primera, datada a Saint-Germain en Laye entre 'l 10 y 'l 15 desembre, no l'havem trobada.

En la segona, feta a Paris, el dissabte anterior a Nadal, diu que 'l rey Felip havia entrat a la capital el dijous de la setmana abans, per tractar de la qüestió entre 'l Duch de Borgonya y Robert d'Artois, per la possessió del Comtat d'Artois ⁽¹⁾; que havia anat al Bosch de Vincennes a parlar ab el Rey, qui li

(1) Al morir Robert II, comte d'Artois, ja havia mort son fill Felip, deixant un nin, de nom Robert, qui fou després Comte de Beaumont. Com no existia el dret de representació el Parlament adjudicà el Comtat d'Ar-

havia manifestat que per agraïment d'haver accedit Alfons IIIe al seu prech d'allongar la croada, li faria tot l'adjutori que bonament podria.

Dos jorns després escrigué en Melany la tercera lletra de les fetes dins del desembre de 1330. Datada igual que l'anterior a Paris, manifesta al rey d'Aragó que tant si hauran retornat com si no 'ls missatgers que 'l rey Felip li ha ara poch tramesos, ell creu sortir de Paris després del primer de janer y esser de retorn en Catalunya a la primeria de febrer lo més tart, portantli bona resposta de tot. El pobre embaixador estava ja en gran necessitat y deia acongoixat: *Som cert que si la Vostra benigna Senyoria sabia ço que yo hic he sufferit et hic sofrir que vos ne hauriets compassió et pietat de mi.* Lo que no havia perdut encara era la confiança en l'ajuda dels estrangers y pinten son esperit humil y bondadós les seves mateixes paraules: «*Jo, Senyor, fas en aquests affers segons mon poch seny et mon poch saber, axi com a hom; mas Deu, de qui els affers son, hi fa axi com a Deu*» (1).

El nou any, 1331, començà ab noves peticions d'alongament de la croada per part del rey de França, qui estava en negociacions difícils ab el d'Anglaterra y no podria sospéndreles. Demanà, donchs, que l'empresa contra Granada fós diferida fins al mes d'agost, perquè «en lendemig el enten a haver pacificats» los afers qui empachen la anada sua ne la ajuda que el enten de fer». Aixó ho comunicà en Melany a Alfons IIIe per lletra feta a Montlery, el dimecres després de Sant Vicents, a les darreries de janer, aconsellantli que cridés a certs barons y prelats y els manifestés l'avantatge de tenir content al rey Felip y per consegüent la necessitat de no començar res fins al estiu. Promet en Melany anar prompte a Catalunya y donarli verbal informació de tot.

L'embaixador català anava seguint a la cort de Felip. Aquell dimecres mateix (després de Sant Vicents) el rey anà de Montlery, prop de Longpont, cap al hospital de Corbeil, y al arribarhi també en Melany afegí una postdata a la lletra, per dir a Alfons IIIe una vegada més que accedís a la prorogació esmentada (2).

A la primeria de febrer, en Melany endreçà dues altres lletres al rey Alfons, desde Paris, contestant a la que acabava de rebre, portada per dos correus, anomenats Alfonselo y Joan de Besora y acompanyantne una per el rey Felip. El rey d'Aragó 's resistia aquesta vegada a complaure al rey de França en lo de l'alongament de la croada fins a l'agost y persistia en voler començar la guerra

tois a la filla de Robert II, Mahaut, viuda d'Ot, comte de Borgonya. Mahaut morí en 1329, deixant el comtat a sa filla Joana, viuda del rey Felip el Llarch; pero Joana també morí, poch mesos després de la mare, deixant dues noies, una d'elles casada ab Eudes, duch de Borgonya. Llavors Robert, comte de Beaumont, cregué oportú reclamar el comtat d'Artois, com a net del comte Robert II y presentà documents falsificats, moguentse una forta maror sobre tot això en la cort de França. El Parlament adjudicà 'l comtat d'Artois al Duch de Borgonya. Llavors Robert d'Artois, comte de Beaumont, veientse enujat, injurià al rey Felip y per aquesta causa fou perseguit y privat dels seus bens.

(1) Apèndix, documents n.ºs IX y X.

(2) Apèndix, document n.º XI.

en el mes d'abril per trobar encarà els blats en els camps, cosa molt avantatjosa per la host. En Melany deturà aquesta lletra d'Alfons al rey Felip y no s'atreu a donarli y al comunicar aquesta desobediencia al primer, deia: «*La letra que trametets al senyor Rey de França es repulsiva et pensant com los franceses son savis et maliciosos et quel senyor Rey de França sab noveles de totes parts et encare per dubte que algunes indignacions no 's poguessen crexer per la manera del dit repols, et encara per no gitarlo dels afers ans per retenirli, demanam perdon com me som plavit de vos, Senyor, de tant com no he presentada la letra.*»

En Melany aconsellava a Alfons IIIe que si no volia accedir al nou alongament de l'empresa militar, la fes en el temps acordat, en abril, emperó sens dirne res de moment al rey Felip, y d'aquesta manera si abans de començarla se li presentés algun afer que li impedís l'expedició contra 'ls serrains, podia donar per excusa al Papa y als reis de Castella y Portugal, que ho sospenia fins a l'agost a petició del de França. Deia també l'embaixador que «*com ningú nos deu massa fiar en son seny et yo sabent quel meu no es tan bastant que en les coses dessus dites de la retenció de la letra no hagués ops acort et conseil, acordem et demané de conseil al honrat religiós Mestre Bernat Oliver, et dix que tenia per bon mon conseil; et per cert, Senyor, el es tengut per un dels excellents clergues qui sien en l'estudi de Paris ne en Franca.*» Afegia que dit religiós agustí, desijava fer sa festa o sia graduarse en aquell Estudi y entornarsen tot seguit a Catalunya, però estava sens diners; per lo que «*Senyor, si li faiets alguna ajuda fariets gran mercé et gran honor vostra et ell tantost iriasen et valrian mes tot vostre Regne si ell hi era, donchs per una excellent persona tota una terra en val mes.*»

En la segona de les indicades lletres den Melany, datada a Paris a la primeria de febrer de 1331, el dimecres després de la festa de la Candelera, comunicava al rey d'Aragó, com se li havien presentat dos cavallers portadors d'una lletra del Comte de Juliers, en la que anunciava la seva pròxima sortida envers Catalunya, ab siscents homes, per esser a l'abril a la frontera de Granada y demanava que en Melany s'en anés en sa companyia y que procurés que hi trobessin a Salses dos funcionaris del rey d'Aragó per guiarlos y conduir la host estrangera fins a Valencia o allà on fos Don Alfons. En Melany donà credit a tot quant manifestava 'l Comte de Juliers y digué al rey d'Aragó que sortirien de Paris tots junts la primera setmana de cuaresma, prenent el camí d'Avinyó. Y terminava dient en Melany, que això de la expedició a Granada en abril, no entengués que degués empèndrela de totes maneres per que hi anés el Comte de Juliers; perque si no estava suficientment preparat la sospengués: «*car altrament ne per lo dit Comte, ne per altre vos no devets començar coses, que si aquelles vos venien a menys que ço que vos haurets aparellat no pogués bastar a vostre enteniment, puix Senyor, diu lo gallego que per altruy lart no deu hom metre sa olla al foch* (1).

(1) Apèndix de documents, n.ºs XII y XIII.

Després de semblants lletres Alfons IIIe devia romandre tan dubtós y insegur com abans de rèbreles. Mes, si alguna ilusió de començar la guerra en el mes d'abril li hagués pogut produir la nova de la vinguda certa del Comte de Juliers ab sis cents guerrers alemanys, al arribar a les seves mans la lletra den Melany ja no hi havia lloch per les ilusions. Ja sabia que 'l rey de Castella havia pactat y signat el conveni ab Mahomet IV, de tenir pau per quatre anys consecutius y això feia impossible la croada.

Havem indicat abans que Alfons de Castella havia comunicat al seu homònim d'Aragó, per lletra del dos de janer, desde Sevilla, que 'l rey de Granada li demanava tractar pau o treva. Per altra lletra de 20 del propi janer, també desde Sevilla, li avisava que insistia 'l granadi en sa demanda y que per tractar d'aquesta qüestió li trametia a Valencia un missatger especial, Aichum (Joan?) Roiz del Gaine ó Ganua. Com diu en Gimenez Soler, fou aquesta consulta y missatgeria al rey d'Aragó, per pura cortesia y fórmula; no més que una comedia del rey de Castella. L'Aichum degué parlar ab el rey d'Aragó a la primeria de febrer y el dia 19 del mateix mes, sens esperar el retorn del missatger y sens coneixer la opinió del nostre sobirà, Alfons XIe signà y segellà 'l conveni ab Mahomet IV. El pacte dels dos Alfons, fet a Tarazona en 1329, romania respectat en apariència, per raó de la consulta prèvia, mes, en realitat havia sigut trencat y escarnit per el rey de Castella.

A les darreries de janer havia retornat a Valencia el missatger que 'l rey d'Aragó havia tramés a Castella y encara portava encàrrech de dir que aquell any no faria guerra; emperò, sens donar a entendre que en los successius no volgués continuarla y complir el pacte de Tarazona. Aixís es com en lletra del 4 de febrer deia Alfons IIIe a Alfons XIe que l'Andreu Martinez de Peralta li havia entregat la seva y que sentia molt els motius que l'impossibilitaven de lluitar ab els serrains en aquell estiu venider, mes que confiava en que després faria tot quant pogués per continuar les campanyes.

El 21 de febrer nostre rey donà noticia del conflicte al seu germà Pere, comte de Ribagorça y Empuries, enviantli un missatger, en Bernat Cespujades, ab aquestes instruccions: «Encontinent, lendema quel dit missatge de Castella »(l'Aichum ó Joan Roiz) fo vengut, vench I. hom per nom Francesch de Mançant, qui aporta dues letres de part den G. Badia, mercader qui esta en Granada et es molt familiar del Rey de Granada, la una de les quals letres venia al »senyor Rey (*a Alfons IIIe*) et l'altra an P. March e contienien in efecte quel dit »G. Badia feya saber que pau era tractada entrel Rey de Castella el Rey de Granada a IIII. anys, segons la qual pau lo Rey de Granada dava al Rey de Castella XV. mille dobles dor cascun any.» Demanava en G. Badia que se li comunicués si el rey d'Aragó volia també pactar pau ab Granada y en Cespujades devia dir al infant Pere, que Don Alfons havia respost que *quan fassi pau ab Granada la negociajerà a part y no per mediació de Castella*. Ab aquestes paraules

les veiem clarament que Alfons IIIe havia comprès que de tot alló podia resultarne una cosa de molta gravetat, el reconeixement d'una inferioritat de la Corona d'Aragó respecte de la de Castella, l'establiment d'un poder imperial en Espanya. Reclamà, donchs, tota independència nostre rey per tractar ab els ser-rains.

Continuaria dient en Ces-pujades al infant Pere de part del rey: «que audes
»moltes deliberacions sobrels affers de Granada troba et veu que pus lo Rey de
»Castella fa pau, ell no poria fer bona guerra als moros, per ço com la sua terra
»no comarca ab los moros ans nes molt luny. E que pus axi es, *si li era tractada*
»*pau tal que li fos honrada o almenys no deshonrada*, que li sera profit que la faça,
»per ço que mils porá entendre en altres affers que si romania axi en guerra; et
»enten que Deus *et tot lo mon porá entendre que pus lo Rey de Castella ha feta pau,*
»*que cosa necessaria et forçada es estada a ell de fer pau per la rahó dessus dita*»⁽¹⁾.

Emperò, es en la resposta donada per el rey d'Aragó al de Castella, al entornarsen cap a la cort de Sevilla en Joan o Aichun Roiz de Gauna (Valencia, 24 febrer 1331), on se manifesta millor la contrarietat soferta per Alfons IIIe y la seva situació difícil devant del Papa y dels reis de França y Bohemia. Li deia que segons li havia exposat dit missatger, «porlas grandes cuestas et mis-
»siones que vuestras gentes fizieron este anyo en la frontera et por la gran ca-
»restia que alli era et el fuerte tiempo que començava, que no podiades excusar
»de fazer paç con los moros et que nos lo faziades saber et nos rogavedes que
»quisiesemos seer en aquella paç. Onde rey hermano, entendido esto vos face-
»mos saber que por otra nuestra carta vos respondemos cumplidamente la nues-
»tra intencion, la qual vos levan dos correos nuestros».

En aquesta altra lletra, de la mateixa data (24 febrer), després de repetir lo dit per el missatger castellà, afegia Alfons IIIe: «A esto vos respondemos Rey
»hermano, que bien creemos que assin son las razones como nos fiziestes saber,
»EMPERO POR ESTO SON LOS REYES ET SUS VASALLOS PORA FAZER ET SOFRIR MU-
»CHO POR EL SERVICIO DE DIOS ET POR LEVAR SU HONRA ADELANTE; porque vos
»rogamos catando vuestra honra et la nuestra, que querades por quantas mane-
»ras podredes excusar aquesta paç, si fazer se puede, que finça firme podremos
»haver en Dios que serviendole meiorara el tiempo et nos dara mucha buena
»ventura... Mas, si por aventura por otra manera no podedes pasar, no vos po-
»demos al dezir, que mas sabedes vos en vuestra fazienda que otro ninguno,
»*comme quiere que conoscemos que si esta paç se faze sera de las maiores deziendas*
»*et cargas que la Casa Daragon recibiesse por aventura en ningun tiempo*, por ra-
»zon que haviamos presa la cruz et ganadas indulgencias et ayudas del Papa
»et el fecho era publicado por todas las partidas de xristianos et nos et muchos
»parientes et amigos nuestros de muy grant estamento et vasallos nuestros

(1) Registre 562, foli 192. Data, Valencia 9 calendes de març 1330 (1331).

«eramos aperellados por la dicta guerra en muchas maneras. *E quanto allo que nos rogades que seamos en esta paç, bien entendedes Rey hermano, que si nos en la paç havemos de seer conviene que con nos la tracte et la faga el rey de Granada, que assi es fecho otras vegades en semellant caso*» (1).

Quan el rey d'Aragó escrivia aquesta lletra plè de congoxa y desengany, feia quatre jorns ja que 'l de Castella havia signat la pau, en la ciutat de Sevilla. El projecte tan parlat y preparat de la croada estava desfet y 'l prestigi del rey d'Aragó en les nacions estrangeres minyava, fentlo aparèixer com inferior al de Castella. «Era muy conforme á razón, diu en Gimenez Soler, que este «último (Alfons IIIe) extrañase aquel final que inutilizaba sus aprestos guerreros, y que se quejara del desaire, cuando entró en la guerra por deseo de servir á quien así lo trataba y á instancias suyas, pues ningún interés directo ni material tenían en Granada ni él ni sus súbditos.»

Ab tot, prompte se extengué per França la nova de que 'l conveni del rey de Castella ab el de Granada era una desllealtat y que cap responsabilitat tocava a Alfons IIIe en el fracàs de la croada. Richard Lescot, religiós del monastir de Saint-Denis, prop de Paris, estava llavors escrivint una crònica y dintre l'any 1330 hi posà la següent nota: «Multi nobiles principes et barones et alii milites parabant se in auxilium christianorum proficisci in Regnum Granate, sed, licet devote ob zelum fidei moverentur, nichilominus sunt fraudati, nam rex Hispanie treugas dederat sarracenis, quas treugas dicunt multi regem Hispanie corruptum pecunia concessisse» (2).

En definitiva resultà pau entre Granada y Castella y sens saberse si continuaven en pau o en guerra Granada y Aragó. «Mas que enérgico, soberbio, en este punto Alfonso XI, y tocado de espíritu imperialista, hizo saber á su aliado por el Maestre de Santiago que, hecha la paz con los moros, no consentiría que por nadie se les molestase, ni toleraría que los moros hiciesen daño á otros españoles aunque no fuesen castellanos, y Alfonso IV (*Alfons IIIe de Catalunya*) que no podría ir á Granada sin atravesar parte del reino de Murcia, se avino á lo primero, y fiado en lo segundo dejó desguarnecida la frontera» (3).

No obstant de la situació en que 's colocà 'l rey de Castella, nostre sobirà no volgué de cop y volta renunciar ja definitivament a la projectada croada. Continuà les negociacions ab els estrangers, mes sens l'ardiment d'abans. L'onze de març, dirigia ja Alfons IIIe una lletra al Comte de Juliers, manifestantli que havia rebut al seu missatger y quan tractaven dels preparatius per l'abril, arribà la nova de la pau de Castella ab Mahomed IV, impossibilitant per el moment la croada (4). El 5 d'abril endreçà una segona missiva al citat Comte

(1) Registre 562, foli 191.

(2) *Chronique de Richard Lescot* (1328-1344), publicada per la «Société de l'Histoire de France» (Paris, 1896).

(3) *La Corona de Aragón y Granada*, por Gimenez Soler.

(4) Registre 562, foli 161. Data: Valencia, 5 idus de març 1330 (1331).

pregantlo que no vingués perque la empresa contra Granada l'havia prorrogada fins a la festa de Nadal pròxima ⁽¹⁾.

En Melany bregava entretant a Paris per obtenir la tan desitjada resposta definitiva del rey Felip. El 5 de març (1331) escrivia al rey Alfons, manifestantli que havien donat opinió 'ls missatgers del rey d'Anglaterra al de França el darrer jorn de febrer. El mateix dia volia el rey Felip parlar de la croada ab l'embaixador català y com se trobava al palau de Saint-Germain en Laye, feu escriure una petita lletra de avís per el condestable, el Comte d'Eu, endreçada a Ramon de Melany, qui habitava dintre Paris. Era mitja nit quan en Melany rebé l'avís y deixant el llit partí tot seguit cap a Saint-Germain. El primer de març, donchs, conferencià en Melany ab el rey Felip, trobant en el palau al senyor de Sully, missatger del rey de Navarra, qui havia ja rebut la nova de la pau de Castella ab els serrains, de la qual el monarca francès «et els altres desta terra qui han volentat danar el viage se mostraven despagats; *mes el senyor Rey de France non havia desplaer*, segons que dix a mi, que aitant tost com fui ab ell sobre la sua taula metexa que menjava, comença a parlar ab mi dels «affers». El rey Felip manifestà al embaixador el desig de que la croada d'Espanya fos allongada encara mes, fins a la festa de Nadal, per que llavors creia poder concorrerhi personalment, *ab gran quantitat de nobles persones et en petit nombre de gens*. En Melany confiava molt en les promeses de Felip de Valois y deia tot content al rey d'Aragó en la mateixa lletra del 5 de març: «vos conexe-rets que ell vol esser en aquests affers et en altres ab vos frare et companyó; et siats cert que ell ha tant a cor aquests affers, que yo 'm pens que si vos et el rey de Castella preniets treva ab los moros, que ell encare faria el viatge et el començaria al dessus dit temps de Nadal.» Es una afirmació o concepte més que atrevit inversemblant, fill de la inagotable bonhomia y candidesa den Ramon de Melany.

Sembla que 'l rey Felip ja havia indicat al embaixador del rey d'Aragó que no pretenia terres com a participant dels profits de la guerra y que no volia més que la part de les coses mobles o movents. Dit sobirà francès havia encara ofert influir prop del Papa perquè 'ls anys concedits de dècimes y d'indulgencies no 's comencessin a comptar sino desde la vinent festa de Nadal. De la lletra den Melany s'en dedueix que 'l rey Felip volia venir a la croada per via terrestre y que si 'l rey d'Aragó hagués ja fet aparellar galeres per anar a pèndrel a Aigues Mortes, li aconsellava que per no malmetre les despeses fetes que cerqués manera de dirigir l'estol contra 'ls genovesos y debilitar a un poble rival. Diu finalment, que 'l comte de Juliers ab cinch cents homes de cavall era arribat ja a Paris, de pas envers Avinyó y Espanya. Afortunadament per el nostre bon rey, aquesta host alamanya no realisà son propòsit.

(1) Registre 562, foli 163. Dirigi una lletra igual al comte Joan de Hainaut, també datada a Valencia, nonas d'abril 1331.

Quatre jorns després tornà en Melany a escriure al rey d'Aragó, dues lletres d'una mateixa data, del 9 de març (1331). Comunicavali que 'l rey Felip li havia demanat que s'en anés ab lletra seva de creença tant prompte pogués cap a Catalunya y Valencia; però que no sentli a ell possible satisfer en tan breus dies els deutes que havia contret a Paris, no podia sortir encare y per aquesta raó dit monarca havia resolt tramètreli tot seguit un missatger (al rey Alfons IIIe), que seria en Johan Lopez, sèrgent d'armes aragonès, qui d'algún temps era al servey de França, y tenia comanat el castell de Duras (?) en Agenés. En Melany pregà molt al rey d'Aragó que per poch que pogués, accedís a allargar la croada fins a Nadal, perque Felip de Valois desitjava «que vos l'esperets, que »de tots los altres qui anar poden ell no es en res, sol que vos en persona l'esperets axi que abdós puscats anar en companyia ensemps». Volia encara en Melany, que la resposta que Alfons IIIe fés al rey de França per mediació del nou missatger Johan Lopez de Sangoça, li trametés an ell abans que a cap altre persona, per tenir ocasió d'esser el primer en comunicarla al monarca francès, «per ço, Senyor, car, aquesta resposta es la fí dels afers en que yo he tan treballat et sabets quem costa molt de ço del meu; et no semblaria rahó, Senyor, »que de ço que yo he tan treballat et mes de ço del meu, que per altres faes »certa resposta en la fí dels afers.» (1)

En Ramon Rovira, correu català s'enportà les lletres den Melany, proment anar de Paris a Valencia en quinze jorns. El rey Alfons devia rèbreles en dita ciutat sobre 'l 23 de març.

En Joan Lopez de Sangoça també arribà a Valencia en la darrera setmana de març ab la lletra y missatgeria del rey de França. Alguns dies abans d'aquesta presentació den Lopez, el rey d'Aragó ja havia escrit al rey Felip y a Ramon de Melany la nova certa de la pau celebrada per Alfons XIe de Castella ab Mahomed IV. Son dues lletres del 12 de març 1331 (Valencia, 4 dels idus de març 1330 de l'Encarnació) y l'endreqada al monarca francès començava aixís: «Excellenti ac magnifico principi Philipo Dei gracia Francie regi illustri con- »sanguineo nostro karissimo Alfonsus per eandem rex Aragonum... Serenitati »vestre presencium tenore defferimus quod postquam dilectum militem et con- »siliarium nostrum Raymundum de Meleano ad vos ultimo misimus fuit motus »tractatus illustri regi Castelle per regem Granate super inienda pace inter eos.» Y deia que trobantse territori del rey de Castella entre Valencia y Granada, «bene per quatuor dietas et ultra nec ipsis sarracenis notumentum inferre pos- »semus nisi faciendo transitum per terram prefati regis Castelle qui transitus »est nobis totaliter ex causa pacis huiusmodi interdictus... quod Magnificencie »vestre non absque cordis turbacione maxima providimus intimandum ut inde »noticiam habeatis.»

(1) Apèndix, documents n.os XIV, XV y XVI.

Al embaixador li trameté trasllat d'aquesta lletra al rey Felip y li manifestà que tot seguit, «iamdictum regem Francie illis melioribus modis quibus »poteritis informetis... predictus rex Castelle cum rege Granate pacem inivit, »nos de necessitate oportuit dictam guerram relaxare omnino; et nichilominus »barones, milites et alios... qui in prosequcione dicte guerre venturi erant super »eodem informare potestis quod ex causa predicta ipsos ad has partes venire »non decet, vosque quod cicius poteritis redeatis cum non expediat ex quo ita »est *nec esset nobis honorificum vos in illis partibus ulterius remanere*»⁽¹⁾. El rey Alfons prou podia considerar acabada la tasca den Melany y inútil la seva estada a Paris; pero no podia ferlo tornar a Espanya sens enviarli diners per satisfer els deutes que tenia. Y diners may se n'hi enviaven. En la seva lletra al rey, ja citada, del 9 de març, li deia 'l pobre embaixador català: «Vos fas saber, »Senyor, que axí com ia per altres letres vos fiu saber, yo era a si gran destret »en França que vos n'hauriets pietat et compasio de mi si ho sabessets; et ara »vos fas saber pus estretament que som en presó o aytant se val, pus de ço del »vostre non havets trames conseyl, que vos de ço del meu, qui mes degut per »vostra cort, me trametats o en argent o en letra de cambi de que puga pagar »ço que dech en França.» Y encara degué altra volta demanar ab més pressa diners, escrivint una lletra sens data a Alfons IIIe, que es una eloqüent complanta de la miseria a que s'el tenia condempnat: «Vos fas saber que som en »gran pobrea et encare a perill de pendre gran onta et d'esser mes en presó, »per ço com no puch dar consell als deutes que dech dins Paris et fore de Paris; »per que sia mercé de la vostra senyoria que me vullats trametre de ço del vos- »tre o del meu de ço que vos, Senyor, me devets dentany et daquest any, en »guisa que puga pagar et que haia ab que men vaja, *car... no us es nuylla honor »el mal et la pobresa que yo hic sofrir.*»⁽²⁾ El 5 d'abril el rey li responia que «quant »a ço quens fets saber de la vostra despesa, sapiats que dins breus dies vos tra- »metrem recapte per Ramon Rovira, missatge vostre.» Sempre se li parlava en futur al famélich embaixador quan se tractava dels diners. En Melany continuà, donchs, per algun temps a Paris, vigilat sempre per els acreedors.

El missatger del rey francès, en Johan Lopez no havia arribat encara a Valencia, que ja un altre missatger sortia de Paris, tambe envers la cort del rey Alfons IIIe. Era aquest darrer en Raul de Rochefort, escuder del rey Felip⁽³⁾. La lletra de creença donada al dit missatger Raul era datada en l'abadia de Val-Notre-Dame, el 6 de març (1331) y en ella 'l rey francès demanava que l'allongament de la expedició a Granada fos fins a la Cuaresma de 1332, «et »pourra estre que lors nous y enverrons aucun de nostre lignage ou par

(1) Arxiu C. de A., registre 562, foli 161.

(2) Apèndix de documents, n.º XVII.

(3) Aquest Raul era 'l mateix que devia ja vindre a Catalunya en el mes de novembre 1330, acompanyant a un oficial de tresoreria del rey de França per preparar les provisions de la host francesa que devia arribar en abril 1331. Creiem que llavors no vingué en Raul de Rochefort.

«aventure y pourrons aler en notre persone, selon ce que nous veirons le bon estat de notre Royaume». El rey Felip tenia bona cura de no donar may seguretat de la seva vinguda ⁽¹⁾; emperò, se sentia gelós de que altres senyors estrangers se decidissin a posarse en camí, fastiguejats de tantes dilacions y prorogacions de la croada. Sabedor de que en aquells mateixos dies el Comte de Juliers y Johan d'Hainaut estaven resolts a anarsen cap a Espanya ab les seves gents, escrigué el rey Felip una altra lletra al rey Alfons, datada del 7 del propi mes de març, pregantli «que si le Cuens de Juliers et Jehan de Henaut chevaliers et aucuns autres vont par dela pour faire le voiage de Grenate, vous ne vuiellez souffrir en nulle maniere... quil passent en ceste saison et nulle aide, nul confort ne nulle faveur ne leur donnez». No volia que cap extranger passés la frontera per anar contra 'ls musulmans d'Espanya, mentre no hi pogués anar ell o la seva comitiva ⁽²⁾.

Als cinch dies escrivia Felip de Valois una tercera lletra al rey d'Aragó, sempre desde 'l monastir de Val de Graçe, indicantli la conveniencia de que promptament se vegessin ab el rey de Navarra per acordar tot lo referent a la croada que deuria empendres en els primers mesos de 1332, perque sortiria de França per la festa de Nadal ⁽³⁾. Pensava que 'l rey de Navarra forçaria al rey d'Aragó a acceptar una vegada més la prorogació que se li demanava.

Com ja havem indicat, en Johan Lopez de Sangoça presentà la seva credencial al rey Alfons a les darreries de març de 1331 y sortí de Valencia, de retorn a Paris, sobre 'l sis ó set d'abril, emportantsen lletres del nostre sobirà per el de França, per l'infant Pere, comte de Ribagorça y Empuries, qui era a Avinyó, segonsensem y per en Ramon de Melany. Sembla que a la anada de Paris a Valencia, en Johan Lopez havia passat per Avinyó y havia conferenciat ab l'infant Pere. En la seva citada lletra el rey Alfons li deia al germà que en Johan Lopez era portador d'ella y que ell mateix l'enteraria de tot.

En la lletra a l'embaixador català, datada igualment a Valencia en les nones d'abril (5 abril), hi acompanyava don Alfons unes instruccions sobre lo que devia tractar ab Felip de Valois respecte al temps y manera de venir a la guerra de Granada, procurant sobre tot que vingués ell personalment y no més que ab mil cinchcents cavallers, donchs no podia assegurarli provisions per un major nombre ⁽⁴⁾. No obstant, hi havia una salvetat molt significativa en aquesta lletra. Alfons IIIe avisava al seu embaixador que volia coneixer la intenció o propòsit del rey de Castella abans de resoldre definitivament els tractes ab França ⁽⁵⁾. Començava a coneixer la trascendencia del vet o desautorisació de a croada, oposat per Alfons XIe.

(1) Apèndix de documents, n.º XVIII.

(2) Apèndix de documents, n.º XIX.

(3) Apèndix de documents, n.º XX.

(4) Arxiu C. de A., registre 562, foli 164.

(5) Apèndix de documents, n.º XXI.

Quant a la lletra que en Joan Lopez s'enportava per el rey francès (Valencia, nones d'abril 1331), al esser transcrita en el registre de la cancelleria hi posaren aquest encapsament: «Quando venit ad dominum Regem Johannes Lupi ser-
 »viens armorum illustris Francie Regis.» Y en sa part important deia: «...rece-
 »pimus litteram vestram per dilectum Johanem Lupi servientem armorum ves-
 »trum die veneris sancta in manu nobis traditam continentem in effectu quod
 »si egregii Comes Juliatensi et Johannes de Hanaut vel alii ad has partes pro
 »viagio Granate declinaverint ipsos non permittamus transire versus fronta-
 »riam... Quoniam vos in instanti feste Nativitatis Domini facietis nobis tali-
 »ter... auxilium in negotio dicti viagii... quod speratis in Deo id esse maximum
 »comodum dicti viagii et honorem nostrum et omnium qui in prosecutione
 »tunc fuerint viagii predicti. Et circa hoc... respondemus quod negotium dicti
 »viagii propter treugam quam illustris rex Castelle cum rege Granate per IIII.
 »annos duraturam inivit, tantam mutacionem accepit quod adventus dictorum
 »Comitis Juliatensi et J^{is} de Hanaut ad presens locum non habet *propter quod*
 »ante receptione dicte vestre littere respondeamus per nuncios, per eosdem no-
 »bis missos, quod dicta decausa ipsos venire minime oportebat.» Li manifes-
 tava també haverli sollicitat la pau 'l rey de Granada y que era acceptable,
 perque no podia fer guerra sens atravessar territoris de Castella, cosa impossi-
 ble desde que Alfons XIe havia fet el conveni, però que «videntes sanctam et
 »bonam affectionem quam ad Dei servicium et honorem vestrum et nostrum
 »geritis intendimus prorogare et suspendere huiusmodi pacis tractatum et ni-
 »hilominus ad dictum regem Castelle nostrum presencialiter mittimus nuncium
 »pro inducendo ipsum et cum eo viam exquirendo et *medum* ut treuga quam
 »fecit non transeat vel *servianit* effectum... et habita responsione ab eo incon-
 »tinenti statum dicti negotii Magnitudini vestre curabimus liquide intimare,
 »sperantes in Deo qui huiusmodi bonum et sanctum propositum in cordibus
 »vestri et nostri ponere voluit quod aperiet vobis et nobis viam per quam eius
 »servicium poterimus adimplere» (1).

Efectivament, el rey d'Aragó trameté una embaixada al de Castella per convencel de rompre 'l conveni de pau que acabava de celebrar ab Mahomed IV. Fou l'embaixador en Joan Enriquez, qui sorti de Valencia cap a Castella sobre 'l 13 d'abril, perque la data de la lletra de creença y de les instruccions es del 12. Aquestes delicades instruccions començaven així: «Primerament sea enformado
 »que faule con el en poridat quanto mas podra et diga en como el rey de Fran-
 »cia enpués que comenzó la guerra de los moros algunas vegadas escribió al rey
 »de Aragon mostrando que havia gran talant de fazer ajuda por aquell fecho
 »et aun dava a entender que por su cuerpo y queria venir; mas agora envió un
 »escudero suyo bien privado, con cartas por a los dictos reyes, e despues envió

(1) Registre 562, foli 162.

«otro escudero muy privado con otra carta; e despues ahun envió otra carta sobre aquello mismo con un correo suyo, las quales cartas muestre el mandadero. »E diga que el rey Daragon viendo que este fecho era grant... por a servicio de »Dios, ca parecia que obra suya era en que tal rey (el de França) se moviese »con tan gran talante por a este fecho...» Per lo que era molt convenient profitar tan bona ajuda per atacar al rey de Granada; emperò, si Alfons XIe se resistís a fer cap innovació en l'estat de pau ab Mahomed IV, el missatger Enriquez li devia preguntar: «Si hauria por bien et consintria el rey de Castiella quel rey »Daragon con los sobredictos podiese pasar por el regno de Murcia contra los »moros; *más, no se ponga en porfiar sobre esto si el rey de Castiella noi respondia »bien que cumple que siénta su talant.*» De manera que al rey d'Aragó no l'interessava tant obtenir permis per atravesar el territori de Murcia, com saber *oficialment* si 'l negava o no Alfons XIe (1). Aquesta comunicació oficial de la voluntat del rey de Castella per altra part ja presumida o sospitada en sentit negatiu, era la que devia orientar les negociacions ab el rey de França.

El segon missatger tramès a Alfons IIIe per Felip de Valois, en Raul de Rochefort, s'havia presentat a aquell en Tarragona, a les darreries d'abril y s'entornà tot seguit cap a Paris, sens esperar el retorn de Castella de l'embaixador Joan Enriquez y per consegüent, sense poder comunicar al rey francès la decisió imperialista y orgullosa d'Alfons XIe de no permetre a ningú atacar als moros granadins. La lletra d'Alfons IIIe al rey Felip, confiada al dit Raul, portava data de Barcelona, on s'havia traslladat llavors nostre monarca ab el missatger, del 4 de les nones de maig (1331). Manifestàvali que havia rebut al citat Raul de Rochefort y que desitjava que aquest assistís a la reunió convocada de infants, barons y concellers per tractar del nou aspecte que devia pendre la projectada croada, aixís que tornés de Castella en Joan Enriquez ab resposta del rey Alfons XIe; pero que, en Raul no havia volgut aturarse y s'en anava sense saber res.

Entretant havia arribat en Joan Lopez a la cort francesa ab les lletres del nostre rey y el dia 13 de maig ja li escrigué Felip de Valois novament, que s'havia enterat de tot quant li comunicà el missatger y que en atenció a la complicació que prenia l'empresa de Granada després de la pau ab Castella, seria molt convenient que l'infant en Pere, Comte de Ribagorça li fos tramès a Paris, juntament ab l'aragonès Joan Semeriz de Reux, per tractar ab tot coneixement dels afers. Semblava aixó una desautorisació o llicenciament del pobre Ramon de Melany. Finalment, el rey Felip manifestava en la lletra, datada en Val de Rivel el 13 de maig, que 'l rey d'Anglaterra l'havia visitat y li havia comunicat la seva intenció decidida de concórrer a la croada (2).

(1) Registre 562, foli 196. En Joan Enriquez devia també tractar ab el rey de Castella de marques o represalies entre subjectes d'abdós regnes.

(2) Apèndix de documents, n.º XXII.

Al cap de vuit dies, trobantse 'l rey Felip en el monastir de Bonport, endreçà una nova lletra al rey d'Aragó, insistint en anar contra 'ls granadins, «si les choses sont en estat que faire se puisse bonnement», que era tant com dir que may trobaria moment oportú y desenfeinat per partir cap a Espanya. També insistia en que li trametés l'infant en Pere y en Joan Semeriz y en que tinguessin Don Alfons y 'l rey de Navarra vistes promptement, desitjant saber el lloch on se juntarien ⁽¹⁾.

Don Felip de Navarra havia per altra part també escrit al nostre sobirà y li trameté un missatger, en Pascual de San Martin, exposantli 'l propòsit ferm d'anar personalment a la guerra de Granada. Alfons IIIe li respongué per lletra de 8 de maig 1331, que no res podia dirli fixament ni senyalar jorn per les vistes, fins que hagués rebut resposta del rey de Castella y s'hagués celebrat el matrimoni del seu germà, l'infant en Pere ⁽²⁾. Sembla, donchs, que en Joan Enriquez, missatger tramès per nostre rey al de Castella, no havia encara retornat.

A la primeria de juny rebé Alfons IIIe, qui continuava en Barcelona, les lletres del rey de França que havem indicat y li feu resposta 'l dia 6 (8 dels idus de juny 1331), manifestantse ben enterat del propòsit lloable del rey d'Anglaterra, dientli ademés que per resoldre sobre la empresa de Granada havia convocat corts als catalans per el primer de juliol y després li trametria un missatger per enterarlo de lo tractat per la assamblea y de lo que hagués dit el rey de Castella a Joan Enriquez.

El 12 de juny, el rey d'Aragó escrigué una segona lletra al de Navarra, acusantli 'l rebut de la seva acompanyada de trasllat de la que li havia endreçat Felip de Valois y fentli avinent que per no haver tornat encara de Castella l'Enriquez, creia convenient que 'l rey francès sospengués l'enviarli nous missatgers. Ab la mateixa data (Barcelona, 12 de juny 1331), Alfons IIIe escrigué també al rey Felip de Valois, notificantli que per raó de continuar sens saber res de Castella, se veia forçat a prorogar les corts convocades per el primer de juliol en Tortosa, fins al 15 d'agost y per consegüent que ell retardés igualment trametreli els missatgers.

L'endemà endreçà un altra lletra (Barcelona, idus de juny 1331) a Ramon de Melany, comunicantli la citada prorogació de la reunió de les corts y dientli que 'l rey francès li demanava que no li enviés l'infant Pere y en Joan Ximenez d'Urrea fins que ell li trametés els seus missatgers. Alfons IIIe indicava també a Melany que procurés que 'l rey francès no li enviés encara cap nou missatger ⁽³⁾.

El 29 del mateix juny tornava Don Alfons a escriure al rey de França per dirli que tenia a Barcelona al seu germà l'infant Pere, comte de Ribagorça, y

(1) Apèndix de documents, n.º XXIII.

(2) Apèndix de documents, n.º XXIV.

(3) Arxiu de la C. de A., registre 562, foli 201-203.

que tractaven de la croada; que tan prompte s'haguessin celebrat les corts de Tortosa, l'infant aniria a visitar-lo y l'enteraria de tot y que entretant ell feia deturar a Joan Lopez, també fins a la celebració de les corts. És, donchs, indubtable que en Lopez vingué dues vegades de França com a missatger del rey Felip; la primera per el mes de març y la segona per el de juny. Aquesta lletra l'endregà a Ramon de Melany, qui devia presentarla al monarca francès (1).

Felip de Valois respongué per lletra feta en Breteuil de Normandia, el 22 de juliol, donantse per enterat de l'allongament de les corts de Tortosa y de que 's deturava a Barcelona el seu missatger Lopez fins després de la reunió de la assemblea, per lo que entenia no devien encara ell ni el rey d'Anglaterra tramè-treli els altres missatgers que tenien disposats. Tornava a simular el monarca francès gran desig de contribuir a la croada, «que tous jours avons nous desiré » et encores desirons de faire et accomplir le dit voiage, *en cas ou nous le pour-riems faire bonnement a honneur e a l'exaucement de Dieu*. Sempre reservantse una retirada per el cas de que la empresa arribés a ferse probable (2).

Sense esperar a rebre noves del acort de les Corts de Tortosa, Felip de Valois tornà a escriure al rey de Aragó. Aquesta lletra, datada a Saint Germain les Evreux, el 12 d'agost, manifestava una vegada més la seva gratitut per que 's comptava ab ell per la croada y se 'l tenia al corrent de tots els preparatius; y expressava 'l desig de rebre ben aviat a l'infant Pere perquè aquest li recomptés «toute la certainté de la besoigne». La certitut del negoci o empresa prou la sabia millor el rey Felip que no Don Alfons. Fer veure que volia pendre part a una tan santa y lloable obra y entretenir als parents y subjectes que hi pensa-ven concorre, procurant de passada arrancar del Papa bones concessions, per trobarse a la fi ab el vet o proibició del rey de Castella, magnífich y oportú pretext per no sortir de casa y motiu esperat per tallar el curs de les negociacions sens cap perill una volta aquestes no eren ja convenients a la ficció política de França (3).

Mentre aquesta darrera lletra de Felip de Valois venia a Catalunya, anava cap an ell un altra missiva del nostre monarca, escrita en Tortosa, el 21 d'agost, comunicantli haverse ja començat les Corts generals y prometent encare tramè-treli l'infant en Pere tan prompte acabessin les sessions (4). Fou enviada a Ramon de Melany perquè la presentés personalment al rey Felip. En la lletra a l'embaixador li donava Don Alfons la bona noticia de que per via de cambi el seu tresorer Boil, li trametria cent reals d'or y que procuraria recompensarli tots els seus serveis així que arribés a la seva presencia, manantli que vingués tot seguit per no esser ja necessari a Paris: «Quoniam volumus ac vobis manda-mus ut ad nos continuo veniatis cum sumus in expedicione curie prelibate,

(1) Llettra del rey a R. de Melany, del 3 de les calendes de juliol 1331; registre 562, foli 204.

(2) Apèndix de documents, n.º XXV.

(3) Apèndix de documents, n.º XXVI.

(4) Registre 562, foli 205.

»super litteris autem quas petitis que illustribus regibus Castelle et Portugale
»cum nobiscum fueritis ipsas fieri faceremus.»

En Ramon de Melany que no desitjava altra cosa que retornar a Catalunya després de tant temps de negociacions, sortí sens retard de Paris. No obtingué al arribar aquella indemnissació de les despeses fetes durant la seva embaixada ni la recompensa per tans serveis y sofriments, que podia atendre del rey. Per tota paga Alfons IIIe concedí an aquell cavaller que s'havia empobrit fent d'embaixador seu, l'ofici de batlle y administrador de la Vall d'Arán ⁽¹⁾.

Ab tot, el rey d'Aragó persistí en les ilusions de anar a Granada, fins a la fi de la seva vida, y continuà demanant subsidis per la guerra y trametent embaixadors al Papa per la obtenció de dècimes y d'indulgencies. A les darreries de novembre de 1332 designà a son conceller Pere de Martorell, batlle general d'Aragó, per la recaudació del subsidi de la guerra contra *perfidis sarracenis Hispanie et eciam cum jannuensibus publicis hostibus nostris*. El 4 de janer de 1333, endreçà lletres a les aljames jueues senyalantlosi també 'l subsidi: «Cum racione subsidii a vobis noviter postulati in auxilium expensarum per nos fiendarum in armata quam in proximo vere Deo duce facere intendimus contra perfidos sarracenos et aliquos hostes nostros, nobis exsolvere teneamini XL mille solidos...» Aquesta quantitat era la que devia satisfer laaljama de Çaragoça. A laaljama de Barcelona y la seva colecta n'hi demanaren 70 mil sous, a la de Girona 65 mil, a la de Lleida 6 mil, a la de Valencia y Liria 14 mil, a la de Teruel 14 mil, a la de Tarazona 12 mil y lo mateix a les altres aljames en proporció a la llur importancia.

En 25 de setembre del citat any 1333, escrigué al seu embaixador a Avinyó, frare Bernat Oliver, unes noves instruccions per negocijar les concessions pontificies:

«Es estat significat al senyor Rey per lo honrat frare B. Oliver, que sobrel fet de la decima quel dit Senyor Rey demana á III. anys per raho de la guerra dels moros es haut a venir a novells tractaments ab lo senyor Papa et ab lo collegi dels Cardenals, en los quals ha ofert per lo senyor Rey que el primer dels dits III. anys estara lo senyor Rey personalment en la frontera per III. meses per defendre les terres dels xrisptians et per entrar e esveir les terres dels moros. Item, que en los segons II. anys tendra lo dit senyor Rey en la frontera D. homens a cavall, ço es per III. meses de cascun any, entrels quals no sien comptats los ordens nels altres cavallers qui son tenguts destar en la frontera sens sou. La qual oferta quant als dits II. anys lo senyor Papa nel collegi no han acceptada per ço com dien que troben que la decima bastara complidament al cárrech dels dits D. homens a cavall tenidors en la frontera per los dits III. meses... e axi quel senyor Rey no deu entendre ne voler que

[(1) En 20 de janer de 1333 exercia encara dit ofici en Melany.

»ab los diners de la Esgleya solament mantenga la guerra, per que demanen quel
 »senyor Rey los façia saber quina ajuda fara del seu a la dicta guerra oltra los
 »dits D. homens a cavall quis pagaran de la decima.

»A aquestes coses... del estar seu personalment en la frontera, respon lo
 »senyor Rey que be pot entendre lo senyor Papa el collegi dels Cardenals *que no*
 »*es ofici de rey estar en frontera*, car aquells qui estan en frontera et fan guerra
 »garrejada entren moltes de vegades amagadament et descuidada et sen tornen
 »avegades als mils que poden a lur aventatge si troben sobres de l'altra part.
 »E aço nols es minve ne vergonya, la qual cosa lo senyor Rey no poria fer, ne
 »null temps sos predecessors no feeren, ans si ell se metia en cor de anantar hi
 »et esser personalment, hauria a entrar ab gran poder *et no gens per correr, mas*
 »*per aturar et per asetjar, axi com los seus han acostumat de fer*, la qual cosa
 »seria molt dificil per ço com hi serien necessaries quantitats maiors que XX.
 »decimes no son. Esguardada la multitut de la gent de caval de moros qui son
 »en lo regne de Granada, ab aquells qui hi son passats de les parts della mar ⁽¹⁾,
 »perque lo senyor Rey no prometria aço ne als que li fos minva ne vergonya e
 »quel senyor Papa el Collegi de aço lo deuen raonablement haver per escusat.

»Quant al segon capitol respon lo senyor Rey que tenir cavallers en frontera
 »per III. meses lany tant solament no seria cosa profitosa ans seria quaix messió
 »perduda, per ço com los moros en tot lestiu aytant com es de la fi de marz tro
 »a la fi de setembre, qui son VI. meses, han acostumat de fer guerra, e axi
 »matex tot lo dit temps es covinent als xrisptians dentrar contra ells...»

»Quant al als contengut en lo dit segon capitol, respon lo senyor Rey quel
 »senyor Papa el Collegi saben be quel dit Rey oltra la guerra dels moros ha
 »altres affers, entrels quals es la guerra dels genoveses, la qual embarga molt que
 »ell no pot tan be retre son deute a la guerra dels moros com faria si aquella no
 »fos... E sobre aço enten que pacificada la dita guerra dels genoveses, ell a ser-
 »vey de Deu tendra X. o XII. galees contra los dits enamichs de la fe per IIII.
 »meses lany. E per aço fortificara la frontera de cavallers com de mes pora de
 »ço del seu, en manera que fara la guerra com millor puxa per terra et per mar.»

Tres o quatre mesos abans de morir, en octubre de 1335, Alfons III⁶ treba-
 llava encare per organitzar la expedició contra Granada. En les instruccions
 que donà llavors a Ferrer de Canet, qui anava ab embaixada al Papa, hi consig-
 nà: «Item com lo dit senyor Rey haia provabla suspita de haver guerra ab los
 »reys de Marrochs et de Granada, en la qual haurà a fer grans aperellaments et
 »moltes messions et encara en la defensió del dit Regne de Sardenya et en
 »prosecucio de la guerra dels genoveses li haia covengudes et li covengua tot dia
 »a fer importables messions, sie supplicat al senyor Papa que li placia atorgar
 »per les dictes rahons o la una daqueles a II. anys la decima dels seus regnes.»

(1) Vègis Gimenez Soler, *La Corona de Aragón y Granada*, Boletín de la Academia, volum IV, pàg. 175
 a 177.

Y després de tant escriure y de tantes embaixades morí Alfons IIIe sens portar a terme cap expedició militar contra Granada. La responsabilitat d'haver deixat passar una bona ocasió per netejar d'islamites tota la península ibèrica, es dels reis de Castella y de França, perquè no res pesava en aquestos afers la voluntat y la opinió dels de Portugal y Navarra. Al bon desig y a la creencia d'Alfons IIIe, de que en la conquesta de Granada també li corresponia de dret un lloch a la Corona d'Aragó y que no devia esser obra exclusiva de Castella, hi oposà Alfons XIe o 'ls seus consellers y directors una gelosia, desconfiança y ambició injustificades. Quan compregueren els castellans que de la cooperació dels catalans y aragonesos a la projectada croada, podien provenirne compensacions territorials y potser una modificació del tractat d'Almizra, de l'any 1244, sobre la partició de la regió sudest, no pensaren més que en eliminar de la obra de la reconquesta als pobles qui formaven la unió, si no podem dirne en sentit estricte del mot, la confederació catalano-aragonesa. Castella volia tot per ella y preferí retardar la presa de Granada més d'un segle, abans que admetre ab l'adjutori una possible cessió de territori meridional que portés més avall la frontera de Murcia. Alfons IIIe d'Aragó pensava noblement que la presa de Granada devia esser una obra de tota la Espanya cristiana, sens regatejar les recompenses y per aquesta raó al rebre invitació del rey de Castella per celebrar una conferencia y establir sino una verdadera aliança, al menys un concert per lluitar ab mútues facilitats contra 'ls granadins, anà tot seguit a Agreda a signar el pacte, pacte que fou trencat soptadament al poch temps per aquell qui havia tingut l'iniciativa de celebrarlo.

Tenia nostre sobirà idea clara de l'importancia de l'expulsió total dels serrains, per acabar per sempre 'l perill de noves arribades de exèrcits africans, cridats en los moments crítics per els reis de Granada y pensava que per assolir aital resultat devien abandonarse les rivalitats, ambicions y gelosies y acceptar el concurs de totom per un esforç vigorós y decisiu. Així que se li manifestaren alguns desitjos de concórrer a la croada per part dels reis de Bohemia y de França y d'altres prínceps estrangers, Alfons IIIe procurà cobejosament atraurels y ferlos hi formalisar el compromís y per fixar les condicions no li dolgueren les despeses, trametent continues missatgeries y mantenint llargues negociacions diplomàtiques, que no fou pas per culpa d'ell si no donaren cap resultat, com no sia l'haver descobert el joch de Felip de Valois y demostrat que aquest may no tingué propòsit de concórrer a la guerra de Granada, malgrat de ses continues manifestacions per lletres al rey Alfons IIIe y verbals a l'embaixador Ramon de Melany. Aquestes manifestacions no les feia ab altra intenció que enganyar al Papa y obtenir diverses concessions. Sembla al primer cop d'ull extraordinaria y inexplicable candidesa per part del nostre rey y del seu embaixador, haver donat per tant temps crèdit a les promeses de Felip de Valois; emperò, es precis veure com anaven lligades aitals negociacions ab

les que 's mantienien ab els reis de Bohemia y Navarra y ab altres princeps y sobretot, recordar que Alfons IIIe entenia de gran utilitat la vinguda dels estrangers perque la victoria no podia atenyerse sino per la reunió de grans medis ofensius. Lo que podem assegurar es que 'l fracàs de la projectada expedició contra Granada no produí descrèdit per el rey d'Aragó, ni 'l feu romandre en situació ridícula als ulls d'Europa. Desde 'l dia que corré la nova de que 'l rey de Castella, rompent lo pactat a Agreda, havia per son sol voler atorgat treuga al rey de Granada, sens curarse del greuje que produia a Alfons IIIe, se tenia concepte per tot el mon de que era fracassada la croada y que no era 'l rey d'Aragó 'l fracassat ni 'l responsable.

APÈNDIX DE DOCUMENTS

I

LLETRA DEN RAMON DE MELANY AL REY ALFONS III. BAUCHE, 26 DE JULIOL 1329. (Arxiu de la Corona d'Aragó, *Cartes reials*, n.º 3400.)

Al molt alt e molt poderos senyor Namfos, per la gracia de deu Rey Daragon et de Valencia et de Cerdenya et de Corcega e Comte de Barchelona.

Mout alt e molt excellent e molt poderos Senyor meu. A la vostra molt alta senyoria molt humilment faz saber que, apres les altres letres que us he trameses per Guillamet vostre correu, les quals, Senyor, foren fetes en la ciutat de Paris divenres XIII. jorns de juliol e en les quals vos fiu saber molt longament ço qui era avengut en los affers et en el viatge entro al dia de la dada de les dites letres, ses seguit et fet ço quis seguex ço es a saber de ço Senyor, que jo us fahia saber quel Senyor Rey de França el senyor Rey de Beanya devien esser ensemps ab daltres princeps et nobles homens per aver tractament sobrels affers per que vos Senyor, mavets trames en esta terra, per que, Senyor, sapiats que yo ans quel senyor Rey de Beanya fo ab lo senyor Rey de França ne agues parlat ab el, jo agui feta tal emformacio al dit senyor Rey de França que el volch quel senyor Rey de Beanya meses en son poder e en sa man la guerra el contrast qui es entrel Duch de Brabant el Senyor de Faucamunt, de la qual cosa lo senyor Rey de Beanya fo molt forçat ho ho parech e en fou semblant de mala cara a mi denant lo senyor Rey de França, que conech que aço era vengut per mon percas et per mon tractament. Mas empero, Senyor, aquest mal semblant feu el per cautela, per ço quel senyor Rey de França nos pensas res de ço que el ha en volentat del viatge de Granada ne de ço qui es empres entre vos, Senyor, e el e axi mo dix el depuys e fahia asemblant que li fos greu per ço com no podia falir bonament al dit Senyor de Faucamunt, qui es parent seu et hom propi, sens que no li fos desonor, empero en la fin feu dels affers de la dita guerra ço quel Senyor Rey de França volch, la qual guerra, Senyor, axi com jo ja us avia fet asaber empatxava los affers, per ço com lo senyor Rey de Beanya noy podia falir per la rahon desus dita. E tant tost com lo senyor Rey de Beanya ac atorgat al senyor Rey de França que faria dels affers ço que a el plagues, lo senyor Rey de França a ordonat que .I. cavaler rich hom et .I. clergue senyor de leys, lo nom dels quals es aquest quis seguex, lo cavaler ha nom mossenyer en Beldovi de Rocches, lo clergue, Senyor, ha nom mossenyer de Gari-ganant, que trames al dit Duch de Brabant a aytal fin que el volia quel dit Duch de Brabant meses los affers de la dita guerra en sa man e en son poder pus quel senyor Rey de Beanya los li avia meses. E si per aventura lo dit Duch nols hi volia metre, quels dits misatges li diguessen alcunes paraules, les quals volen aytant dir, quel dit senyor Rey de França seria de part daquel qui no ho volgues metre en son poder e pus quel senyor Rey de Beanya ho avia ja mes en son poder, vol aytant dir que sil Duch de Brabant nou metia en son poder axi matex, quel seria de part del dit senyor Rey de Beanya en la dita guerra. E axi, Senyor, jo enten certanament quel dit Duch nou gosara contrestar aço quel senyor Rey de França vol, per que

los affers qui son empreses entre vos Senyor, et el dit senyor Rey de Beanya no poden aver alongament, cor tot tenia en aquest punt. E tan tost com lo dit senyor Rey de França ac trameses los dits misatges al dit Duch de Brabant, lo senyor Rey de Beanya pres comiat del senyor Rey de França et tornassen cuytosament el comdat de Lucemborch per fer semblant de adreçar si mateix sil Duch de Brabant nos volia posar en raho dels affers que faes de la guerra ço qui fos sa honor, pensan et saben que les coses no poden anar a avant e ans que pertis daqui volch parlar ab mi secretament dien et manan a mi senyor, que jo no us trameses la primera resposta ne encara que nom partis de França entro que la jornea quel senyor Rey de França dona al senyor Rey de Beanya et al dit Duch de Brabant fos passada, per ço com en continent que la dita jornea fos passada el faria tal comenzament els affers que vos Senyor, et tot lo mon conexerets que ço que el ha començat vol metre a perfeccio. Veus, Senyor, sobre que jo esper los affers.

Après aço, Senyor, volch lo dit senyor Rey de França que li donas per escrit ço que li volia dir de part vostra e axi, Senyor, fiu ho en aquesta manera. Primerament que per profit et per meylo-rament dels dits affers de Granada et encara per pacificacio de molts mercades et de moltes daltres gens de vostre regne, Senyor, fiu .X. ho .XII. capitols que li done de part vostra, dels quals encara no he resposta definitiva, mas hen es ver, Senyor, quel senyor Rey de França jo estant en sa cort lo gran Conestable de França et Mossenyer de Crao dimartz a hora de missa que fo la festa de Sent Jacme e dixeren me de part del dit senyor Rey de França que el se retenia acort entro dimecres seguent jac se fos que de pus, Senyor, que jo agui parlat ab el, el mach respost que ço que jo li volia dir de part vostra, Senyor, li donas per escrit fossen passat .VIII. jorns entro al dit divenres el se retenia lo dit acort, diens a mi los dits Conestable et monssenyer de Crao quel senyor Rey de França fahia tan gran acort per ço que pogues entregament a III. capitols qui eren entrels altres principals. Al primer capitol, ço es que el pogues purgar e satisfer a la consciencia de sa anima en tant com comana al servey de Deu, segons aquel capitol que posat era. Lo segon quant a satisffer a la volentat et al plaer de vos, Senyor, al qual el vol satisffer e complir en tot ço que el puga, axi com a sencer cosin, em manera que vostres gens no sien agreuyades ne dampnificades en sa senyoria, sino axi com en la vostra matexa, diens encara que aço dehia lo senyor Rey de França a mi em persona de vos, Senyor, e que no ha persona el mon per qui el mes faes ne mes amas con vos Senyor. E axi sobre aquests .II. punts a declarar volia aver acort entro al dit divenres, et per ço, Senyor, jo encara no us pusch fer saber nuyla certenitat de la resposta. Mas, Senyor, he esperança en Deu que ela sera bona axi com jo, Senyor, la he demanada de part vostra segons ço que jo ja hi presumir ne veer.

Item, Senyor, vos faz saber quel senyor Rey de Beanya et encara daltres nobles an dit a mi et encara al honrat en Simon de Castel Arnau, companyo meu, quels era estat donat a entendre en aquestes partides que vos Senyor el Rey de Castela aviets presa treua ab lo Rey de Granada, per que molt hom sem maraveylava en parlava deça e especialment lo dit senyor Rey de Beanya ab qui les coses son empreses, per que es mester, Senyor, que per rao de la fama que vos escricats al senyor Rey de França et al senyor Rey de Beanya et al senyor Comte de Haenaut et a tots los altres a qui jo aporte letres de part vostra que les coses no son axi com hom ha mes em fama ne dat a entendre e quels fassats saber a cascun longament que ans atur jo açi per manament vostre entro sapia que sera dels affers per jo son en esta terra ne que he a fer ab lo senyor Rey de Beanya ne ab los altres princeps qui en aquests affers son consents ne tractados. Item Senyor, vos faz saber que us tramet .III. letres, vna del senyor Rey de Beanya de la primera resposta que fo feta a Bingen. La segona del Comte de Haenaut, la terça de madona Ioana Comtessa de Haenaut, cosina germana vostra, les quals letres, Senyor, vos tramet per lonrat en Simon de Castel Arnau companyo meu. Mas empero, Senyor, la letra del dit senyor Rey de Beanya de la primera resposta no va per neguna resposta el senyor Rey de Beanya qui mo a dit, per ço cor lavors con aquela resposta fo anaven los affers daltrament que ara no van e per ço hi posava el tan lonch temps con se cuydave que la guerra del Duch de Brabant fos et que no pogues romandre, la qual guerra laguiava los affers, per que Senyor, em breu aurets altre resposta del meylor et plus breu. Mas jo, Senyor, la us tramet per veer en quin cas eren los affers al començament que yo fuy ab el.

Quant es de la creença, Senyor, qui es comandá a mi en la letra del Comte de Haenaut, vos faz saber que es aytal quel dit senyor Comte dix a mi que degues dir de part sua a vos, Senyor, que el avia gran volentat de fer servey a vos et de esser els affers a honor de Deu, mas que el nos volia moure entro quels altres princeps de la terra qui eren estas començament dels affers se moguessen, per ço que li parria ben covinent cosa que el qui nou avia començat se mogues primer els derres, mas que tota vegada que els vayen el es apareylat de esser a honor de Deu et de vos, Senyor, els affers

e hac gran plaer de les noveles de jo li dixi de part de vostra senyoria. Item Senyor, vos faz saber que es mester que vos trametats vna letra special a la dita Madona la Comtessa de Haenaut, cara cosina germana vostra, en la qual letra, Senyor, sia contengut que vos la pregats que ela dexa exercitar et conseylar lo dit Comte de Haenaut son marit, sobrels affers del Regne de Granada, cor axi Senyor, es empres entre la dita dona et mi ab letra secreta de creença e que aço placia a vos Senyor, que axi matex sia secret, e ela audes les vostres letres, Senyor, tractara e fara en tal manera que ab la volentat quel dit Comte de Haenaut hi a e ço que ela hi fara, el vendra en la frontera de Granada a servey de Deu et a honor de vos, Senyor. E sapiats, Senyor, que aquesta es la raho que mou a aço madona la Comtessa, ço es a saber, que com lo dit Comte agues ja peça a em volentat et em proposit danar en lo Regne de Leteue, qui es en les parts de levant, la on lo senyor Rey de Beanya es vengut no ha gayre, lo qual regne es de sarrahins e que hi auria a anar lo dit Comte ab molt maior messio et ab molt maior perill e en pus lonch viatge que no es lo viatge de Granada, e encara Senyor, per ço que si la dita madona la Comtessa lo sab ab vos que ho amara aytant com si era ab lo senyor Rey de França e axi li ten ben per seguir part que del servey que fara a vos, Senyor, sera molt pagada et molt alegre e aço Senyor, son les rahons que la mouen. Item Senyor, es mester que façats en tal guisa ab los mercades de vostra senyoria que les dites gens qui partiran daquestes partz e iran el viatge, pusquen aver bastament de viandes axi com es empres entre vos, Senyor, el dit senyor Rey de Beanya els capitols qui son entre amdos, cor gran vergonya seria, Senyor, et poria esser dampnatge si els no trobaven viandes e altres coses qui fan mester a aytals affers. Cor per cert Senyor sapiats que segons que les coses aparen, si les coses fenexen axi com se comenzen tantes seran les gens qui hi iran daquestes partz que sera una infinitat. Empero, Senyor, tant que aya la resposta del senyor Rey de França que deig aver divenres, segons que dessus es dit, vos pore certificar per les primeres letres que us tramete molt mils de moltes coses que ara no faz. Empero, Senyor, en les altres letres exoblide que nous fiu saber aquest punt lo qual es mester que vos per vostra letra me declarets e quel senyor Rey de Beanya, el senyor Comte de Haenaut el gran Conestable de França man demanat, vos que avets fet ab lo Sant pare de la indulgencia e axi matex mo han demanat lo senyor de Crao el senyor de Lebret e que si vos, Senyor, ho avets acabat que sen tenen per pagats e si nou aviets que ab vos ensemps Senyor, hi farien ço que fer si degues. Per que, Senyor, es mester que vos me certifiquets per vostra letra en guisa que jols en puscha dir tota certenitat et quen puscha respondre segons que vostra entencio es ne que vos navets fet.

Item, Senyor, vos faz saber quel senyor de Craon e mossenyer de Lebret qui son en la Cort del senyor Rey de França man dit que els vos an trames en Tibaut de Barbozan, per que Senyor, es mester que de ço que us ha trames a dir los façats graciosa resposta, per ço com son nobles homens e apoderats de moneda e qui poden anar ab gran companya a lur cost e a lur messio, mas empero Senyor, que us placia de guardar et de moderar la resposta en tal manera quel senyor Rey de Beanya qui va els altres princeps el Comte de Haenaut que cuyt esser cert que hi ira, no so tenguen a mimve. Placius Senyor, que daqueles letres primeres que Guillamet correu vostre sen porta e daquestes aya vostra resposta al pus tost ques puscha fer daqueles coses Senyor que us sera semblant qui sien a perfeccio dels affers. Item, Senyor, vos faz saber que lonrat en Simon de Castel Arnau companyo meu, sen va, lo qual, Senyor, ha a parlar ab vos dels dits affers et encara dalcuns altres affers qui toquen a mi, per que sia merce vostra, Senyor, quel deyat creure de ço que dira de part mia a la vostra senyoria. Coman me Senyor molt humilment en vostra gracia. Lo senyor Rey de França Senyor, ha dit an Bernat Ermengou et an G. Flandina porters vostres qui eren anats a el per una letra del passatge segur per en Simon de Castel Arnau et per els, que el vos vol tramete vna letra e no se, Senyor, de quina raho es, mas bem pens que sia per ço quel Rey de Castela ha fet al Rey de Navarra dels cavals, de que lo senyor Rey de França et els altres qui son en estes parts qui son sos tenguts sen tenen fort per despagats et per aontats. Altre novel, Senyor, noy a que us puscha fer saber, mas quem coman en vostra gracia. Dada a Bauxe digous a XXVI. jorns de juliol.

RAMON DE MELAN vostre humil et devot cavalier.

II

LLETRA D'ALFONS III A RAMON DE MELANY. VALENCIA, 15 D'AGOST 1329.
(Arxiu de la C. de A. *Registre* 541, *foli* 10 y *Registre* 562, *foli* 76.)

Namfos per la gracia de Deu Rey Darago &. Al noble et amat conseller nostre en Ramon de Melan salut et dileccio: fem vos saber qu' havem reebudes IIes letres vostres a nos presentades per

será mellor segons la manera dels moros. Dada en Valencia XV. dies anats del mes dagost del any de nostre Senyor Deus M.CCC°XX°IX°.

III

LLETRA D'ALFONS III A RAMON DE MELANY. VALENCIA, 28 D'AGOST 1329.
(Arxiu de la C. de A. *Reg.* 541, *f.* 12 y *R.* 562, *f.* 78.)

Namfos &. Al noble et amat conseller nostre en Ramon de Melan salut &. Havem reebuda vostra letra la qual nos aporta lamat nostre en Simon de Castellarnau companyo vostre. E axi les coses contengudes en aquella letra vostra com encara ço quell dit en Simon per la creença per vos a ell comanada nos volch dir de part vostra complidament entesem, a les quals ceses vos responem et primerament sobrel fet dels Capitols per vos offerts al alt Rey de França per pacificacio et be de les gents de nostra terra, quens plau molt et loam la vostra diligencia sobre aço, maiorment car creem quen haiats fet saviament et a profit de nostres sotmeses. Quant açó quens havet fet saber que al rey de Beanya et a altres nobles ere dat a entendre quel Rey de Castella et nos haviem presa treua ab lo Rey de Granada, vos responem que no es ver quel Rey de Castella ne nos haiam feta treua ab lo dit Rey de Granada ne ab res del seu ne ho entenem a fer. — E podets vos pensar que con ho aguessem fet hagem ne certificat lo dit Rey de Beanya et vos. E daquesta raho scrivim nos per nostra letra al dit rey de Beanya. Quant açó quens fet saber quel Comte de Haenaut ha gran volentat de esser ab nos en aquests affers et que nos scrisquessem per nostra letra a la comtessa sa muler quel volgues induir et consellar, sobre açó vos responem que nos per nostras letras scrivim als dits Comte et Comtessa que sil dit Comte vol esser ab nos en aquests affers quen serem molt pagats et li farem aquell acolliment que hom deu fer a tant noble persona com ell es.

Quant açó que volets quens certifiquem que havem fet ab lo senyor Papa de les indulgencies, vos responem que nos ne havem trameses nostres missatges al dit senyor Papa, mas encara no havem resposta. Esters duptam quel dit senyor Papa vulla atorgar les dites indulgencies *sino* a les gents de nostra terra, per ço com en semblant cas fo denegat al senyor Rey nostre pare, a qui Deus perdo, per que tendriem per be axi com vos nos fets saber quel dit Rey de Beanya et los altres qui ab nos entenen a esser en aquests affers, fassen ab lo senyor Papa que les dites indulgencies sien atorgades a aquells de la lur terra qui en aquests affers iran. E nos daltra part ferem nostre poder que les haiam per ells. Quant açó quens fets saber que an Tibaut de Barboçan qui es estat trames a nos per los senyors de Creon et de Lebret volguessem fer graciosa resposta, vos responem que ho havem fet en manera que creem que ells sen tendran per pagats.

Quant a aquells IIII. Capitols quel Rey de Beanya nos ha trameses encloses en la sua letra, vos responem quant al primer en que ell demana que pusca manar en estes parts tanta companya com ell volra reebre et tenir sots son regiment, quens es semblant que ell deya venir ab temprada companya en manera que a nostra terra no sen seguesca gran carestia ne pusca esser perill al dit Rey ne a aquells qui vendran ab ell. E es nos semblant que per tant lonch viatge seria convenientea que venga ab CC. homens a cavall ab elms et ab CCCC. balesters a cavall. E axi vos com per vos matex bellament fets o venir a aquest nombre et digatsli que nos lo pregam que a I. cavaller ab elm anien II. balesters a cavall, que nulla gent noyic sera tan profitosa contra los moros com seran los balesters a cavall. Quant al altre Capítol en que lo dit Rey demane que la sua Cavalleria o companya haia part en los catius et bens mobles, que volen Deus se guanyaran, vos responem quens plau molt et entenem que es gran raho. Quant al altre Capítol en que lo dit Rey demana que letres de guiatge sien haudes del Rey de Castella per aell semblans de les nostres vos responem que nos farem nostre poder de haverles. E creem fermament que les haurem et tramarem les li. Quant al darrer Capítol en que lo dit Rey demana que confederacio ferma sia feta entre ell et nos, vos responem que nos no havem acostumat de fer confederacio ferma ab negu princep, mas pot esser cert quens haurem tota hora envers ell axi com a frare. E axi podets li respondre sobrels dits Capítols segons que dessus es contengut. Esters volem que vos nous entrematats de escomoure altres nobles persones a esser ab nos en aquests affers, per ço com nos entenem que de la gent haurem assats et poria sen seguir destorb et escandel en la nostra terra. Data en la Ciutat de Valencia a XXVIII dies anats del mes dagost del any de nostre senyor Deus M°CCC°XXIX°.

IV

INSTRUCCIONS DONADES PER ALFONS III AL SEU MISSATGER GUILLEM CALBET. VALENCIA, 7 DE SETEMBRE 1329. (Arxiu de la C. de A. *Reg.* 522, *f.* 158.)

Memorial sia an G. Calbet de les coses que de part del senyor Rey deu parlar ab lo senyor Patriarcha.

Es a saber con lo senyor Rey haia gran cor et gran afecció segons que ell sap en los affers de Granada et per mil fer acabar aquells entena a emprar ses gens et especialment la clerecia axi com aquella qui es et deu esser cap et començament et exemplar de ajudar et de servir en aquests affers al senyor Rey con sien a serviir de Deu et utilitat de la xhristiandat et del Regne et en gran dampnatge dels enemichs de la fe. E en demanar et haver la dita ajuda de la clerecia sien tocades diverses maneres, finalment lo senyor Rey ha acordat, salvat consell del dit senyor Patriarcha, que sobre aço dega el dit senyor Rey convocar et manar parlament general als dits senyor Patriarcha et archebisbe de Çaragoça et a tots los prelats axi bisbes et abats com altres et als capitols de les Esgleyes Cathedrals et collegiades sufraganies daquelles, poblades empero dins la sua senyoria, los quals se ajusten en la Ciutat de Leyda per acordar a fer ensemps la dita ajuda. E com lo senyor Rey haia maior fe et maior esperança en ell que en persona del mon en aquests affers; e especialment que en la ajuda dels prelats li puxa mes fer et ajudar que negun altre, prec afectuosament lo dit en G. de part del senyor Rey al dit senyor Patriarcha que aquests affers, per servix et per reverencia de Deu et per bonea sua, vulla pendre ab bon cor et ab bona voluntat et ajudar en aquells axi per obra et per ajuda com per consell, segons que be ley ha promes. E el senyor Rey, segons que dit es, na especial fe et sperança en ell e especialment li placia consellar si aquesta via li par bona con lo senyor Rey sia aperellat en tot et per tot de seguir son consell et sa voluntat. E el dit en G. Calbet pot li dir les rahons per quel senyor Rey ha eleta tenir en aço la dicta via del dit parlament.

V

INSTRUCCIONS DONADES PER ALFONS III AL SEU EMBAIXADOR RAMON DE MELANY. OSCA, 15 DE JULIOL 1330. (Arxiu de la C. de A. *Reg.* 562, *f.* 157.)

Aquesta es la informacio de ço que en R. de Melan ha a dir de part del Rey Darago al Rey de Ffrança.

Primerament dita la salutacio deguda diga al Rey de Ffrança que el Rey Darago ha reebudes dues le res sues en les quals lo pregava que per algunes certes rahons volgues alongar lenentament contra los infeels del Regne de Granada tro al any seguent per be dels affers et per ço cor moltes gents de les parts del dit Rey de Ffrança vendrien a serviir de Deu en ajuda del dit Rey de Arago los prechs del qual lo dit Rey Darago atorga segons que li feu saber per sa letra, esperant que será profitosa cosa per los afers damunt dits.

Après empero la primera letra tramesa per lo dit Rey de Ffrança lo Noble en Johan Exemenç Durrea tornant de Ffrança dix en secret al dit Rey Darago quel Rey de Ffrança cobejant servir a Deu per molts bens que li ha fets, volen encara sa honor et son nom exalsar havia proposit de esser personalment en los dits affers, si donchs altres affers de necessitat nol en barguen. En qual cas de embargament entenia a fer tal ajuda de la qual lo dit Rey Darago se poria tenir per content. E aço meteix conferman dix al dit Rey Darago en Ramon de Melan; les quals coses oides, lo Rey Darago fo molt alegre oent tant sant et tant loable proposit envers Deu et homens per la qual cosa tramet lo dit Missatge per saber son plaer et sa voluntat sobre les damunt dites coses significanli que lo dia de la festa de Corpore Xrispti lo Rey Darago ensemps ab los infans sos ffreres et altres nobles en la Ciutat de Leyda preycada la creu et la indulgencia de la qual li tramet translat, reebe la creu de ma del molt honrat pare en Jhesu xrispt lo senyor Patriarcha de Alexandria, frare seu, et aço assignat per lo Sant Pare per que lo Rey Darago prega lo dit Rey de Ffrança que li placia sostenir que la dita indulgencia en la sua senyoria sia publicada.

Encara diga lo Missatge que proposit et consell del Rey Darago et de sos ffreres et dels barons es fermat et sens mudament diffinit que en lo mes de Març primer vinent Deu volent, entraran

en tal manera que en lo començament del mes d'abril sien en la terra dels enamicchs de la fe xristiana.

Tro assi es la missatgeria principal ne diga als lo Missatge tro quel Rey de Ffrança haia dit son enteniment.

Si emperó lo Rey de Ffrança responia que ell enten de tot en tot esser en los affers e eemprarse en ost et en companya, digali lo Missatge, que pus aytal es sa volentat lo Rey Darago ha haut madurament et familiarment son acort sobre aço ab aquells qui en aquests affers et en semblants son esprovats, e tots concordaren en aço que la on fos aytal volentat del dit Rey de Ffrança cove de necessitat que per mar fassa son apparellament, ço es a Aigues Mortes. E aço per moltes de rahons, ço es per la longuea del camí, en lo qual moltes de vegades se esdeve que per la poquea dels lochs no poden caber tantes gents ne pot hom trobar ço que ha mester oltra barayles e escandels qui se poden esdevenir. En lo navili empero poden totes coses necessaries axi armes et viandes com altres coses pus leugerament et pus habundada et ab menor despeses esser portades, pot hom encara en breu temps fer et acabar lonch camí.

E si lo Rey de Ffrança consent a aço et demana endreçament de navili et de estol necessari per lo dit viatge, porali respondre lo Missatge quel Rey Darago li pora provehir de partida de galees et darli avinentea de navili en la sua terra et en Mallorches et porali prestar per honor sua tro a XX galees, de viandes encara en la terra del Rey Darago ne pora haver copia a sufficient et bo mercat per la gracia de Deu.

Si empero lo Rey de Ffrança responia que no enten a venir, en aquests cas lo Missatge prech lo dit Rey de part del Rey Darago que li placia per los affers tant piadosos et tant sants fer aquella ajuda que a la sua altea sia vista faedora.

Encara con lo dit Rey Darago entena a haver gracia del senyor Papa que li atorch a prosecució dels dits affers ço que es estat lexat en la terra del dit Rey de Ffrança a servi de Deu o a conquesta contra moros que placia al dit Rey de Ffrança que en aquest cas do loch a la dita gracia et li placia sostenir que sia haut et convertit en los dits affers et liurat al dit Rey Darago.

Item que per raho de marcha ne per altra manera alcuna no sien aturats ne embergats en persona ne en bens en anar ne en tornar ne en star Missatges porters o correus del dit Rey Darago o altres persones que vagen per affers del dit Rey Darago, e que daço do carta o cartes sues de manament a sos officials.

VI

INSTRUCCIONS DONADES PER ALFONS III ALS SEUS MISSATGERS XIMEN D'AYVAR Y GIL D'ERAÇU. VALENCIA, 24 DE NOVEMBRE 1330. (Arxiu de la C. de A. Reg. 54I, f. 95.)

Esto es lo que Exemen de Ayvar et Gil Daraco an a dezir de part del senyor Rey de Aragon a los nobles don Amalrich senyor de Creho et don Bernat senyor de Lebret.

Primerament dadas las cartas de creença que lievan, diran en como el dicto senyor Rey sabiendo la buena voluntat que ellos han al servicio de Dios et a la honra de la casa Daragon, et como entendian seer con el et en su companya en el viatge o entrada quel dicto senyor Rey entendia fer contra el Rey de Granada et sus gentes a servicio de Dios et exalçamiento de la fe catholica, por la qual razon los dictos nobles en el anno passado que el dicto senyor Rey entendia fer el dicto viage enviaron a el su mandadero es a saber don Teobalt de Barbasa con carta de creyencia et ciertos capitulos de la qual cosa el dicto senyor Rey ovo muy grant plazer et otorgo los dictos capitulos con carta suya que fue liurada al dicto Tebalt por razon del dicto viage. E agora el dicto senyor Rey con la voluntat de Dios entienda fazer el dicto viage en el tiempo de la primavera que viene, por esto acordo de fazer saber a ellos su entendimiento et su voluntat et de enviar a ellos los dichos mandaderos por que meior et mas complidament lo puedan saber los dictos nobles, segunt que por carta suya les faze saber el dicho senyor Rey.

E asi los dictos mandaderos por la creyencia a ellos acomendada diran a los dictos nobles et a cada uno dellos quel dicto senyor Rey asi como aquel qui es muy pagado de la voluntad de los dictos nobles. esta aparellado de entrar con su gente de cavallo et de pie en la postrimera semana del mes de março que vien en el lugar de Orihuela que es cerca la frontera de los moros.

Por que conviene que si ellos an voluntat de entrar con el dicto senyor Rey et de seyer con el en su companyia que se guisen et fagan por guisa que sean con el en el dicto tiempo y lugar et que desto fagan . . . saber su voluntat et entendimiento al dicto senyor Rey complidament por cartas suyas et por los dictos mandaderos. E el dicto senyor Rey es aparellado de recibir aquellos et fazer les aquella honra que se conviene et provedir a ellos segun los dictos capitulos et en otras cosas en que favor et ayuda suya ayan menester.

VII

LLETRA DEN RAMON DE MELANY A ALFONS III. POISSY, 17 DE NOVEMBRE 1330. (Reial Academia de l'Historia; Manuscrits de la col·lecció Salazar, A. 2.)

Molt alt et molt poderos et molt excellent Senyor meu: a la vostra benaventeresa magnificencia molt humilment besan la terra dauant vostres peus faz saber, que al terz iorn alentrada devuytubri yo ffuy ab lo senyor Rey de França a .I. loc quis apela Vermens a I.^a jornada mes enla que Paris emues Normandia et fora estat senyor pus tost ab el sino fos senyor que per paor de la marcha no gose fer lo cami tot dret, ans hagui a fer el cami del ducat de Guiana et per Bordales entro pres de Burdeu I.^a jornada et daqui drece mon dret cami al dessus dit loc de Vermens on era el senyor Rey de França. On Senyor, faz saber a la uostra molt alta Senyoria que encontinent que io vingui dauant lo dit senyor Rey de França el me demana de uos molt curosament et molt affectuosa et segons semblant parec que hagues plaer de la mia venguda per raon de uos senyor, et encontinent ans que nuyl hom pogues parlar ab mi el senyor sexi de la cambra on era et entrassen en I.^a rere cambra et feu me demanar et con fuy lains, senyor, ab el feune exir tot hom que no romas ab el nuyl hom sino yo, et tantost que tot hom ne ffo exit, el me dix aquestes peraulles quis seguexen: Ramon, ia us hauem demanat de nostre car cusin com está, mas encuare us demanam com estan el ne la Regina ne sos frares nostres cusins. Et yo respus: Senyor, el senyor Rey et madona la Regina et tots los frares del senyor Rey son a vostre plaer et el senyor Rey trametme a uos. Et el respos: bens pensam per que us hic tramet, ne vos perque venits et plaunos fort. Et yo dix: Senyor, en les letres o porets veer et en la creença que io senyor vos dire. Et el respos: Nons donets are les letres, cor nos no havem tant despay que nos pugam veer adespau ço quom nos aportats, axi com nos o volem fer ab gran acort et ab gran deliberacion, que nostre enteniment es sens tota fala, que aquest nouel temps qui ven nos anem ab nostre cusin lo rey Darago ensems el Sant viage de Granada, et per ço us manam sots pena del cap a perdre que uos no parlets a nuyla persona viua vos per que sots vengut ne que nos i deiam anar. Et yo dixi: Senyor, yo fare ço que uos me manats. Et tantost exissen en la gran sala als Richs homens et als caualers qui aqui eren et con yo senyor, fuy en la gran sala, tots los grans barons et els caualers me demanauen de noues espressament et yo no sabia bonament quels respases, saluant que per los affers de frare R. dempuries que el mestre del Espital desaretava del priorat de Catalunya, era vengut al senyor Rey de França quim hauia promes que li faria restituir, et aquesta raon, senyor, dixi lauores et he dita tota vegada tro are. Et el senyor Rey de França ha tenguda assats per bona la manera de la resposta que yo fas a cels quim demanen axi per que son vengut en la terra. Finalment, Senyor, quel Senyor Rey de França estec XVIII. iorns enans que reebes neguna de les letres, ne vis res que io li aportas de part vostra, puy con venc senyor al XVIII. die fo a I. loch qui ha nom quo de Roy et aqui fo el romas axi assoliat que no fo romas ab el saluant el comte Destampes son cusin girman et el conestable de França, et aqui el me feu venir dauant el et demanam si yo tenia ab mi ço que yo aportava de vostra part et yo respus li senyor, oc. Doncs, dix el, entrats vos en la nostra guarda roba al pus priuadament que porets; et yo senyor, fiu axi com el me mana et a cap duna estoneta venc lo conestable de França en la dita guarda roba et feune exir tots saluant mi et puy tanqua les portes et a cap duna estona venc lo dit senyor Rey de França, el dit comte Destampes ab el tan solament et el dit conestable obrí la porta et puy con els foren entrats tanquá et fom en la dita guarda roba, senyor, lo senyor Rey de França et el comte Destampes et el conestable et tan solament yo ab els; et el senyor Rey assecse en I. tapit ran duna examinea al foch et dix a mi que are volia veer largament et adespau tot ço que yo, senyor, li aportava de part vostra et con ho hac vist tot largament mostra, senyor, quen hagues gran plaer et comfermam enquare lo manament quem hauia feyt al dessus dit loc de Vermens que a neguna persona del mon yo no perlas de res de les coses desus dites perque io era vengut, empero, Senyor

demanam si io aportaua letra a nuyt altre hom sino a el et yo dixi Senyor, que oc, a molts daltres, me especialment aqueles que hauia aportades a el, per ço con en el era tot lo fundament dels affers, per raon cor vos hauiets lexat lo viage de Granada lan qui passat es per sos prechs et el dix que be no sabia et queus o graia fort et que el faria tant en los afers que Deus lin sabria grat et vos axi metex. Empero demanam espressament si yo aportaua letres al Rey de Beaya ne al comte Dahennaut; et yo dixli oc senyor; on dix el son; et yo dixili, senyor, veles vos açi; et el dix nos: les volem hauer. Et nos les recaptarem et vos sien les letres ha creença fets vnas letres al dit Rey de Beanya et altres al comte Dahennaut en que les façats saber la creença que nostre car cusin lo Rey Daragon los tramet et nos trametrem los letres a cascun per aquest missatge metex qui portara aquestes, en les quals los farem saber que vista la present letra sien ab nos. Et yo respus: Senyor, yo fare ço que vos me manets et axi ne manament de mon senyor lo Rey Daragon vostre cusin. Oc, cor tantost, dix el, sien feytes les letres que vos hauets a fer et yo comandare le mies. Et axi Senyor, fo feyt; aquel die metex el senyor Rey de França feu fer les sues letres et yo les mies et els missages se partiren la I. per anar al Rey de Beanya en Beanya et laltre al Com Dahennaut en Aholanda, et sia cert a la vostra senyoria, Senyor, quel senyor Rey de França feu guardar quals correus eren pus sofficients et mils encavalcats per ço que pus tost hagues resposta de les faenes. Açò Senyor se feu en aquel iorn de XVIII^{te} dessus dit et yo apres, Senyor, seguen et demanan la resposta al dit Senyor Rey de França dura la continuacion per lespay de XIII. iorns que venguem a I. loc qui ha nom Grondeuila et aqui el me feu entrar en la cambra et dix que encare nom podia respondre, per que el volia que io romases et que yo trameses I. correu a uos, Senyor, per qui us faes ab mes letres assaber la condicion del feyt et que el vos trametria letres com el mavia retengut entro are et enquarem retenia entro a tant quom pogues fer final resposta ab acabament. Et axi senyor, aquesta respostam fo feyta aquel dia metex en aquel loc de Gondreuila et aqui fo dada la letra que el vos tramet lo quart die duytubri. Veus, senyor, ço que he feyt ne pogut fer tro al die de vuy.

Are, Senyor, vos fas emformacio et declaracio de tots los affers com lo senyor Rey de França los enten a tractar ne metre a acabament. Primerament, senyor, yo enten per les paraules del senyor Rey de França que ans que yo haia neguna resposta ferma será vengut lo Rey de Beanya et el Comte Dahennaut et lauesque de Beuvays, qui es anat en Agenes et emues Burdeu per aportar la pau sagelada qui es atorgada entrel senyor Rey de França et el Rey Danglaterra et per cert, senyor, tantost yo hauré certa resposta et declarada. Empero, senyor, faz uos saber lnteniment quel senyor Rey de França enten a ordonar et em breu despay de temps con aquestes coses sien feytes. Primerament enten a amprar lo Rey Danglaterra et el Rey Descocia que vagen ab el et es cert quel Rey de Beanya et el Rey de Nauarra iran ab el et puy lo Duc de Burgoya et el Duc de Bretaya, el Duc de Borbon, daltra part el Comte Dahennaut, el Comte de Flandres, el Comte de Lanço, frare del dit senyor Rey de França et el Comte de Beumunt et puy daltres comtes et grans Richs homens de menor poder en quantitat de VIII. fins a X. et sapiats, senyor, per tot cert que al comte et a la taxacion quel senyor Rey de França fa que entre el et tots los dessus dits qui iran en sa companyia, muntaran en soma de .MM. fin a MM.D. homes a caual et no pus ne tans segons que el diu. Mas podets-pensar, senyor, segons les persones dessus dites qui seran caborals et el poc nombre de les gens quines persones ne quines gents seran cels qui iran, perque senyor, siats cert que si les coses se fan axi com començen, que açò no es obra domes, ans pot hom dir que es obra de Deu. Yo, senyor, tracte et faz mon poder ab lo senyor Rey de França, segons quoms senyor mavets manat et enquare ordonat per vostres capitols segelats. Axi ques quel senyor Rey de França uaiia per mar axi com de quantitat de gens axi com destrecaria de terra axi com dalcuns passes periyloses axi com totes les altres coses que bonament ab raon yo puc dir ne mostrar al senyor Rey, segons que en los dits capitols es contengut. Empero, senyer, si açò es obra de Deu segons que dessus es dit, poc valrien les mies paraules al contrastar ne al enegar ne de pus saui que yo no son. Cor cert siats senyor que la volentat del senyor Rey de França es tan gran en aquests affers et les coses son ia tant a auant quel senyor Rey de França ha ordonat ia que .I. de sos tresaurers sen vaien ab mi per fer ses garnisons ses proueuences de viandes et de cauals et daltres coses qui a el sien necessaries qui en la terra se puguen trobar et va en la companyia del dit tresaurer per ço com sab les costumes de la terra et enten lo lengage, Rou de Rochafort, frare de mossen Johan del caualer qui solia esser ab madona la Regina nostra mara, a qui Deus perdon, et el dit Rou es are molt ben del senyor Rey de França et .I. dels meestres de la escuderia et per ço, senyor, lo tramet la lo dit senyor Rey ab lo dit tresaurerer et ab mi emsems per les raons dessus dites que nos los vuylats

liurar quils mostre la on trobaran maior habundancia de les coses que els han mester; et per ço molt car senyor meu perdon me la vostra senyoria que, saluat vostre meylor consej, seriam vigares que uos deguessets parlar o fer parlar ab los barons et Richshomens et prelats et caualers et ciutadans et homes de vila et a tot hom en general de tot vostre regne-et senyoria ab aqueles maneres et ab aquela sauia deliberacio que sera auist a uostra discrecion, senyor, ne a uostre saui consej, que cel o cels qui us han nuyl temps en cor de donar de moltes de guises que els vostre vos poden dar que are us donen et cel o cels qui nuyl temps uos ha cor de seruir que ara us seruesqua; per ço senyor, cor nuyl temps no hauent aytal cas a hom de vostre liyage que ab tantes de nobles et daltes presones estranyes haguessen comuersacio ço que uos senyor haurets a hauer en aquest punt et sab ben senyor la vostra senyoria que en les conuersacions se conexen les prosperitats o les necessitats, per que, senyor, uos haurets a conuersar ab los de sus dits, per que es mester, senyor, que uos et els vostres façats vostre poder que necessitat entre aquels no puga esser coneguda. E com aquests, senyor, sien los affers que diu lo filosof que nobles affers han a hauer .IIes. propietats, la .I. que sien nobles dels matexs, l'altra que nobles presones los menegen et com aquests affers senyor, sien nobles dels metexs et tantes daltes et de nobles persones los menegaran, que placia a la vostra senyoria que uos qui sots .I. dels auts princeps et dels nobles del mon et dels loats dobra per vostres predecessors et per vostra persona, que uos façats vostre poder en aquest cas, que per defaliment de mession ne de companya cels qui de tan longeres terres iran, no puguen allegar ne conexer em vos necessitat, maiorment con sots a la porta et en la frontera dels affers, et placia senyor a la vostra senyoria que con vos parlarets ab uostre poble quels donets .I. poc de la vostra mel, per ço que els vos donen del lur sucre.

Après de la dada, senyor, de la letra del senyor rey qui fo dada vuy ha XIII. jorns en dimenge, a Grondeuila, lendema lo senyor Rey me dix que enqueres auisaria sim poria fer pus breu resposta et donam die a Pochi labadia, a .VI. legues de Paris et yo tot die, senyor, anant après dura los XIII. jorns dessus dits que nom parti del, et en la fin, senyor, nom feu altra resposta; mas vuy que es dissapte .XVII. dies anats del mes de noembre, me respos clarament que el volia que yo aturas axi com en les lettres que el vos tramet es contengut. Per que, senyor, yo pus tramet aquest correu ab emformacion et ab certificacion, axi com ia dessus es contengut, la qual certificacion uos faia ia lendema que fo dilluns après la dada de la letra del senyor Rey de França; on sapiats senyor que puys en lendemig nos ha res miruat els affers que dessus son escrits, ans aytant i ha cregut que per cert lo senyor Rey de França ha trames al Delfin deruiana et al comte de Sauoya que venguen a el et que el los enten a adobar de la guerra et del contrast que han entre els et puys quels a ampre et que vuyla que vaien ab el el dit viage lurs persones ab petit nombre de companya, axi com los auets dessus dits; et ia senyor, lo Dalfin de viana es vengut mas nou es enquare el comte de saboya, mas quant que sia vengut diu hom que encontinent fera adobar lo feyt quel senyor rey de França o pren fort a cor que faça ladob. Altres noues, senyor, noyc ha que are us faça assaber saluant aquestes dessus dites queus faz saber, per cert que nous o tingats senyor en escarn, ans sia merce uostra queus napareylets en guisa vos et cels qui us han cor de seruir, axi com dessus es dit, que no pugats esser saptat, que per cert sapiats, senyor, que si el Rey de Beaya et el comte Dahennaut eren venguts et lauesque de Beauvays qui deu aportar la pau escrita et sagelada axi com dessus es dit, yo haure tantost resposta clara de tots los affers per tornarmen ues la vostra senyoria, els dessus dits tresaurer et Rou de Rochafort sen iran ab mi ensems per fer les guarnisons del senyor Rey de França, axi com dessus es dit. Molt humilment, senyor, me coman em vostra gracia, pregan Deus queus don bona vida et longua. Dada a Pochi disapte a .XVII. dies anats de noembre a hora de vespres.

RAMON DE MELAN humil sotmes vostre.

Après la dada senyor, uos faz saber que enquare ir que fo dissapte a XVII. dies anats del mes de noembre a Pochi, segons que dessus es dit, haguí a donar altra vegada los capitols que de uostra part he demanats al senyor Rey de França, segons que en los capitols per uos senyor a mi donats escrits et segelats es contengut, ço es assaber entrels altres tres que yo he donats al senyor Rey de França, ço es assaber lo primer que a el placia de consentir que si el sant Pare uos uol fer gracia que .I. partida dels bens qui en lo Regne de França son lexats per lo passage doutramar o per Deu seruir, que sien comuertits en lo sant viage de Granada et que venguen em uostra ma et que si el o vol ne li plau quen faça lettres segelades ab son segel per tal quel sant pare pus volenterosament et sens tot altre dupte pogues et volgues atorgar la gracia dessus dita.

Item que a el plagues que la croada fos denunciada et manifestada per son Regne sollemnement et ab aquela actoritat que al dit senyor Rey de França fos vist faedor.

Item lo terç que per ço com vos senyor hauets a trametre emues lo papa et emues el alcunes vegades que a el plagues que per raon de marcha ne daltra represayla caualers ne clergues ne embexadors pus poguessen mostrar que alcuna legacio o missageria los fos comanada no fossen arrestats ne empatxats.

A les quals coses lo dit senyor Rey de França, senyor, respos ço quis seguex, sens tot acort sempre quels capitols li foren lests.

Primerament que quant a la croada que li plaia que fos denunciada et manifestada per tot son Regne axi com de vostra part per mi li era request. Mes empero que no li era semblant que faes affer per ço cor sens manifestacio de croada el era cert et sabia tals coses que el seria affaenat que pogues retenir les gents de son Regne que mal son grat no ni anassen tants que el ne vos, senyor, no volriets que tants ni anassen; empero que si yo o uolia de vostra part que preicas es denuncias la dita croada que el o volia, mas que aquest seria son consej. Et yo, senyor, respusi: yo, senyor, he manament del senyor Rey Daragon, que faça en tots los affers ço que vos me manarets, et axi, senyor, fets ne ço qui us placia. Et el dix: lexats nos fer, cor nos farem els affers ço qui sera mester ab la hajuda de Deu. Veus, senyor, ço que he enantat en la .I. capitol.

Item, senyor, als .II. següents capitols de les lexes et de la marcha que el hauria son acort et que examinades les coses qui a aelo tocauen que el hi faria tal resposta a mi de que vos vos tenriets per pagat. Apres, senyor, ço que he enantat en los II. capitols et als no he pogut fer ne ha romas em mi, et per ço, senyor, vous tramet Alphonselo correu vostre ab les coses dessus dites et encontinent, senyor, dins breus de dies vous tremetre Gelmet (ço Guillemet?) laltre correu ab les respostes dels II. capitols et de totes les altres coses que yo fer pore et yo qui tantost hauda la resposta del senyor Rey de França axi com dessus es dit men ire deues vos.

Item sapiats quel senyor Rey de França se feu venir a Pochi en canceler de nostra dona de Paris a requesta mia axi com vos senyor, mauiets manat, que yo ho requeses al senyor Rey de França, et com fo aqui manali que donas licencia a ffrare Bernat Oliuer deser meestre en teologia et el canceler respos: Senyor, segons la ordinacio del papa et del estudi de Paris qui es molt gran cosa, no es are temps de fer meestres en theologia ne de darlos licencia, mas, pus uos axi o volets .I. dels primers que yo fare sera el. Axo, senyor, ha feyt lo senyor Rey de França per amor de uos, que per cert, senyor, molts de nobles batxelers ha a Paris qui dien quel senyor Rey de França als ha agreugats, mas han so a passar pus el o vol.

Al molt alt et molt poderos senyor lo senyor Namphos per la gracia de Deu Rey Darago et de Valencia et de Cerdenya et de Corcegua et comte de Barçelona.

VIII

LLETRA D'ALFONS III AL SEU EMBAIXADOR RAMON DE MELANY. VALENCIA, 25 DE DESEMBRE 1330. (Arxiu de la C. de A. *Reg.* 562, *f.* 158.)

Namfos per la gracia de Deu Rey Daragó &: al amat conseller nostre en Ramon de Melan salut et dileccio. Reebem vostra letra quens havets tremesa ab la letra del Rey de França et loam la vostra diligencia. Iassia que clarament nons pogues segons que par certificar de la manera de la venguda del Rey de França si a fer se ha, la qual cosa empero es sobiranament neccessaria de saber per que con vos sabets et encara havets informacio per capitols la cosa que nos fahia mes dubtar de la venguda del dit Rey era si ell volia venir per terra per moltes rahons que son espresades en los dits Capitols et moltes altres maiors que no son espresades. E encara que ni ha cregudes que devets saber que depuys vos partís desta terra ses mesa molt gran carestia en tota la terra per la gran secada que es per tot, la qual null temps no fo vista semblant et es en la nostra et encara en Castella, per que es mester en totes maneres que vos enformets lo Rey de França et aquells de son consell que no assaiassen de venir per terra si venir deuen, que aço seria tan gran perill que nos poria expressar de paraula especialment per la mimva de les viandes et per raho del temps axi com es dit. Mas que consellets el informets que per mar venga si venir deu. E aço sera profit del fet et del servey de Deu, e a ell profit et avantatge. E tota hora poria haver refrescament de viandes en nostra terra per la marítima. E si en altra manera venia per terra seria tot lo contrari et mes que nous podem fer saber, jassia que nos tenim per impossible que ell ab temps pusca esser en los affers enguany, per ço car nos ab la volentat de Deu entenem esser en la terra

dels enemichs migant lo mes dabril que ve et axis cove a fer de necessitat, que en altra guisa los enemichs haurien cullits lurs blats, per que aquella terra es molt temprana mes que la nostra ne encara lo Regne de Murcia et a nos farien gran fretura los blats per a les besties et a ells molt gran profit et avantatge sils podien recullir. Empero no fa adeses parar lo Rey de Ffrança dels affers que si be enguany no era a temps ell ho poria esser per avant et per ventura pus profitosament que nos ab la volentat de Deu hauriem conquesta alcuna partida de la entrada on es la terra pus estreta et pus minva daygues et daltres coses. Dada en Valencia XXV. dies anats del mes de deembre en lany de nostre senyor M^oCCC^oXXX^o.

Dintre d'aquesta lletra hi anava la següent cedula o nota solta:

«En R. si vos con aquesta letra reebrets erets partit del Rey de Ffrança, encara que fossets a IIII. o V. jornades a ença luny dell et erets partit ab aquella opinio que ell degues venir per terra, volem et tenim per be que tornets a ell per darli la informacio segons aquesta letra nostra. Si empero erets pus luny podets enviar la dita letra axi com per vos meteix al dit Rey de Ffrança.»

IX

LLETRA DEN RAMON DE MELANY A ALFONS III. PARÍS, DESEMBRE 1330.
(Arxiu de la C. de A. *Cartes reials*, n.º 3532.)

Al molt alt et molt poderos et molt excellent princep Namfos per la gracia de Deu Rey Darago et de Valencia et de Cerdenya et de Corçegua et Comte de Barçalona.

Molt alt et molt poderos Senyor, sapia la vostra senyoria que pus la primera letra fo feita a Sent Girman en Laye, qui fo dada ir hac .VIII. jorns, yo men entre a Paris al senyor Rey de França qui lo digous passat con el sen entra a Paris per la questio qui es entrel Duch de Borgonya et Mossen Robert Dartes per lo comtat Dartes que la .I. et laltre demanen que deu esser lur, jatsia ço quel Duc de Borgonya ten la possession en quel dit senyor Rey de França la mes, enquare es molt gran la questio per lo gran poder que cascuna de les parts han. En lo camí el me dix quel missager que yon devia trametre que nol ne trameses tro ab el hagues parlat, per que yo Senyor, fiu les dessus dites letres et puis lo diluns entremen a Paris et aqui vinc davant el al bois de Vincenes et mostreli .I.^a letra vostra que havia reebuda aquel dia per man de Bertaut, lescuder frances a qui vos la donas et demaneli, Senyor, si el me podia espeegar perço cor el podia veer segons la letra, que la cosa era cuytosa o si el nom podia espegar si el vos volia al re dir si no ço que a mi havia dit et el dix.... depus entram a Paris nos havem haut ardit Danglaterra tal de que fort nos tenem per pagats, per que nos volem que li façats saber axi com ia us haviem dit et mes li fets saber, dix lo dit senyor Rey *et nos volent que o façats que per cert ab la ajuda de Deu vos li portarets tals noveles de nostra part, que Deus et nostre cusin lo Rey Daragon sen tenran per pagats et li podets mes escriure que del temps qui passat es que el ha lexat per nos a fer lo viage de Granada et de les altres coses de que nos lo pregam sofferir el naura tal esmena de nos et del papa de ço que el ne volra, que el et tots cels de son Regne poran dir ab veritat que si el ha esperats los affers que el na feit plaer a Deu et profit dels affers et honor et profit de si metex et de son Regne; per que nos lo pregam carament axi com podem que el vuyla soferir per tot lo mes de giner o per tot lo mig mes de febrer, que el no do sou a nuyl hom ne acorriment ne faça altres messions perque son tresaur ne sa moneda se despna et axi metex que o faça saber al Rei de Castela per la manera dessus dita et vos, dix lo dit senyor Rey, jetsli saber totes aquestes coses, que per cert en la manera complida et el temps dessus dit vos serets ab el.*

Per que, Senyor, yous o faç saber et soplec et conseil a la vostra senyoria molt alt senyor meu, que vos o vuylats fer axi com lo dit senyor Rey de França vos en pregua, cor per cert, Senyor, el es fort volenteros de fer en aquestes affers ço qui sia serviy de Deu et honor sua et honor et profit vostre et he esperança en Deu, segons ço que yo veg et conec que en les obres o conexerets. Io, Senyor, faz en aquets affers segons mon poc sen et mon poc saber, axi com a hom, mas Deus de qui els affers son i fa axi com a Deu, que per cert, Senyor, sapiats que sol que em vostra terra ne en la frontera se troben viandes ne cavals ne armes a vendre vos haurets gents et diners assats, cor els sapareylen quen porten tants que no es sino emfinitat. Senyor si a Deu plau yo sere devant la vostra senyoria al temps dessus dit o abans si abans puc. Per la gran cuita, Senyor, que yo he que vos no poguessets haver enantat en les coses dessus dites, yo Senyor, ne tramet Guillamet de

Florença, vostre correu, aytant cuytosament com pusc et el ham promes que dins XVIII. dies sera ab vos et yo, Senyor, heli dats diners per loguar besties en la belsa et en Limosi et en Catalunya axi com men son avengut ab el per ço que el cuyt pus avant lo viage, per raon dels affers qui son cuitoses. Molt homilment Senyor, besan la terra davant vostres peus me coman en vostra gracia. Dada a Paris dissapte ans de Nadal matin a hora dalba.

RAMON DE MELAN humil cavaler vostre se comana em vostra gracia.

X

LLETRA DEN RAMON DE MELANY A ALFONS III. PARÍS, 24 DE DESEMBRE 1330.
(Arxiu de la C. de A. *Cartes reials*, n.º 3532 duplicat.)

Al molt alt senyor Rey Daragon.

Senyor, a la vostra molt alta senyoria, molt humilment faz saber que axi coms ia us fiu saber per les primeres letres que us porta Alfonselo et per aquestes altres .IIes. que us tramet, la .I.^a qui fo dada a Sent Girman et l'altra qui fo dada a Paris dissapte a hora dalba, es veritat tot o la sustancia qui aço qui contengut i es aparte, eus faz saber senyor, quel senyor Rey de França ira en la manera que yo us faz saber et si nou faia el vos profer enquire que us acorrera de companya et dargent, ço es assaber, de cel qui en sa terras pot levar segons que yo he demanat per vos et vos me manas en .I.^a quantitat tam bona que vos vos en tenrets per pagat. Enqueres carregua ab lo Papa que de temps passat ne daquel dare no us comtara res de la gracia que feita us ha del temps dels .III. ans quel dit sant pare vos ha feita gracia de decima o dindulgencia o daltres coses, ans axi com yo li he .I. poc indicat (?) axi com per mi metex que de decima complida o daltres gracies que vos vuylats del Papa que seran feites et complides et que vos et el haurets lo Papa aital coms lo sabrets demanar en aquests affers ne en altres. Enquire Senyor, quant al altre punt que us fiu saber secretament enquire es axi com sera et em maior fermetat, cascun jorn, Senyor, que yo parl ab lo dit senyor Rey de secret et cuit me per cert, Senyor, que si el missages quel Senyor Rey de França ha trameses per los affers dessus dits fossen venguts, que yo hagra ia resposta et hic fora partit. Empero Senyor, yo son cert ab la hajuda de Deu que sia que aquels missages sien venguts o no sien venguts, yo partire apres ninou tantost en tal guisa que yo seré ab vos per tot lo mes de giner o .VIII. dies dins febrer et portar vos he, Senyor, si a Deu plau, bona resposta de totes les coses dessus dites per capitols o per altres escriptures segelades del sagel del dit senyor Rey de França et altra fermetat maior si a Deu plau, Senyor, segons que yom cuit. Altres noves, Senyor, no yc ha que ades voç faça saber, mas prec Deus que us don bona vida et longa et son cert que si la vostra benigna senyoria sabia ço que yo hic he sofferit et hic soffir que vos ne hauriets compassion et pietat de mi. Jo, Senyor, me retengut lo correu de dissapte a hora dalba entro vuy que es diluns aquela hora metexa per alcuna raon justa la qual a present no us vuyl escriure. Mas que humilment besan la terra davant vostres peus me coman en vostra gracia. Dada a Paris la vespra de Nadal matin.

R. DE MELAN vostre humil cavaler se comana em vostra gracia.

XI

LLETRA DEN RAMON DE MELANY A ALFONS III. MONTLERY, JANER DE 1331.
(Arxiu de la C. de A. *Cartes reials*, n.º 3659).

Al molt alt et molt poderos et molt excellent princep Messenyor Namfos per la gracia de Deu Rey Daragon et de Valencia et de Cerdenya et Corcegua et compte de Barçalona.

Molt alt et molt poderos et molt excellent senyor meu, a la vostra benaventerosa magnificencia molt humilment besan la terra dauant vostres peus faz saber, que axi coms ia per altres letres vos fiu saber, les quals foren dades a Sent Girman en Laye divenres apres Senta Lucia, lo senyor Rey de França es en aquela propria volentat et enteniment que ia per les altres letres dades a Pochi .XVII. dies anats de noembre vos avia feit saber et per ço volc et mana a mi que yo

us escriques de sa part especifican la raon per que el volc que yo us demans de sa part sobreseiment de pagar accorrimet ne guages ne sou a tota manera de gens darmes et de totes altres mesions et despeses qui tocassen al sant viage de Granada, segons que are, Senyor, porets veer per ses letres que el vos tramet. Perço, Senyor, cor siats cert que era son entenimet que el em persona axi coms ia Senyor, per les altres primeres letres dessus dites dades a Pochi vos fiu saber, que a lentrada del abril vinent axi coms vos, Senyor, havets a hordonat vostre viage el fos ab vos ensems en lo dit viage en lo començament et en lentrada et en la preseveracion axi coms vos metex en gran quantitat de nobles persones et en peti nombre de gent. Are Senyor, pensan et veen que el no sab certenitat dels affers seus et del Rey Danglaterra et pensan que el temps del mes dabril es tam breu que el no porie complir a tot et que el no volria leixar ren de sa terra en negun trebayl et volen complir et esser en lo dit viage ab vos ensems segons que dessus es dit, axi con cel quiu ha tant a cor que per res nou vol leixar, el Senyor, vos escriu en la forma quis seguex o quax, es a ssaber que axi coms ia daltres vegades vos a escrit et vos per amor del havets alongat lan passat lo dit sant viage de Granada et enquare vos ha coms dessus es dit feit escriure a mi que vos no paguassets accorrimet ne sou a nuyl hom per los .VIII. dies de febrer e per lo mig mes et enquare pus fortment vos pregua que vos enquare per amor del deiats alonguar tro al mes dagost primer vinent de fer lo dit sant viage et daquesta raon siats cert Senyor, que ha ia escrit al Sant Pare, per ço cor en lendemig el enten a aver pacificats los affers qui empachen la anada sua ne la ajuda que el vos enten de fer, la qual cosa el no us vol enquare escriure declaradament, ço es assaber, Senyor, que el no vol especificar que el vaia em persona. No res menys siats cert, Senyor, que aço vol dir que el ira personalment, mes que nou vol metre en letres mes que yo us o portare de boca ab letra de creença de sa part are con men vaia a vos.

On coms yo, Senyor, qui son present veen la gran volentat que el ha els affers et el profit que el prefer tan gran els affers et emves vos et enquare Senyor, que con hom comença grans affers hom deu pendre totes les ajudes que haver pot em bona manera, per ço con hom no sap a que grans affers poden venir em per amor daço, Senyor, mon petit sen, saul vostre meylor et deliberat conseil, seriam semblant que vos faessets ço de quel dit senyor Rey de França vos pregua axi curosament et affectuosa et que per lespay o tardança de .III. o de .IIII. meses no deiats pendre la gran ajuda que el vos enten a fer fer del Papa et de si metex et de son Regne. Perque, Senyor, si vos havets en cor de sofferir et desperar lo temps que el vos pregua seriam semblant saul meylor conseil de la vostra alta senyoria, que vos deguessets fer venir davant vos .II. sindichs o procuradors de cada ciutat o bones viles et enquare dels barons et prelats et nobles homes de vostre Regne assoliats ab poca companya per guardar de mession et quels mostrassets les letres et les raons que hom vos dona per sobreseir lo dit viage entro al agost; et ço, Senyor, dic per .II. raons, la primera que ço que vos sobreseits ne fets, sobreseits per amor et per honor del Senyor Rey de França et per meylorament et per profit dels affers et no per altra manera qui a vos fos menys donor ne que blasme vos en pogues seguir, ne quels affers sen deguessen pijorar. Laltra raon Senyor, si es que ço que vostre Regne vos a donat que no murmurassen nes cuydassen que vos o volguessets metre ne distribuir en altres coses sino el viage per que els vos o han dat. Apres Senyor, me seria semblant saul meylor conseil de la vostra alta senyoria, que vos deguessets haver .I.^a bona persona et digna de fe per la qual vos deguessets trametre les letres del senyor Rey de França al senyor Rey de Castela et especifican et emforman enquare de la vostra entencio segons lo conseyl que vos haurets trobat ab vostres gents, et aço, Senyor, dic per conservacio dels affers et per moltes de raons qui son et porien esser entre vos et el dit senyor Rey de Castela et els nobles et no nobles de son regne, et si per aventura vostres gents, Senyor, ne el senyor Rey de Castela vos deien que dampnage pot esser dels affers per raon de les tales quis farien en lo dit temps dabril, ia estat disputat secretament davant lo dit senyor Rey de França et el respos que sens comparacion sera mes lo profit de vos et dels affers ço que el fara et fara fer en ajuda dels affers que les tales ne els gasts quis farien ne serien dampnage dels sarrains. Et axi, Senyor, pot conexer la vostra molt alta senyoria que tot ha estat menegat per que, Senyor, si vos trobats dacor que vos façats ço de que el senyor Rey de França vos pregua, yo Senyor encontinent sere davant vos et porets li fer pus acabada resposta con aures hauda la emformacion mia que yo us portare de sa part; et si Senyor, vos trobats dacort ab vos metex et ab vostre conseyl et ab vostres gents que no deiats ne pugats esperar lo temps que el vos raquer, fets li resposta al pus tost que vos porets, cor yo son cert que el esperan que vos sobresseguets el dit temps per amor del enten en alcunes grans coses que si el sabia que vos no sobresseguets noy entendria, que yon son cert. Quant a mi Senyor, sapia la vostra senyoria que peça men fora ayat (o *anat?*) ab gran mester

quem seria per moltes de raons, les quals Senyor no us fare saber, cor per venteranosa affer, yo Senyor vos o dire con sere davant vos. Mas tant, Senyor, vos puch fer saber que depuis fiu en França lo senyor Rey ma retengut em reten enquare tro la setmana apres la candelor axi coms yo cuy esser cert que el vos fa saber per ses letres. Altres noves, Senyor, no ic ha que saber vos faça mas que humilment besan la terra davant vostres peus, me coman en vostra gracia pregan deus queus don bona vida. Dades a Mont-leri pres Loc pont dimecres (o divenres?) apres sent Vicenz.

R. DE MELAN vostre humil cavaler besan la terra davant vostres peus se comana en vostra gracia.

Après, Senyor, con les letres foren feites et yon volia trametre el missage demane al Senyor Rey si us volia als dir et el respos que no mes que yo us degues escriure et pregua et soplegar de sa part que vos faessets ço de que el vos preguava et segons ses paraules, Senyor, esme semblant fermament que per les raons dessus dites per que el Senyor, vos pregua del sobreseiment del temps si es per conservacion de si metex et de ses gents et de cels qui ab el iran per dupte de les grans calors de les quals el et cels qui ab el iran no son acostumats et aço, Senyor, pens et premeesch per les sues peraules no per altra certenitat que yon haia ne que el maia dita, enquare mas be son cert, Senyor, que are con yo men ire yo us portare certa declaracion daquestes coses et de totes les altres qui als affers toquen. Escrita al espital de Corbuyl on lo Rey se muda aquel die metex.

XII

LLETRA DEN RAMON DE MELANY A ALFONS III. PARIS, FEBRER DE 1331. (Arxiu de la C. de A. *Cartes reials*, n.º 3661.)

Al molt alt et molt poderos et molt excellent princep Monssenyor Namfos per la gracia de Deu Rey Daragon et de Valencia et de Cerdenya et de Corcegua et Comte de Barçalona.

Molt alt et molt poderos et molt excellent Senyor meu. A la vostra benaventerosa magnificencia molt humilment besan la terra davant vostres peus ffaz saber que ço que us fiu saber per les letres qui foren dades digous apres sent Vicenz a Mont-leri pres Longpont, ab aqueles del senyor Rey de França ensems qui foren dades el dit loc de Lonc pont, esta et estava en veritat axi cous tot a la maior partida porets veer per les letres de li dit senyor Rey de França, et per ço, Senyor, cor la declaracio del senyor Rey de França jo no havia auda ne he enquare si el iria per mar o per terra, mes premeia em pensava segons raon, que segons lo poc appereil que el faia de mar et el temps qui era tam breu et ab tan poc despai, que pensava ben que el iria per terra, mes yo esperava la certenitat que el me devia fer en aquesta setmana apres les vuytaves de senta Maria canaler. Arc, Senyor, yo trameten a vos les dites letres del senyor Rey de França et les mies et esperan la responsa de les coses dessus dites segons que es contengut en dites letres del senyor Rey de França, la qual me deu fer per tota dita setmana, novelament entre aquets II. termes reebi lo darrer die del mes de giner II. missages vostres per nom Alfonselo et Johan de Besauda, aportans a mi vna vostra letra contenenent la forma que us seguex, que en la letra que yo us havia tramesa, Senyor, no us havia declarat, lo senyor Rey de França si iria per mar o per terra et que vos voliets que yo enformas lo dit senyor Rey et son conseil que anas per mar, per ço cor seria gran profit dels affers et enquare per los perils qui i son destraria de viandes per raon de les secades qui son grans per tota vostra terra et per altres raons maiors, et que si el anava per mar seria cosa profitosa als affers et en altra manera seria el contrari la sua anada per daltres perils que nons podets fer saber. Mes que vos, Senyor, teniets per impossible que el ab temps posques esser en los dits affers quant a aquest an, per ço car vos ab la ajuda de deu entenets esser en la terra dels enamichs migant lo mes dabril vinent et que axis convenia a fer de necessitat per raon cor vos seria gran profit dels blats qui farien gran serviy et si els sarrains los podien recuytir seria als gran profit et gran advantage et per aquesta raon vos enteniets a fer la dita entrada el dit temps, mes empero quel senyor Rey de França no seria (?) adesperar jassia que el no fos aquest any ab temps a lentrada, car pus profitosament i poria esser per davant, car vo ab la volentat de Deu auriets conquesta en la entrada la I.ª partida de la terra qui es pus estreta et pus minue daigues et daltres coses et que totes aquestes coses eren els capitols. On cog yo Senyor, esguardan la enformacio que vos Senyor, maviets dada et la vostre volentat et enquare pus fortment per aquesta letra que ara novelament he reebuda, et aperceben et conexen em

partida la entencio que vos et vostre conseil avets et esguardan et conexen em partida que segons la letra que a mi trametets, la letra que trametets al Senyor Rey de França es repulsiva et pensan cog los franceses son savis et maliciosos et quel Senyor Rey de França sab noveles de totes parts et enquare per dubte que algunes indignacions nos poguessen crexer per la manera del dit repols et enquare per no gitar lo dels affers ans per retenerli, demanan perdon con me son plauit de vos, Senyor, de tant con no he presentada la letra per les raons dessus dites a enduccio daqueles quis seguexen.

Primerament, Senyor, lo senyor Rey de França vos escriu axi affectuosament cog vos podets veer pregan que vos deiats sobreseir de la entrada de Granada tro al mes dagost qui ven, segons que per les mies letres et per les sues pus fortment porets veer, per les raons qui en les sues letres et mies qui aqueles seguexen porets veer. Per que, Senyor, yo veen la entencio del dit senyor Rey de França qui al temps que vos havets empres no pot esser ab vos ensems el viage de Granada axi cog havia entencio ens havia feit escriure a mi, segons que el per ses letres vos conferma, ans vos requer eus pregua dalongament del temps, es me semblant que la dita letra no faes apresentar et per ço lam he retenguda, cor me sembla, Senyor, que vos en aço haiats molt davantage. Primerament, Senyor, que si vos havets appereylat ab la ajuda de Deu que façats lo viage en lo temps que havets empres, vos, Senyor, lo podets fer et respondre valorosament et honrada al dit Senyor Rey de França, faen mencio dels temps et del temps que per amor et per honor del havets lexat et sobresegut, et que are son les coses tant a avant que vos bonament no podets sobreseir et en aço posan ab bela manera aqueles raons qui a vos ne a el se pertanyen et es me semblant, senyor, que us sia maior honor et ab menys de desgrat respondre ab beles maneres al senyor Rey de França aço que el vos demana que no seria darli repulsa, pus el metex las pren en lalonguament del temps que el per ses letres vos demana tro al agost vinent, et per totes aquestes raons, Senyor, yo he estat que no he presentades les dites letres et enquare, Senyor, men he estat per ço cor axi cog moltes deveguades esdevenen moltes diversitats als princeps et als grans senyors del mon en lur terra o fore de lur terra et que si vos, senyor, ço que deus no vuyla aviets neguna daqueles diversitats en vostra terra ó fore de vostra terra, en manera quel viage no poguessets complir al temps que havets empres, que us poguessets escusar per la letra del senyor Rey de França a el metex et al Papa qui o sab et a totes altres persones qui mester faes en general et en especial per que senyor me par que si vos havets appereylat de fer lo dit viatge que havets bon per anar et si nou havets appereylat ab bona escusa havets bon per estar que si vos (?), senyor, no podets anar daci al agost el (?) senyor Rey de França vos demana alongament moltes coses qui are no fossen adreçades haurien pres adreçament et diu, senyor, laragones que qui passa punto passa muyto. Placia a aquel senyor de qui tots bens venen queus lex triar lo meylor. Yo, senyor, percaçe acordadament ab gran diligencia quel meu missage vos portas les letres del senyor Rey de França per ço que nuyl seu missage ne altra persona estranya no puguen saber ne apercebre la determinació ne la deliberacion que vos fariets en aquets affers et que vos haguessets mes despay a la deliberacio et determinacio dels affers dessus dits segons que la condicio dels vostres affers es et que si reprehensio i havia de res que yo la fiava (?) mes haver o mon missage que simissage del Rey de França vees ne sentis res els affers qui no fos vostra honor.

Si vos, Senyor, trametets resposta al senyor Rey de França de les letres quel meu missage vos ha portades, qui foren dades a Long pont, placiaus, Senyor, que vos me deiats trametre II. correus la I. per lo camin Davinyon, laltre per lo camin de Manresa et de Ripol et de Pug cerdan et de Tolosa. Aço, Senyor, dic cor yo enquare no se qual camin fare, cor, Senyor, segons la ordonacio quel senyor Rey de França fara yo hi haure a fer et aço, Senyor, es per la presentacio de les letres, per tal que yo qui açi son et se els affers qui faes ço que pugues de ben o si vos, Senyor, podiets esperar de fer sa resposta tro yo i fos, yo senyor, vos enformaria pus largament de paraula et poriets fer la resposta pus acabadament. Empero, Senyor, con negun nos deia masse fiar en son sen et yo saben quel meu no es tam bastant que en les coses dessus dites de la retencio de la dita letra no hagues ops acort et conseil, acordem et demane de conseyl lo honrat et religios Meestre Bernat Oliver si tenia per bon lacort que yo havia aut et el dix que hauria son acort et haut son acort dix que tenia per bon mon conseyl et axi o escriu el al noble et honrat en Gonçalbo Garcia et par, Senyor, quel dit Meestre Bernat faça a demanar et a creure dun bon conseyl, que per cert Senyor, el es tengut per I. dels excellents clergues qui sien en lestudi de Paris ne en França et creu, Senyor, que iria sen si podia fer sa festa, mes bonament no ha de que la faça axi cog del se pertany, per que, Senyor, si li faiets qualque hajuda fariets gran merce et gran honor vostra et el tantost iriasen et valrien mes tot vostre Regne si el i era, cor per I.^a excellent persona tota I.^a terra

lon val mes. Molt humilment, Senyor, besan la terra davant vostres peus, me coman en vostra gracia pregan deus que us bona vida. Dades a Paris diluns apres senta Maria canaler.

RAMON DE MELAN vostre humil cavaler, besan la terra davant vostres peus, se comana em vostra gracia.

XIII

LLETRA DEN RAMON DE MELANY A ALFONS III. PARIS, FEBRER DE 1331.
(Arxiu de la C. de A. *Cartes reials*, n.º 3156.)

Al molt alt et molt poderos et molt excellent princep Mossenyor Namfos per la gracia de Deu Rey Daragon.

Senyor, a la vostra molt alta senyoria molt humilment besan la terra davant vostres peus, faz saber que es diluns apres senta Maria caneler con les grans letres en que es contengut ço que yo us he feyt saber foren fetes. Enves hora de vespres lo senyor Comte de Jules dalamanya, me trames II. cavalers ab I.ª letra sua, la qual Senyor porets veer con yo sere davant la vostra senyoria, et oltre aquela letra los dits cavalers dixeren a mi de paraula que el ve per anar em vostra companyia en lo sant viage de Granada ab .C. elms qui son .CCC. homes ab armes et oltre aquels ne venen en sa companyia pres daltres CCC. qui venen a lur despens; per que, Senyor, lo dit Comte ma feyt saber que el sera ab lo Rey de França dins .XII. dies al pus luny, pregam mi que yo sia appareylat que men vaia ab el ensems et yo Senyor, ab lajuda de Deu aure feyt mon poder que aure auda la resposta del senyor Rey de França et fare ço de que el me pregua et el encontinent estat ab lo Rey de França .II. jorns sen va de cami passan, segons que creu, per cort de Roma, per anar la on vos serets, em manera que ans del temps que vos havets empres de fer lo viage sia ab vos la on vos serets; perque Senyor, si vos devets fer resposta al senyor Rey de França que vos nol podrets esperar, ia la li podets fer ab maior fortificacion, pus tantes bones gents van en vostra hajuda, car segurament, Senyor, yom ferm et cuyt esser cert que vos haurets daquestes parts de ça .DC. homes ab armes de les bones gents qui sien en aquestes parts sens quel Rey de França ne hom de son Regne noy vaia ne sen meta en res. Per que, Senyor, sol que ab los vostres no contrastets ne els ab vos, es me vigares que haiats bon per anar, pus tam bona hajuda havets de deça et que vostra honor no deiats remetre a nuyl altre, pus necessitat no u faça fer.

Item Senyor, me requeseren los dits II. cavalers, per nom Adoulf de Huquesalue et Beiçel de Broquen, de part del dit senyor comte que yo escriques a vos que us placia que trametats tro a Salses .II. vostres porters qui per tota la vostra terra Senyor, nos pertesquen del tro sia ab vos. Per ço, Senyor, que yo pugua ordonar dels dits porters en guisa quel comte sia albergat axi com de vos se pertany em manera Senyor, que el conegua que la sua venguda es a vos agradable, per ço, Senyor, cor y ha moltes de raons, primerament senyor, cor es .I. dels nobles homes del emperi Dalamanya. Daltra part, Senyor, que va a vos ab bona companyia en aital cas et en aital punt com vos veets. Enquere Senyor, que es ab vos en deute, que ha per muyler sa fiyla del Comte Dahennaut, fiyla de vostra cusina girmana. Enquere Senyor, que per honor de vos metex i devets fer, perque Senyor, per totes les raons dessus dites me es semblant que vos li deiats fer bel acuylliment et que en començament del acuylliment li deiats trametre los dits porters, car mes val Senyor, quels dits porters despennen .C. ho .CC. sous del vostre que si el dit senyor Comte no trobava bon acuylliment en lentrada de la terra del Senyor Rey de Maylorqua et en la vostra ne no conexia el plaer que vos avets de sa anada, si vostra plaer es Senyor, per ço con yols me conec sien los porters en Ramon et en Bernat Armengou, ab la hajuda de Deu, Senyor, nos pertirem tots daçi la primera setmana de quaresma per anarnos enves vos, mes passarem segons que creu per Aviyon. Si res, Senyor, i volets fets mo saber cuytosament. Empero, Senyor, lo conseyl meu del anar vostre si es a entencio si vos, Senyor, ho havets apereylat, car altrament ne per lo dit Comte ne per altre vos no devets començar cses, que si aqueles vos venien menys, que ço que vos haurets appereylat no pogues bastar a vostre enteniment, ben et sufficientment, cor Senyor, diu lo galego que *per altruy lart no deu hom metre sa ola al foc*.

Perdon me, Senyor, la vostra senyoria con tant me son plauit de vos en fer vos saber los affers en la manera que you faz, mes sab Deus que la volentat que yo he que vostres affers se faessen adreçadament et en bon punt me enduu que yo us faça saber ço que us faz saber. Molt

humilment Senyor, besan la terra davant vostres peus me coman en vostra gracia. Dades a Paris dimecres apres Senta Maria caneler.

RAMON DE MELAN vostre humil cavaler besan la terra davant vostres peus se comana en vostra gracia.

XIV

LLETRA DEN RAMON DE MELANY A ALFONS III. PARIS, 5 DE MARS 1331. (Arxiu de la C. de A. *Cartes reials*, n.º 3245.)

Al molt alt et molt poderos et molt excellent senyor Mossenyor Namfos per la gracia de Deu Rey Daragon et de Valencia et de Cerdenya et de Corcegua et comte de Barçalona.

Molt alt et molt poderos et molt excellent senyor meu a la vostra benaventerosa magnificencia molt humilment besan la terra davant vostres peus faz saber que depus Alfonselo correu vostre parti de mi .XI. dies anats de febrer la setmana metexa yo cuydava haver la resposta del senyor Rey de França, axi com el per ses letres vos havia feit saber et yo per les mies. Mas yo senyor no hagui ne pugui haver la resposta del dit senyor Rey axi com yom cuydava, per co, Senyor, cor los missagers del Rey Dangleterre no havien feita resposta ne faeren tro al darrer die de febrer, de que, Senyor, I. die abans yo havia reebuda .I.ª letra del conestable de France de part del senyor Rey contenen aquesta forma: *Mossen Raimon de Melan, chers amis, j'ai parle au Roy Monssenyeur, sus la besougne de ce voyage de Granade si est sa volunte que vous nen facies nulle mencio ne nul semblant juques a tant quil sache la fin de ces besoungnes de Guascuingne pour les queles les messagers Dengleterre son per deça et si tost quil en sera certains je le vous farei assavoir. Diex soit garde de vous. Escript a Saint Germain en Laye le .XXVII.º jour de feurer. De par le Conte de Eu conestable de France.*

Per la qual dita letra, Senyor, podets veer com yo hagra puguda haver pus tost la resposta que no he com lo darrer die lo conestable me mana per manament del senyor Rey de França que non faes semblant negun. Apres, Senyor, lo segon jorn segent, lo qual fo lo darrer die de febrer, los angleses faeren la resposta al Senyor Rey de França et a hora dapres dinar lo dit conestable metex tramesme .I.ª letra de part del dit senyor Rey de França cuytosament per .I. seu missage qui fo ab mi a hora de miga nit, la qual letra conten aquesta forma:

Mossen Raimon de Melan, ie vous mans que ces letres veues, vous venes par devez le Roy Monseigneur, sanz nul delay et ce ne leissies pas. Donne a Saint Germain en Laye le darrain jour de feurer. De par le conestable.

E yo, Senyor, aquela metexa hora levem et anemen tot dret ves lo dit senyor Rey de França et era, Senyor, aqui lo senyor de Sulli per lo senyor Rey de Navarra, lo qual comtava que havia audes letres del dit senyor Rey de Navarra ens les quals se contenia quel senyor Rey de Castela havia presa treua ab lo Rey de Granada a .III. ans, de quel senyor Rey de França et els altres desta terra qui han volentat danar el viage se mostraven despagats, mes el senyor Rey de França non havia desplaer segons que dix a mi qui aytant tost com fuy ab el sobre la sua taula metexa que mengaba, comença a parlar ab mi dels affers, segons la manera quis seguex, ço es assaber, Senyor, que el volia que yo hagues la resposta lo jorn metex, per tornarmen ves vos et enquare volia que yo hagues .II. correus cossers los quals volia que yon trameses ab mes letres declaravos per mes letres la volentat entencio que el ha en aquets affers, la qual, Senyor, es aquesta quis seguex:

Primerament com el, Senyor, vos pregua aitan carament et aitan espressa com pot que vos per amor et per honor del vuyllats alongar et sobreseir lo viage et lentrada de Granada entro a Nadal qui ven, per ço cor es sa entencio, Senyor, que el em persona vaia el dit viage en la forma et en la manera que yo, Senyor, vos fiu saber, ço es assaber en gran quantitat de nobles persones et en petit nombre de gens et enquare, Senyor, daltres maneres et daltres condicions a ordonacion sobrels affers que vos porets conexerets que el vol esser en aquets affers et en altres ab vos frare et companyo et com, Senyor, siats cert que el ha tant acor aquets affers que yom pens que si vos, Senyor, et el Rey de Castela preniets treua ab los moros que el enquare faria el viage el començaria al dessus dit temps de Nadal que el vos pregua que us sobresiguats per amor del, segons que yo Senyor, vos port especificat per ses letres et enquare de peraula ab letra sua de creença, les quals letres senyor, yo no us puc trametre per ço, Senyor, cor la creença i es. Mes

tramet vos aquestes mies per enformar, si vos Senyor enantavets res enans que haguessets audes les lettres que yo us port ab la enformacio quel senyor Rey de França me a manat que yo us faça, a aital fin, Senyor, que si vos lo podets nel devets nel havets a esperar que li pugats respondre en tal guisa quen haiats grat et si nol podiets o nol voliets esperar, que vos, Senyor, poguessets respondre bastantment segons la emformacio que yo us faz. Empero, Senyor, certific vos les coses que el vos vol fer sil esperats:

Primerament, Senyor, que el vol anar ab vos ensems en la manera dessus dita en gran quantitat de bones persones et en petit nombre de gent et totes les altres coses sues per mar.

Item que de conquesta que faça el ne el seus ab vos ensems ne en altra manera non volen res quant al aretage de la terra ne de res si no eren coses movents, axi que qui les movents coses se pren que les se haia et el sobrepus que sia tot vostre aitat com es de la vostra conquesta, sia conquest per les vostres gents ó per les sues.

Item si per aventura lo dit senyor Rey de França sen avia a tornar per alguna raon que el vos lexaria tal hajuda que vos vos en tenries per pagat. Les coses dessus dites, Senyor, son en aquest cas quant aço qui a el toqua.

Item, Senyor, quant al feit del Papa vos faz saber que us profer que primerament que us fara fer al Sant Pare mes avant que no us ha feit entro açi et enquare, Senyor, que de ço que feit vos ha ço es assaber de la decima et de la indulgencia a .VI. ans que per ço cor vos haurets estat II. ans de temps passat si arel esperats, que de tots .II. el se carregua que us fara fer gracia al Sant Pare que no us sia res comtat en la gracia del .III. ans axi de la decima com de la indulgencia, ans la dita gracia sia continuada daquest Nadal qui ven a .III. ans et aços carregua, Senyor, el dacabar, et sobre aço ha el escrit al Sant Pare per ses lettres de les quals yo Senyor, vos tramet .I. trelat, lo qual el ma feit donar per ço que vos veiats ço que el enanta et com el de bona volentat se mou els affers que axim dix el, Senyor, que us o faes saber yo de sa part et per ço, Senyor, vos tramet yo el trelat de la letra del Sant Pare eus faz saber les altres coses per ço que vos mils veiats et conegats la certenitat dels affers. Per que, Senyor, pus vos veurets clarament la volentat del senyor Rey de França porets haver vostre acort entre .II.^s condicions la .I. si vos, Senyor, esperarets lo senyor Rey de França ab aqueles condicions que us promet o si irets sens el et que el faça el viage lan vinent sens que no us sia tengut de les coses dessus dites, cor aital mes semblant que si a son enteniment, yo senyor no us o pusc pus especificar, ço que yon sent de sa volentat, cor per cert, Senyor, enquare us faz saber que tot outre es sa volentat de fer lo viage al temps dessus dit de Nadal, et sia cert, Senyor, a la vostra senyoria quel senyor Rey de França es daital enteniment que si el senyor Rey de Castela et el Rey de Portugal et el Rey de Mayorca et el Rey de Navarra anaven tots personalment, que el noy fa força sol que vos em persona no anets et si havets tant enantat que us fos gran damage lexar lo viage quant a ades plagues vos de metre vostres guarnisons et vostres establides en la frontera et que romasessets vos vostra persona, per ço que el sen pogues anar em vostra companyia et si per aventura vos haviets feites grans despeses per lo feit de la mar mesessets o contra el genoveses o en altra part, car puis quant a les despeses tal conseyl si pendra que vos ne serets pagat. Aço, Senyor, es lo punt si vos lavets en cor desperar, sino Senyor, proveesca la vostra senyoria en aquela manera que a vos et a vostre savi conseyl sera semblant que a fer faça, cor en la fin Senyor, vos trôbarets per les lettres del dit senyor Rey de França et per la creença que yo us deg dir de sa part, que ço que yo us faz saber es veritat. Quant a mi, Senyor, vos faz saber que no men puc anar ne puc romanir et clamvos merce, Senyor, que us membre .I.^a paraula que us fiu saber en la altra letra, que si sabiets el cas en que yo hic son haur'ets pietat de mi. Yo Senyor, men ire al pus tot que pore, per ço que la tornada del meu serventesch sia vera. Item Senyor, vos faz saber que es açi el senyor comte de Jules ab gran companya, axi que seran con sien a Aviyon ben .D. homes a caval et van sen ab vos si donchs per ço que vos veets en la letra que el senyor Rey de França tramet al Sant Pare nos destorbaven et axi, Senyor, podets avisar mils de les coses et enquare, Senyor, quel senyor de Sulli me ha dit que per cert quel Rey de Navarra ira el viage. Molt humilment Senyor meu, besan la terra davant vostres peus me coman en vostra gracia pregan Deus que us don bona vida. Dada a Paris dimar lo V.^e dia de marz.

RAMON DE MELAN vostre humil cavaler besan la terra davant vostres peus me coman em vostra gracia.

XV

LLETRA DEN RAMON DE MELANY AL REY ALFONS III. PARIS, 9 DE MARÇ 1331.
(Arxiu de la C. de A. *Cartes reials*, n.º 3216.)

Senyor, a la vostra molt alta senyoria molt humilment faz saber que diumenge qui passat es lo senyor Rey de França me demana si yom podia espatxar et yo dixi, senyor oc daci a poch dies; et el dixme que volia que yo pertis lo die metex o lendeman per anarmen ves vos, et yo, Senyor, respusi que tant tost no poria pertir, per ço cor tant havia estat en França que nom podia tan tost despatxar et el dix, vos havets complida resposta et nos qui us hi affegirem enquare mes per gran cuyta que nos havem volem trametre I. missage et volem i trametre Johan Lopiz, sargant darmes, que nostre cusin lo Rey Daragon nos comana, lo qual, Senyor, el vos tramet ab letres molt cuytoses de la forma que ia moltes vegades, Senyor, vos he fet saber de la volentat et del enteniment del et enquare eus certific que tot oltre es sa volentat de fer lo viage sens tot reteniment si vos per neguna res lo volets esperar ab vos emsems et per ço el carament vos pregua axi com pot que vos lesperets que de tots los altres qui anar poden el no es en res, sol que vos en persona lesperets axi que amdos puscats anar en companyia emsems, et si vos fets aço per amor del, el vos promet de fer tot ço que yo us faz saber en les mies letres de sa volentat et enquare us permet de fer fer al sant pare tot ço que vos vuylats demanar et aço, Senyor, a el dit a mi et enquare o porets veer en alcunes letres sues, per que Senyor, sia vostra merce que vos vos avisets pus quel senyor Rey de França es tan cuytat daço que el vol fer el viage ab vos o sens vos si per amor o per honor del lesperarets et enquare per los grans aventatges que el vos promet de fer ó si farets vostre viage sil volets nel podets fer entre ço que vos vos en sots appereylat et la hajuda qui vs ve de aquestes parts, ço es assaber entrel comte de Jules, qui perti dimarts et Mossen Johan Dahenaut, qui pertex vuy, qui entre tots seran, segons que els han dit a mi seran en lo nombre que yo, Senyor, vos he feyt saber, pero non veg venir tans com els han dit ne guaubat (?), pero Senyor, vos porets conexer en la lur venguda com van los affers et quant als perils, Senyor, de ço que us sabets que vos me dixes com perti de vos em donas en capitols ne puys me faes saber per vostres letres, vos respon, Senyor, que segons mon vigares que maiors seran los perils si vos nol esperats que sil esperats, puis el ha tan gran volentat danar, car vos bonament ab raon no li porets vedar passage per vostra terra et siats cert, Senyor, quel senyor Rey de França ha enteniment danar ab totes les nobles persones que yo us he feit saber, per que Senyor, seriam semblant que en el seu esperar retenguessets vos grat del et enquare tots los advantages que el vos promet de fer et de fer fer al Papa, pus que per lanar vostre vos no poguessets desfer la anada sua al temps que yo us he feyt saber, et el vos faare saber per ses letres et enquare ha feit saber al sant pare, segons que vos porets veer en lo trelat que yo us tramet de la letra que el ha tramesa al sant pare. Per que, Senyor, sia merce de la vostra senyoria que vos façats resposta al senyor Rey de França axi com a vos et a el et als affers qui grans son apresent, empero Senyor, clam merce a la vostra senyoria que qualche resposta vos façats al senyor Rey de França que vos si ja no lam havets tramesa la donets al portador de les presents encontinent qualche resposta li façats sias quel deiats esperar o no. Per ço, Senyor, cor aquesta resposta es la fin dels affers en que yo he tant trebaylat et sabets quem costa molt de ço del meu et no semblaria raon, Senyor, que de ço en que yo he tant trebaylat et mes de ço del meu que per altres faes certa resposta en la fin dels affers entre vos et el senyor Rey de França ans que per mi qui tant hi e trebaylat, per que, Senyor, vos placia que encontinent me trametats la dita resposta, per R. Rovira missager damunt dit, lo qual ma promes que en espay de XV. dies el sera ab vos a Valencs o la on vos serets. Per que, Senyor, placia a la vostra senyoria que pus yo no li puch que vos lo reebats de vostra merce, cor segurament Senyor, yom pens que el vos servira leyalment yo us en son tengut. Esters, Senyor, vos faz saber que axi com ia per altres letres vos fiu saber yo era a si gran destret (ó *descret*?) en França que vos nauriets pietat et compassio de mi si o sabessets. Are Senyor, vos faz assaber pus estretament que son en preson o aytant se val, pus de ço del vostre non havets trames conseyl que vos de ço del meu qui mes degut per vostra cort me trame-tats o en argent o en letra de cambi de que puga pagar ço que dec en França et que ço quem trametrets que mo trametats per lo portador daquesta letra ab totes les respostes axi

com dessus es dit si vostra merce es, Senyor. Et si per aventura, Senyor, yo men anava ab compliment de resposta del senyor Rey de França et enquire que yo pogues haver donat conseyl açó que dec en França que trobas quim donas conseyl tro a Tolosa. Jo, Senyor, he adreçat al missager lo camin on me trobara et yo, Senyor, tornaria al senyor Rey o en aquela manera que vos me farets saber, sino Senyor yo hauria lexat aci I. escuder qui presentaria per nom meu les letres al senyor Rey de França et seria tot complit et aquel portar vos hi ha certenitat de tots los affers del Rey de França et del Papa. Empero, Senyor, no cuidets que açó digua per lalongament del temps que yo fare vertedera la tornada del meu serventesch, que si en altra manera noy podia esser yo i sere axi com en R. de Gironela fo ab senyor de sur al assalt de tir. Molt humilment Senyor, besan la terra davant vostres peus me coman en vostra gracia. Dada a Paris dissapte a IX. dies anats de marz a hora de tercià.

Placiaus, Senyor, quem trametats per escrit aqueles coses que vos volrets del Rey de França ne del Papa si vos obeits los prechs del Rey de França.

RAMON DE MELAN vostre humil cavaler besan la terra davant vostres peus se comana en vostra gracia.

XVI

LLETRA DEN RAMON DE MELANY AL REY ALFONS III. PARIS, 9 DE MARÇ 1331.
(Arxiu de la C. de A. *Cartes reials*, n.º 3215.)

Al molt alt et molt poderos et molt excellent senyor meu Monssenyor Namfos per la gracia de deu Rey Daragon et de Valencia et de Cerdanya et de Corcegua et comte de Barçalona.

Senyor meu, faz vos saber que pus que yo hagui la resposta la qual hagui dimenge qui passat es, per ço cor yo nom podia tantost espatxar, car no podia donar conseyl açó que havia despes, lo senyor Rey a ordonat que us tramet I. sargant darmes seu, cel que vos li comanas, per nom Johan Lopiz de Sangoça, lo qual es molt ben del et el si fia fort et li ha comanat el castel de Duraz en Agenes per amor et per honor de vos et enquire per amor et per benea (?) del, et per cert, Senyor, conexerets en les letres et en ço que el vos porta que ço que yo us he feyt saber tota vegada del feyt de Granada es veritat, de la volentat quel dit senyor Rey de França hi a, per que, Senyor, sia vostra merce que vos vos avisets de fer en aquestes affers tant quel senyor Rey de França vos en sapia grat, cor vos, Senyor, conexerets o porets conexer en molts de missages qui us van quels affers son tant a cor al senyor Rey de França que no porien pus et especialment o porets conexer en ço quel dit Johan Lopiz sargant darmes seu vos porta, per que, Senyor, vos placia de despatxar lo dit Johan Lopiz et de fer la primera resposta et en tal manera, Senyor, que sia honor vostra et que paregua que pus lo senyor Rey de França per honor et per amor de vos li fa honor et profit, que vos lin façats tant quel senyor Rey de França et cels qui son en torn del coneguen que vos lamats e us aaltats del et que ço quel senyor Rey de França li fa que us plau molt et que us es molt a cor, cor ço Senyor, que vos li farets de profit et de ben, maior honor sera vostra que sua, cor cert siats, Senyor, que a tots cels que vos trametets al senyor Rey de França, lo dit Johan Lopiz los acuyt et els aquela honor et aquel plaer que el pot, en tal manera que vos vos en deuets tenir per tengut a el. Altres noves no ha que us faça saber, cor tot largament vos o fiu saber per les letres que Ramonet correu vos porta. Molt humilment, Senyor, besant la terra davant vostres peus me coman en vostra gracia. Dada a Paris dissapte IX. dies anats de marz.

RAMON DE MELAN vostre humil cavaler, besan la terra davant vostres peus, me coman en vostra gracia.

XVII

LLETRA DEN RAMON DE MELANY A ALFONS III. PARIS; ABRIL 1331 (?).
(Arxiu de la C. de A. *Cartes reials*, n.º 3597.)

Al molt alt et molt poderos et molt excellent princep et senyor meu Mossenyor Namfos per la gracia de deu Rey Daragon et de Valencia et de Cerdanya et de Corcega et comte de Barçalona.

Molt alt et molt poderos et molt excellent princep senyor meu a la vostra benaventosa magnificencia molt humilment besan la terra davant vostres peus faz saber, que son en gran necessitat et en gran pobrea et enquare a perill de pendre gran onta et de esser mes en preson per ço com no puch dar consell als deutes que dech dins Paris et enquare fora de Paris per lo Regne de França, en Picardia et en Normandia et daltres parts la on son estat seguent lo senyor Rey de França. Per que, Senyor, sia merce de la vostra haute senyoria que vos me vuylats trametre de ço del vostre o del meu de ço que vos, Senyor, me devets dentan (de antaño) et daquesta an, en guisa que puga pagar ço que dech en esta terra et que haia ab que men vaia, car sia cert, Senyor, a la vostra senyoria, que no us es nuylla honor el mal et la pobrea que yo hic soffir et enquare us sera menys donor ço que, mal mon grat, haure a fer si vos, Senyor, nom trametets consell et ajuda. Per que sia merce, Senyor, de la vostra senyoria que vos me trametats vostra ajuda et que si nuyl hom vos consella el contrari que nol ne creegats. Moltes vegades, Senyor, vos ne escrit claman merce sens que vos, Senyor, nom voltes dar consell en ma gran necessitat en que son veçut pagan los affs que vos, Senyor, me haueys tramets en esta terra. los quals affs ab la ajuda de deu son estats et son enquare en punt que no par senyor que von sia estar fort mal auros ne agra. Als senyors nous faz saber, mes que clam merce a la vostra senyoria que vya la psem me fagats respost de or o de no. et ac dic senyor per ço no creuque puga passar qno haia presa gran onta ans que agst mi. Paga sia veçut. Molt humilment senyor meu besan la terra davant vostres peus me coma en una orada. Dada a Paris.

Fano de zelam vire hui a vuestre secomana humilment en una orada.

Fig. 2. — Lletra de 'n Ramon de Melany a Alfons III, escrita a Paris en l' abril de 1331.

(Original en paper, 24 × 23 centimetres.)

Molt alt et molt poderos et molt excellent princep senyor meu, a la vostra benaventosa magnificencia molt humilment besan la terra davant vostres peus faz saber, que son en gran necessitat et en gran pobrea et enquare a perill de pendre gran onta et de esser mes en preson per ço com no puch dar consell als deutes que dech dins Paris et enquare fora de Paris per lo Regne de França, en Picardia et en Normandia et daltres parts la on son estat seguent lo senyor Rey de França. Per que, Senyor, sia merce de la vostra haute senyoria que vos me vuylats trametre de ço del vostre o del meu de ço que vos, Senyor, me devets dentan (de antaño) et daquesta an, en guisa que puga pagar ço que dech en esta terra et que haia ab que men vaia, car sia cert, Senyor, a la vostra senyoria, que no us es nuylla honor el mal et la pobrea que yo hic soffir et enquare us sera menys donor ço que, mal mon grat, haure a fer si vos, Senyor, nom trametets consell et ajuda. Per que sia merce, Senyor, de la vostra senyoria que vos me trametats vostra ajuda et que si nuyl hom vos consella el contrari que nol ne creegats. Moltes vegades, Senyor, vos ne escrit claman merce sens que vos, Senyor, nom

volets dar conseil en ma gran necessitat en que son vengut percaçan los affers per que vos Senyor, me haviets trames en esta terra, los quals affers ab la hajuda de Deu son estats et son enquare en punt que no par, Senyor, que yon sia estat fort mal curos ne negligent. Als, Senyor no us faz saber mes que clam merce a la vostra senyoria, que vista la present me façats respost de oc o de no et aço dic, Senyor, per ço cor no creu que puga passar que no haia presa gran onta ans que aquest missage sia vengut. Molt humilment senyor meu, besan la terra davant vostres peus, me coman en vostra gracia. Dada a Paris.

RAMON DE MELAN vostre humil cavalier, se comana humilment en vostra gracia.

XVIII

LLETRA DEL REY FELIP DE FRANÇA AL COMTE-REY ALFONS D'ARAGÓ. ABADÍA DE VAL-NOTRE-DAME, 6 DE MARÇ 1331. (Arxiu de la C. de A. *Cartes reials*, sens numeració.)

Tres cher et tres amé cousin: Nous vous prions tant chèrement comme plus pouvons que vous vous veuillez souffrir de faire en ceste saison le voiage de Grenate et le deslaier iuques au caresme prochain car adonc pluseurs de notre royaume pourront faire le dite voiage que quant a present ne le feroient et pourra estre que lors nous y envoierons aucun de nostre lignage ou par aventure y pourrons aler en notre personne selon ce que nous veirons le bon estat de notre Reyaume. Et vraiment beau cousin nous ..e voulons cest delay que seulement pour le profit du dit voiage ne ia plus grant ne querons ne ne vous en pensons a requerr si ne nous en veuillez poit faillir si cher comme vous nous avez. Car ce que nous en entendons nest que pour le gran profit de la deuant dite besoigne la quell nous avons molt a cuer si ne nous veuillez pas faillir de penre le dit delay pour amour de nous. Et s(us) c(e)s choses veuillez croire a notre amé escuier Raoul de Rochefort le quel nous envoions pour ce fiablement par deuers vous et sus la dicte besoigne nous rescriez votre entente le plus tost que vous pourrez.

Donne en labaiie du val notre dame le VI. jour de Marz.

Transumptum trium litterarum per dominum Regem Francie missarum domino Regi quarum originale fuerunt tradite Iohani Enrici quando ivit ad regem Castelle.

XIX

LLETRA DEL REY FELIP DE FRANÇA A ALFONS III. ABADÍA DE VAL-NOTRE-DAME, 7 DE MARÇ 1331. (Arxiu de la C. de A. *Cartes reials*, sens numeració.)

Tres cher et tres ame et excellent cousin: Nous vous requerons e tant a certes comment plus pouvons prions que si li Cuens de Juliers et Jehan de Henaut chevaliers et aucuns autres vont par dela pour faire le voiage de Grenate vous ne vuiellez souffrir en nulle maniere si cher comme vous nous avez quil passent en ceste saison et nulle aide nul confort ne nulle faveur ne leur donnez ne ne leur faites quant a ce. Car sachez tres cher cousin que lannee suivant nous ferons telle et si gran aide au dit voiage de ceus de notre lignage et par aventure de nous meismes et dautres de notre Royaume que nous avons esperance en Dieu quil sera au tres grant profit de dit voiage et a honneur de vous et de tous ceus qui le dit voiage feront a donc. Et si en ceste present saison le dit voiage se faisoit nous ne cuidons pas que ce fust profit mes grant dommage et gran confusion a toute la crestiauté; si que beau cousin, ne vueillez nullement souffrir que en ceste present saison aucuns passent par le dit voiage faire les dessus nomez ne quil cullen sus frontiere pour les perilz qui en pourroien venir et les retardez iusques a lannee venant perchaniment et ne nous faillez pas de ceste chose, la quelle nous auons tant a cuer comme plus povons pour le profit evident de le dicte besoigne et pour votre honneur, car ou cas ou vous nous en faudriez il nous semblerait que vous ne auriez pas (?) chere notre venue par dela ne gran volente de nous veoir en vos ...archez si nous vueillez mostrer par effet

en ce car lamour que nous tenons que vous avez e devez avoir a nous. Donnee en la abbaye du val notre dame le VII jour de marz.

Transumptum trium litterarum per dominum regem Francie missarum domino Regi quarum originales fuerunt tradite Iohanni Enrici quando ivit ad Regem Castelle.

XX

LLETRA DEL REY FELIP DE FRANÇA A ALFONS III. ABADÍA DE VAL-NOTRE-DAME, II DE MARÇ 1331. (Arxiu de la C. de A. *Cartes reials*, sens numeració.)

Tres cher et tres honorable cousin: nous vous prions que vous et notre cher cousin le roi de Navarre vuillez assembler ensemble et avoir grant et bonne deliberacion et nous advisier de tout ce que vous verrez que soit a faire au profit du voiage de Grenate le quel nous entendons a faire a laide de Dieu lannée qui vient et partir de France a ce prochain Noel pour estre la au nouuel temps. Et de ce nous escriuons a notre cousin de Navarre comme a vous. Donnee en labaye du val notre dame le XI jour de Marz.

Trasumptum trium literarum per dominum regem Francie missarum domino Regi quarum originales fuerunt tradite Iohanni Enrici quando ivit ad regem Castelle.

XXI

LLETRA D'ALFONS III A RAMON DE MELANY. VALENCIA, 5 D'ABRIL 1331. (Arxiu de la C. de A. R. 562, foli 164.)

Namfos &. Al amat conseller nostre en Ramon de Melan salut et dilecció: fem vos saber que havem reebudes vostres lettres per ma de Johan Lopec sargent darmes del molt alt rey de Ffrança car cusi nostre. Encara havem reebudes lettres del dit Rey de Ffrança per les quals havem entes clarament lo proposit molt sant et molt bo quel dit Rey ha al servyi de Deu contra los sarrahins et a la honor sua et nostra de la qual cosa havem haut gran goig et gran plaer per moltes rahons et especialment per lo serviy de Deu et en apres per la vista de la sua persona, la qual es a nos molt cara et molt desijable de veer. E podem conexer que en aço ha obrat en partida la diligencia et lealtat vostra. E som ne molt pagats de vos, on sapiats que nos responem per nostra letra al Rey de Ffrança segons que veurets en I. translat queus en tremetem enclos dins aquesta. E jassia que vos per lo dit translat puxats entendre la intencio nostra sobrels affers de Granada, empero encara havem enformat lo dit Johan Lopec de paraula de la condicio et estament de les terres nostres e de Castella e de Granada e dalcunes altres coses les quals volem que ell vos diga clarament segons que de nos nes enformat perque volem vos ab lo dit Johan Lopec ensemps vos acordets et façats en los affers ço que si pertanga, cor volem que sapiats que nos fiam molt del dit Johan Lopec. E tenim per bo que procurets que encontinent lo Rey de Ffrança respona a nos sa volentat sobrels affers, cor nos entretant haurem cobrat ardit del Rey de Castella et haurem parlat ab nostres frares et ab nostres vassalls en manera si a Deu plau que sera honor et plaer del Rey de Ffrança et nostra. E es nos vijares que sera bo que ab la resposta torn lo dit Johan Lopec e vos podets romanir aqui per tenir los affers aprop. Quant es a aço quens fets saber de la vostra despesa, sapiats que dins breus dies vos trametrem recapte per R. Rovira missatge vostre. Datum Valencie nonas aprilis anno Domini Millesimo CCC °XXX° primo.

XXII

LLETRA DEL REY FELIP DE FRANÇA A ALFONS III. VALL DE RIVEL, 13 DE MAIG 1331. (Arxiu de la C. de A. *Cartes reials*, sens numeració.)

Tres cher et tres ame cousin: Nous avons reçu voz lettres que vous nous avez envoiees par Jehan Loupis notre ame sergent darmes et auons a bonne diligent et volontiers veu tout ce que

escript nous avez et oy que de par vous a dit de bouche notre dit sergent darmes si avons este molt liez de votre bon estat quil nous a reporte et de la bonne e gran volonte que vos avez a la besogne du voiage de Grenate du quel nous vous avions escript par lui et nous plest molt de ce que ... vous naviez pris nulles trieuues et de ce que vous avez envoie pour la dite besogne par devers le Roy de Castelle li quels avoit pris trieuues avec ceus de Grenate iuques a quatre ans si comme signifie nous avions si nous prions tres cher cousin que vous vueillez envoier par devers nous le plus tost que vous pourrez votre frere lenfant Pierre notre cher cousin et don Jehan Semeriz de Reux votre chevalier a pleine informacion de le dite besoigne et que nous sachent dire touthe votre entencion et votre volonte car par vous et par votre bon conseil et auis nous pensons a laide de Dieu aler avant en icelle. Et nous tenons que vous ne nous vouldrets consellier chose qui ne soit a notre honneur et au votre et au profit de la besoingne. Et sachez tres cher cousin que li rois danglaterra notre cher cousin li quels a este nagueres par devers nous a encomienacion de faire avecs nous le dit voiage..... Tres cher cousin vueillez nous mander sus la besoigne dessus dite chose qui soit ferme et certaine et ce que voz messages les quels vous avez envoiez par devers le Roy de Castella auront tranue et fait par devers li par que nous y puisons penre meilleur avis. Donnee au val de rivell le XIII jour de Mai.

XXIII

LLETRA DEL REY FELIP DE FRANÇA AL COMTE-REY ALFONS III. ABADÍA DE BONPORT, 22 DE MAIG 1331. (Arxiu de la C. de A. *Cartes reials*, sens numeració.)

Tres cher et ame cousin: Commen nous vous aions escript nagueres que pour la besoingne du voiage de Grenate le quel nous et le Roy dengleterre nostre cher cousin entendons a faire oloa de nostre seigneur se les choses sont en estat que faire se puisse bonnement vous envoies siez par devers nous lenfant don Pierre darragon vostre frere, nostre cher cousin et don Johan Semeriz du Reux vostre chevalier, a plein enformez de la dicte besoingne. Et depuis lo roy dengleterre ait envoie par dens nous pour haster la dicte besongne e le dit Roy dangleterre les siens. Nous vos prions beau cousin que vous et le Roy de Navarre nostre cousin au quel nous en escrivons certaine journee dassembler de prisse ne lauiiez et se priselavez au si tost quelle le sera Signifiez la nous hastivement par ce message ou par autre certain le quel faites venir par Bordeaux et par Poitiers par quoi si noz diz messages estoien ja partiz il le puissent trouver en chemin et puis son par lui savoir la dicte jornee et le lieu on vous et le dit Roi de Navarre assemblerez. Et faites demourer nostre dit cousin, votre frere et don Jehan Semeriz iuques a tant que noz diz messages soient venuz par dela se ainsi ne soit quil fussent ja partitz et bien auant en leur chemin en quel cas lessiez les venir par deuers nous et sil nestoient partiz faates les demourer sicoment dit es et les envoiez par deuers nous avec noz diz messages quant il sen retourneront par deça. Donnee en labbaye de bon port le XXII jour de May.

XXIV

LLETRA D'ALFONS III AL REY FELIP DE NAVARRA. BARCELONA, 8 DE MAIG 1331. (Arxiu de la C. de A. R. 541, foli 175.)

Al muy noble et excellent princep don Phelip por la gracia de Dios Rey de Navarra, conde de Euuros, Dangolesme, de Mortayn et de Longavilla muy caro cormano nuestro, don Alfonso por aquella misma gracia Rey Daragon, de Valencia... saludos muchos como Rey a quien cobdiciamos mucha hondra et salut. Cormano, recibimos vuestra carta en la qual nos fiziestes saber quel Rey de França vos havia scripto sobre lalongament del viage nuestro de Granada et que nos rogavades que vos scriviessemos sobre sto nuestra intencion et Paschual de Sant Martí, sargant vuestro darmes dixo nos esto mismo por la creencia e ahun nos dixo que voluntat

vuestra era de ir personalmente en aquel viage. A esto cormano, vos respondemos que semelantment scrivio a nos el dicto Rey e ahun que nos viesemos en *vno* vos et nos sobre esta razon. Mas es verdat que cierta respuesta nol podiamos facer ni la vista no semellava que oviese logar entro a que oviessemos cobrado ardit cierto del Rey de Castiella ... e axi mismo que havemos de seer a las bodas del infante Don Pedro muyt caro ermano nuestro e havido acuerdo con nuestros ermanos et con los ricos homnes que a las dichas bodas an de seer e havida respuesta del dicho Rey de Castiella nos vos faremos saber certenidat..... e sobre esto faulrá con vos el dicho Paschal de Sant Martin mas largament del vuestro buen estamiento que nos feziestes saber e del bon proposamiento que havedes al servicio de Dios e a honra de vos et de vuestra casa somos muyt alegre e pegado e havemos gran plazer que Dios quiera ordonar que seamos companyeros ensemble a su servicio.

Del nuestro estamiento otrossi vos fazemos saber que nos et la Reyna dona Elionor muyt kara muger nuestra, somos sanos la merce de Dios. Dada en Barchinona VIII dias andados del mes de Mayo en el anyo de nuestro senyor de M^oCCC^oXXXI.

XXV

LLETRA DEL REY FELIP DE FRANÇA A ALFONS III. BRETEUIL, 22 DE JULIOL 1331. (Arxiu de la C. de A. *Cartes reials*, sens numeració.)

Tres cher et tres ame cousin: Nous auons reçeü uos letres et bien veu ce que vous nous auez escript pour ce que pluseurs granz et nobles persones de votre royamnen et de vostre terre qui devoient estre au mariage faire de nostre tres cher cousin lenfant dan Pierre ni out paus este et qui estoient molt necessaire de estre a la deliberacion e conseil sus la besoingne du voiage de Grenate vous navez peu avoir vostre deliberacion e pour ce ausi que vostre message le quel vous aviez envoie par deuant le Roy de Castelle nestoit ancores venu. Pour quon vous avez *ma..de* vostre court general au jour de la feste nostre dame en Aoust. Et lors e... conseil et deliberacion a plein sus toutes les choses touchanz le dit voiage nous ferez savoir ce que acorde sera et pour ce auez fait demourer per dela Jehan luppi nostre ame sergent darmes per quoy nous pouons veoir que la venue de noz messatges et de çeus nostre tres cher cousin le Roy dengleterre les quels nous deuions envoie pour çe par deus vous ne semble mie estre necessaire quant a present. Si vous faisons assavoir beau cousin que touz jours avons nous desere et ancores deserrons de faire et acomplir le dit voiage en cas ou nous le pourriens faire bonnement a honneur e alexaucement de dieu et de la foy crestienne. Et pour ce tres cher cousin que vous pouez tres mieuz savoir quel profit peut avoir ou dit voiage et comment et plus profitablement il se pourr faire que nous ne faisons vous en avons nous du..our chargie et nous en attendons a vous et a vostre ordenance si ferons demaurer ancores noz diz messatgesjus ques a tant que nous aiens sus ce vostre response. Et beau cousin quant a ce que requis nous avez de octroier a boz messatges les quels vous envoieerez a la court de Rome lettres de conduit semblables a celles que nous auons octroiees pour voz messages qui vendront par dens nous li quel pourroient estre *empesch...* pour raison des marques octroiees par nous en nostre terre contre voz subyiez nest mie nostre entente que mils de voz mesages que vous envoieez a la dicte court de Rome ou par dens nous qui ne soient marcheans ou portanz marchandises soient en riens empeschiez arrestez ne molestez comment que ce soit pour raison des dites marques. Donnee a breteuil en normandie le XXII jour de juillet.

XXVI

LLETRA DEL REY FELIP DE FRANÇA AL REY ALFONS. ST-GERMAIN-LES-EVREUX, 12 D'AGOST 1331. (Arxiu de la C. de A. *Cartes reials*, sens numeració.)

Tres cher et tres ame cousin: Nous avons bien veu ce que escript nous avez par deux parres de lettres les queles vous nous avez envoiees derrairament comment vous et nostre tres cher et ame

cousin lenfant dan Pierre vostre frare vaquez assiduellement chaus(cun?) jour sous ladroicement du voiage du Grenate et ce que en votre general court ou perlement que vous avez pour ce mande vous puissiez avoir plus brieue deliberacion sus la dicte besoingne et pour nous enformer de lafeccion et cure que vous y avets le nous avez signifie a ce que nous perseverems et demorems en nostre bon propos. Et que tantost apres votre dit perlement notre dit cousin votre frere vendra par deuers nous avec pleine et clere informacion de le dicte besoigne comment aussi vous avez retenu jusques apres votre dit perlement Jehan Luppi notre ame sergent darmes. Et si vous faisons assavoir tres cher cousin que nous avons este et sommes molt liez de la bone afeccion que nous veons que vos avezceste besoingne a la quelle nous avons bonne volonte de entendre et de perceverer ou ... que ells se pourra fare en bonne maniere et molt nous plerra la venue par deça de notre dit cousin le quel nous verrons volentiers e le quel nous vous nous vuillez tost envoyer apres votre dit perlement et nous signifier par li toute la certaineté de la besoingne et ausi nous vuillez envoyer notre dit sergent darmes le quel nous plect bien que vous aiez retenu jusquers lors. Donnee a Sant Germain de les Evreux le XII jour dagost.